

33

Ερευνητικά
Κείμενα

Απρίλιος 2023

Έτος Ίδρυσης 2006

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

imegsevee.gr

Επιπτώσεις του πληθωρισμού στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις

Γιώργος Ιωαννίδης

Έτος Ίδρυσης 2006

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

Επιπτώσεις του πληθωρισμού στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις

Γιώργος Ιωαννίδης

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων

Γενικής Συνομοσπονδίας Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας

Αριστοτέλους 46, 104 33 Αθήνα

Τηλ: 210 8846852, Φαξ: 210 884653

Email: info@imegsevee.gr

www.imegsevee.gr

Τίτλος: «Επιπτώσεις του πληθωρισμού στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις»

Τύπος δημοσίευσης: Ερευνητικά Κείμενα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Χρονολογία δημοσίευσης: Απρίλιος 2023 Νο: 33

Συγγραφέας: Γιώργος Ιωαννίδης

Σχεδιασμός εξωφύλλου: The Birthdays Design

Σελιδοποίηση: Γιάννης Μισεντζής, Καλουμένου Ιωάννα

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ιωαννίδης Γ. (2023), «Επιπτώσεις του πληθωρισμού στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις», *Ερευνητικά Κείμενα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ* 33, Αθήνα: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, σσ. 104

Οι γνώμες και τα επιχειρήματα που διατυπώνονται στο παρόν Ερευνητικό Κείμενο δεσμεύουν τους συντάκτες του και δεν εκφράζουν κατ' ανάγκη τις επίσημες θέσεις του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ και της ΓΣΕΒΕΕ

Το παρόν ερευνητικό κείμενο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Υποέργου 1: "Μηχανισμός μελέτης και ανάλυσης οικονομικού περιβάλλοντος λειτουργίας μικρομεσαίων επιχειρήσεων" της Πράξης "Παρεμβάσεις της ΓΣΕΒΕΕ για τη συστηματική παρακολούθηση και πρόγνωση αλλαγών του παραγωγικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος των μικρομεσαίων επιχειρήσεων" με κωδικό ΟΠΣ 5003864, του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία (ΕΠΑΝΕΚ)

Βιογραφικό συγγραφέα

Ο Γιώργος Ιωαννίδης σπούδασε οικονομικά στο Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης (Πάντειο Πανεπιστήμιο), πραγματοποίησε μεταπτυχιακές σπουδές στην πολεοδομία και χωροταξία στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του ΕΜΠ, στη φιλοσοφία και μεθοδολογία της επιστήμης στο Τμήμα Μεθοδολογίας, Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης του ΕΚΠΑ και αναγορεύτηκε διδάκτορας οικονομικών επιστημών του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Έχει εργαστεί ως επιστημονικός συνεργάτης του Ινστιτούτου Μικρών Επιχειρήσεων της ΓΣΕΒΕΕ και εμπειρογνώμονας της Οικονομικής & Κοινωνικής Επιτροπής, καθώς και ως επισκέπτης ερευνητής στο Τμήμα Πολιτικών και Διεθνών Σπουδών του Πανεπιστημίου του Κέμπριτζ και συνεργάτης ερευνητής στο Παρατηρητήριο Οικονομικών & Κοινωνικών Εξελίξεων του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ. Έχει διδάξει Πολιτική Οικονομία της Εργασίας, Οικονομικά της Εργασίας και Πολιτικές Απασχόλησης στο Πάντειο Πανεπιστήμιο και στο ΕΚΠΑ, καθώς και Δημόσια Οικονομικά στο Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης. Από τον Μάρτιο του 2015 έως και τον Ιούνιο του 2019 διετέλεσε Ειδικός Γραμματέας Διαχείρισης Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΣΠΑ 2014–2020) στο Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης.

Σήμερα, εργάζεται ως Ειδικό Επιστημονικό Προσωπικό στο Τμήμα Μελετών του Ελληνικού Δημοσιονομικού Συμβουλίου και διδάσκει Οικονομικά της Εργασίας και Πολιτική Απασχόλησης στο Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στα γνωστικά αντικείμενα της πολιτικής οικονομίας, της οικονομικής πολιτικής, της πολιτικής απασχόλησης και της ελληνικής οικονομίας.

Επιπτώσεις του
πληθωρισμού
στις μικρομεσαίες
επιχειρήσεις

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	13
Κεφάλαιο 1: Η ανατομία του ελληνικού πληθωρισμού	14
Εισαγωγικές παρατηρήσεις	14
Η διάσταση του εισαγόμενου πληθωρισμού	18
Η πληθωριστική κληρονομιά της πανδημίας του COVID-19: η μεταβολή του καταναλωτικού προτύπου και η διατάραξη των παγκόσμιων εφοδιαστικών αλυσίδων	18
Η μεταβολή του καταναλωτικού προτύπου	20
Η διατάραξη των παγκόσμιων εφοδιαστικών αλυσίδων	22
Οι επιπτώσεις του πολέμου στην Ουκρανία: ενέργεια & τρόφιμα	24
Τρόφιμα	24
Ενέργεια	25
Επιπτώσεις στην Ελλάδα	26
Ο πυρήνας του πληθωρισμού	31
Τα επιχειρηματικά κέρδη ως πληθωριστικός παράγοντας	35
Κεφάλαιο 2: Επιπτώσεις του πληθωρισμού	39
Αναδιανεμητικές και άλλες επιπτώσεις του πληθωρισμού	41
Επιπτώσεις του πληθωρισμού στις επιχειρήσεις	43
Κεφάλαιο 3: Επιπτώσεις του πληθωρισμού στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις: τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου	49
Το πλαίσιο της ανάλυσης: βασικά χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα	49
Μεταβολή των βασικών κατηγοριών κόστους λειτουργίας	55
Ποιοτικές και οικονομικές επιπτώσεις του πληθωρισμού	57
Εκτιμήσεις/προσδοκίες ως προς την εξέλιξη του κύκλου εργασιών, τον ισολογισμό του 2022 και τις προοπτικές της επιχείρησης.	58

Κεφάλαιο 4: Στρατηγικές αντιμετώπισης: τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου	65
Αυξήσεις τιμών κατά το έτος 2022	65
Εκτιμήσεις ως προς την μελλοντική εξέλιξη των τιμών της επιχειρήσεις	68
Άλλες στρατηγικές αντιμετώπισης	69
Αποτελεσματικότητα των στρατηγικών αντιμετώπισης	73
Κεφάλαιο 5: Συμπεράσματα	75
Το ευρύτερο πλαίσιο της συζήτησης	75
Τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου	78
Γενικές κατευθύνσεις πολιτικής	80
Ανάδειξη της ενεργειακής και διατροφικής επάρκειας ως κοινό ευρωπαϊκό αγαθό	80
Προστασία των χαμηλότερων εισοδηματικών ομάδων από τον πληθωρισμό	82
Στρατηγική εξοικονόμησης ενέργειας και επιτάχυνση της πράσινης και ψηφιακής μετάβασης.	83
Ειδικά μέτρα στήριξης για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις	83
Βιβλιογραφία	84
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συγκεντρωτικές απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο της έρευνας πεδίου	89

Εισαγωγή

Το 2020, η ελληνική οικονομία συρρικνώθηκε κατά 8,8%, λόγω των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας της COVID-19 (η αντίστοιχη συρρίκνωση στην Ευρωζώνη ήταν 4,5%). Κατά το επόμενο έτος (2021), η οικονομία παρουσίασε ισχυρή ανάπτυξη (8,4%, έναντι 7,0% στην Ευρωζώνη), ενώ -σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομικών (Κρατικός Προϋπολογισμός 2023)- η μεταβολή του ΑΕΠ, κατά το τρέχον έτος (2022), εκτιμάται πως θα είναι 5,6%. Αυτή, όμως, η δυναμική ανάκαμψης επισκιάζεται από τα πρωτοφανή επίπεδα πληθωρισμού, η μέση τιμή του οποίου, κατά το τρέχον έτος (2022), αναμένεται να διαμορφωθεί σε 9,9%.

Όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στο σύνολο των ανεπτυγμένων κρατών, τα ιστορικά υψηλά επίπεδα του πληθωρισμού¹ προκαλούν τεράστια προβλήματα στα νοικοκυριά που βρίσκονται αντιμέτωπα με αυξημένο κόστος ζωής, στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν μεγάλες αυξήσεις στο κόστος παραγωγής και νευρικότητα στις Κεντρικές Τράπεζες που, στην προσπάθεια να συγκρατήσουν τις τιμές, αυξάνουν τα επιτόκια, με κόστος το «ψαλίδισμα» της ανάπτυξης, την αύξηση (ή τη βραδύτερη μείωση) της ανεργίας και τον κίνδυνο μιας νέας ύφεσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Αντικείμενο αυτής της μελέτης είναι να εξετάσει τις επιπτώσεις των πρόσφατων (2021-2022) πληθωριστικών πιέσεων στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Ειδικότερα, η μελέτη διαρθρώνεται σε πέντε κεφάλαια. Στο Κεφάλαιο 1 εξετάζεται η ανατομία του τρέχοντος πληθωριστικού φαινομένου, τόσο διεθνώς όσο και στην Ελλάδα. Στο Κεφάλαιο 2 εξετάζεται συνοπτικά η υφιστάμενη βιβλιογραφία σε σχέση με τις επιπτώσεις του πληθωρισμού, με έμφαση στις επιπτώσεις στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Στο Κεφάλαιο 3 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου που πραγματοποιήθηκε σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις με στόχο τη διαπίστωση των επιπτώσεων του πληθωρισμού στη λειτουργία των επιχειρήσεων και στο Κεφάλαιο 4 παρουσιάζονται οι στρατηγικές αντιμετώπισης του πληθωρισμού που υιοθέτησαν οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα και η αποτελεσματικότητά τους. Τέλος, στο κεφάλαιο 5 παρουσιάζονται τα συμπεράσματα και διατυπώνονται κάποιες προτάσεις ως προς τις γενικές κατευθύνσεις της οικονομικής πολιτικής.

1 Ενδεικτικά, σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF 2002) ο πληθωρισμός στις ανεπτυγμένες οικονομίες θα φτάσει σε υψηλό 38 ετών.

Κεφάλαιο 1: Η ανατομία του ελληνικού πληθωρισμού

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

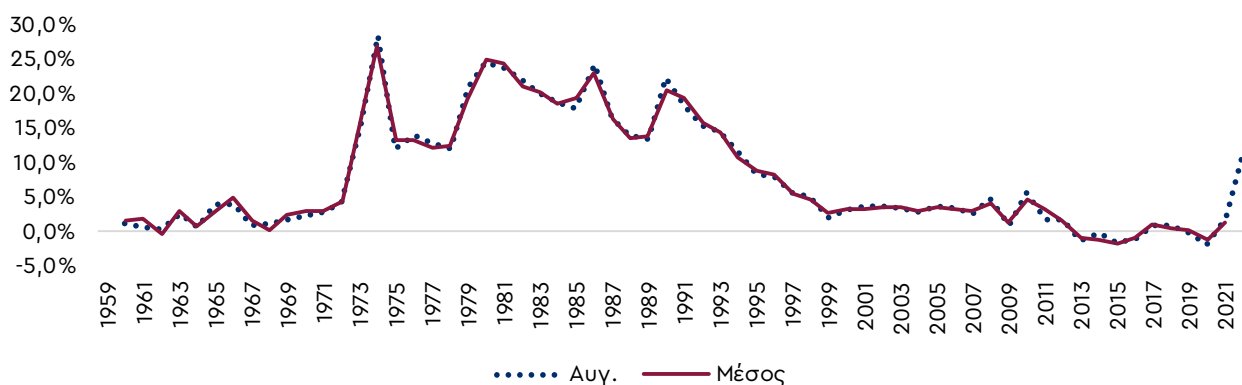
Τον Ιούνιο του 2022, ο πληθωρισμός στην Ελλάδα (μετρούμενος ως η μεταβολή του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή) ανήλθε σε 12,1%, δηλαδή στο υψηλότερο σημείο από το 1993. Εν συνεχεία, κατά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο, μειώθηκε στο 11,4% (Σχήμα 1), αλλά λόγω των διεθνών εξελίξεων είναι επίφοβο να υποστηριχθεί ότι έχει μπει σε τροχιά διαρκούς αποκλιμάκωσης. Σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (14/07/2022), ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός το 2022 αναμένεται να διαμορφωθεί στο 8,9%, δηλαδή στο υψηλότερο σημείο των τελευταίων 27 ετών.

Στα επόμενα, θα προσπαθήσουμε να αποκωδικοποιήσουμε τα βασικά χαρακτηριστικά του τρέχοντος πληθωρισμού, καθώς και τις αιτίες που τον προκαλούν. Ωστόσο, πριν προχωρήσουμε, είναι αναγκαίο να κάνουμε κάποιες γενικότερες επισημάνσεις αναφορικά με το ευρύτερο πλαίσιο εντός του οποίου εξελίσσεται το πληθωριστικό φαινόμενο σήμερα.

Η πρώτη επισήμανση σχετίζεται με την ισχυρή εποχικότητα του ελληνικού πληθωρισμού. Όπως βλέπουμε στο Σχήμα 2, η διαγραμματική απεικόνιση του πληθωρισμού ανά τρίμηνο έχει τη μορφή καρδιογραφήματος. Συγκεκριμένα, οι τιμές είναι υψηλότερες κατά το 2^ο και το 4^ο τρίμηνο κάθε έτους και μειώνονται (εν μέρει λόγω των θερινών και χειμερινών εκπτώσεων) κατά το 1^ο και το 3^ο. Το συγκεκριμένο μοτίβο μεταβολής δεν συνιστά ελληνική ιδιαιτερότητα, αφού απαντάται σε όλες σχεδόν τις χώρες της Ευρωζώνης, στις ΗΠΑ, στο Ηνωμένο Βασίλειο, καθώς και στο μέσο όρο των κρατών μελών του ΟΟΣΑ. Αυτό που διαφοροποιεί την ελληνική περίπτωση είναι η ένταση της εποχικότητας. Στον Πίνακα 1 αποτυπώνεται η διαφορά μεταξύ του τριμήνου με τον υψηλότερο πληθωρισμό και του τριμήνου με τον χαμηλότερο πληθωρισμό. Βλέπουμε πως ο μέσος όρος της μεταβολής παραμένει εντυπωσιακά σταθερός ανεξαρτήτως περιόδου μελέτης. Κατά συνέπεια, η εποχικότητα του πληθωρισμού είναι απολύτως αναλογική και δεν επηρεάζεται από το απόλυτο ύψος του. Με απλά λόγια, ανεξαρτήτως του ύψους του πληθωρισμού η διαφορά μεταξύ της υψηλότερης και της χαμηλότερης τιμής στο εσωτερικό του έτους κινείται –επί 22 συναπτά– έτη κοντά στις 1,4 ποσοστιαίες μονάδες. Δεύτερον, η ένταση της εποχικότητας στην Ελλάδα είναι διπλάσια σε σχέση με τον μέσο όρο της Ευρωζώνης και του ΟΟΣΑ και σαφώς η ισχυρότερη μεταξύ του συνόλου των χωρών που μελετήσαμε. Αυτό σημαίνει ότι, η (εντός του έτους) μεταβολή των τιμών στην Ελλάδα είναι πολύ πιο ισχυρή απ' ό,τι συμβαίνει οπουδήποτε αλλού.² Η υψηλή ευμεταβλητότητα του πληθωρισμού εντός του έτους υποδηλώνει, αντίστοιχα, υψηλή ευαισθησία του πληθωρισμού στη μεταβολή των οικονομικών συνθηκών. Κατά συνέπεια, υπάρχουν καλοί λόγοι να θεωρήσουμε πως οι εξωγενείς (εκτός της εθνικής οικονομίας) πιέσεις επηρεάζουν τον πληθωρισμό στην Ελλάδα εντονότερα σε σχέση με ό,τι συμβαίνει στην υπόλοιπη Ευρωζώνη. Όπως θα δούμε στα επόμενα, αυτή η υπόθεση επιβεβαιώνεται και από τα εμπειρικά δεδομένα.

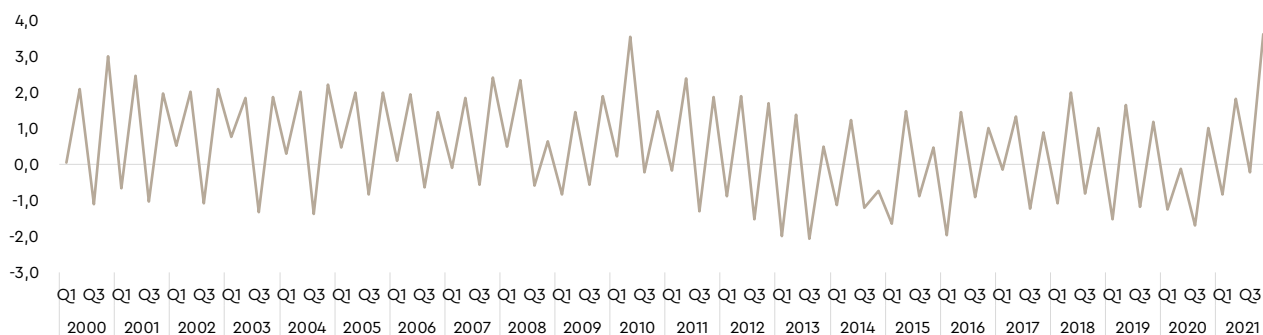
2 Η μελέτη των αιτιών αυτής της συμπεριφοράς του πληθωρισμού δεν αποτελεί αντικείμενο του παρόντος. Ωστόσο, πρέπει να αποκλειστεί ο παράγοντας τουρισμός διότι σε άλλες χώρες όπου τα έσοδα από τον τουρισμό συνιστούν υψηλότερο ποσοστό του ΑΕΠ από την Ελλάδα (όπως το Λουξεμβούργο, η Πορτογαλία και η Αυστρία) δεν εμφανίζουν αυτή την συμπεριφορά. Σύμφωνα με τα στοιχεία του «theglobaleconomy.com» κατά την περίοδο 1999–2020 τα έσοδα από τον τουρισμό αντιστοιχούσαν σε περίπου 6,1% του ΑΕΠ του Λουξεμβούργου, 4,6% του ΑΕΠ της Πορτογαλίας, 3,6% του ΑΕΠ της Αυστρίας και 3,3% του ΑΕΠ της Ελλάδας.

Σχήμα 1: Εξέλιξη του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή στην Ελλάδα, μεταβολή σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο

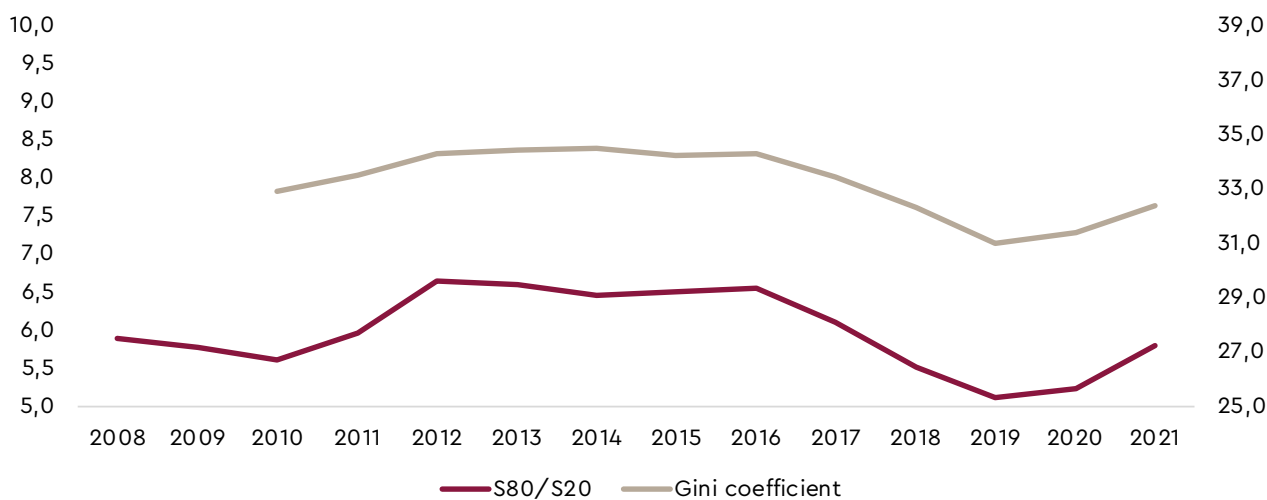
Πηγή: επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ

Σχήμα 2: Μεταβολή του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο (Α' τρίμηνο 2020 - Δ' τρίμηνο 2021)

Πηγή: OECD

Σχήμα 3: Εξέλιξη του Δείκτη S80/S20 και του συντελεστή GINI στην Ελλάδα (2008-2021)

Πηγή: Eurostat

Πίνακας 1: Διαφορά μεταξύ του μέγιστου και του ελάχιστου τριμήνου του έτους

	Μέσος όρος περιόδου 2000- 2021	Μέσος όρος 2000- 2009	Μέσος όρος 2010- 2019	Μέσος όρος 2015- 2021	Μέσος όρος 2018- 2021
Ελλάδα	3,2	3,2	3,2	3,2	3,4
Αυστρία	1,0	0,7	1,2	1,1	1,0
Βέλγιο	0,9	1	0,7	0,8	0,8
Γαλλία	0,9	0,9	1,0	0,9	0,8
Γερμανία	0,9	0,7	1,0	1,4	1,4
Δανία	1,0	1,2	0,9	0,8	0,7
Εσθονία	1,5	1,7	1,4	1,6	1,7
Ιρλανδία	1,4	1,6	1,4	1,3	1,0
Ισπανία	2,3	2,1	2,5	2,8	2,6
Ιταλία	0,6	0,6	0,7	0,8	0,7
Λετονία	2,0	2,2	1,8	1,9	1,7
Λιθουανία	1,8	1,9	1,6	1,9	1,7
Λουξεμβούργο	1,1	1,3	1,0	1,0	0,9
Ολλανδία	1,3	1,2	1,3	1,4	1,4
Πορτογαλία	1,9	1,6	2,2	2,5	2,4
Σλοβακία	1,8	2,8	1,0	0,9	1,1
Σλοβενία	2,1	1,8	2,5	2,4	2,4
Τσεχία	1,6	2	1,1	1	1,1
Φιλανδία	0,8	0,9	0,8	0,7	0,7
Ηνωμένες Πολι- τείες	1,4	1,6	1,1	1,2	1,3
Ηνωμένο Βασίλειο	1,0	1,1	0,8	1,0	1,0
Ευρωζώνη	1,4	1,1	1,8	1,9	1,7
ΟΟΣΑ	0,9	1,1	0,8	0,8	0,8
Μέσος όρος συνό- λου	1,4	1,5	1,4	1,4	1,4

Πηγή: επεξεργασία στοιχείων ΟΟΣΑ

Η δεύτερη επισήμανση αφορά το ύψος των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων. Ο δείκτης S80/S20 μετρά τη σχετική ανισότητα στη διανομή του εισοδήματος συγκρίνοντας το εισόδημα που κατέχει το 20% των πλουσιότερων ατόμων με εκείνο που κατέχει το 20% των φτωχότερων. Υψηλότερες τιμές του δείκτη S80/S20 σημαίνουν μεγαλύτερη ανισότητα και αντιστρόφως. Αντίστοιχα, ο συντελεστής Gini μετράει την κατανομή του εισοδήματος μεταξύ του πληθυσμού. Ο συντελεστής λαμβάνει τιμές από μηδέν (0) έως εκατό (100), όπου η τιμή μηδέν αντιστοιχεί σε πλήρη εισοδηματική ισότητα και η τιμή εκατό αντιστοιχεί σε πλήρη εισοδηματική ανισότητα.

Στο Σχήμα 3 αποτυπώνεται η εξέλιξη των παραπάνω δεικτών στην ελληνική οικονομία από το 2008 έως και το 2021. Όπως βλέπουμε, και οι δύο δείκτες αυξήθηκαν σημαντικά κατά την περίοδο 2009–2015, προφανώς λόγω της οικονομικής κρίσης αλλά και των πολιτικών λιτότητας που εφαρμόστηκαν, προκειμένου να την αντιμετωπίσουν. Από το 2015 και μετά, οι βασικοί δείκτες ανισότητας άρχισαν να αποκλιμακώνονται, με αποτέλεσμα το 2019 να διαμορφωθούν σε τιμές χαμηλότερες από τα προ-κρίσης επίπεδα. Ωστόσο, μετά το 2019, οι οικονομικές ανισότητες άρχισαν και πάλι να διευρύνονται. Κατά συνέπεια, ο σημερινός πληθωρισμός πλήττει την ελληνική οικονομία σε μια περίοδο διεύρυνσης των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων. Η αύξηση των ανισοτήτων στην Ελλάδα δεν οφείλεται στις αναδιανεμητικές επιπτώσεις του πληθωρισμού, αλλά αυτό δεν σημαίνει πως ο πληθωρισμός δεν πρόκειται να τις ενισχύσει περαιτέρω.

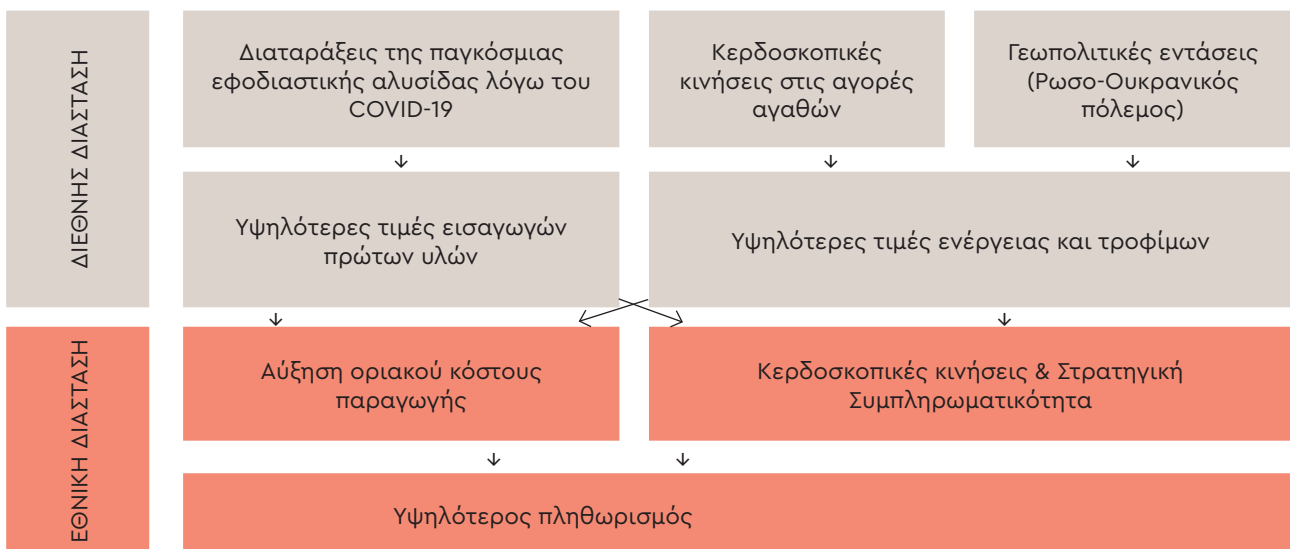
Η τελευταία επισήμανση έχει να κάνει με τη δομή της οικονομίας και σχετίζεται με μια τάση πόλωσης των επιχειρήσεων. Μια πρόσφατη μελέτη (Αρανίτου κ.ά. 2022) υποστηρίζει πως έχει εδραιωθεί ένας έντονος δυισμός μεταξύ των πολύ μικρών και των μεγαλύτερων επιχειρήσεων (ειδικά των πολύ μεγάλων). Πρόκειται για ένα φαινόμενο το οποίο είχε ενεργοποιηθεί από τα μέσα της δεκαετίας του '90, συνεπώς συνδέεται με ευρύτερες αλλαγές στην παραγωγική δομή της οικονομίας (Ιωαννίδης 2012). Ωστόσο, η περίοδος της μακράς ύφεσης (2008–2015) επιτάχυνε περαιτέρω τη διαδικασία πόλωσης. Βασικό χαρακτηριστικό αυτού του δυισμού δεν είναι μόνο η ενίσχυση των μεγαλύτερων επιχειρήσεων, η οποία θα μπορούσε να ιδωθεί ως μια θετική εξέλιξη, αλλά και η σταδιακή συρρίκνωση των πολύ μικρών επιχειρήσεων.³ Από τα παραπάνω τεκμαίρεται η ανάγκη αναπροσαρμογής των πολιτικών και των εργαλείων στήριξης ειδικά των πολύ μικρών επιχειρήσεων, προκειμένου να διασφαλιστεί ένας «πλουραλισμός μεγέθους» και να διασφαλιστούν οι όροι ανταγωνισμού στην αγορά.

3 Το 2020, οι πολύ μικρές επιχειρήσεις (έως και 10 άτομα προσωπικό) συγκέντρωναν το 53,7% της συνολικής απασχόλησης στην οικονομία, ποσοστό το οποίο όμως έχει συρρικνωθεί σημαντικά σε σχέση με το 2008 (62,6%). Αντίστοιχα, σε όρους κύκλου εργασιών οι πολύ μικρές επιχειρήσεις συγκεντρώνουν μόλις το 29% του κύκλου εργασιών του συνόλου της οικονομίας, ενώ ο απόλυτος αριθμός τους την περίοδο 2008–2017 μειώθηκε κατά 24,6%. Αντίθετες κινήσεις διαπιστώνονται στα βασικά μεγέθη των μεγαλύτερων επιχειρήσεων. Οι επιχειρήσεις με περισσότερο από 10 άτομα προσωπικό συγκεντρώνουν διευρυνόμενο τμήμα της απασχόλησης (από 37,4% το 2008, σε 43,5% το 2020) και προκαλούν το 71% του κύκλου εργασιών του συνόλου της οικονομίας. Επισημαίνεται, ότι η ενίσχυση του ειδικού βάρους των μεγαλύτερων επιχειρήσεων (άνω των 10 ατόμων προσωπικό) οφείλεται αποκλειστικά στη μεγέθυνση των επιχειρήσεων που απασχολούν πάνω από 50 άτομα προσωπικό. Αυτή είναι η μόνη κατηγορία μεγέθους επιχειρήσεων (με κριτήριο την απασχόληση) η οποία το 2020 απασχολούσε περισσότερους εργαζόμενους σε σχέση με το 2008. Παράλληλα, σε απόλυτα μεγέθη ο αριθμός των μεγαλύτερων επιχειρήσεων κατά την περίοδο 2008–2017 αυξήθηκε κατά 60,3%.

Η διάσταση του εισαγόμενου πληθωρισμού

Στο Σχήμα 4 αποτυπώνεται σχηματικά ο τρόπος με τον οποίον η αύξηση των διεθνών τιμών μπορεί να επηρεάσει μια οικονομία. Κατ'αρχάς, οι υγειονομικοί περιορισμοί που επιβλήθηκαν λόγω της COVID-19 δημιούργησαν «μποτιλιαρίσματα» στις μεταφορές αλλά και ελλείψεις σε κρίσιμα βιομηχανικά προϊόντα και υλικά που χρησιμοποιούνται ως εισροές για άλλα προϊόντα (π.χ. τσιπ υπολογιστών). Αυτό με τη σειρά του οδήγησε σε αύξηση των τιμών των εισαγόμενων πρώτων υλών, άρα και σε αύξηση της τελικής τιμής των προϊόντων. Δεύτερον, οι γεωπολιτικές εξελίξεις, κυρίως ο Ρωσο-Ουκρανικός πόλεμος, ώθησαν προς τα πάνω τις τιμές της ενέργειας και των τροφίμων. Τέλος, οι κερδοσκοπικές κινήσεις στις διεθνείς αγορές αγαθών διατήρησαν τις τιμές τους σε υψηλά επίπεδα. Στα επόμενα, θα εξετάσουμε αναλυτικότερα αυτούς τους παράγοντες.

Σχήμα 4: Διαδρομές βάσει του οποίου λειτουργεί ο εισαγόμενος πληθωρισμός

Πηγή: Storm (2022)

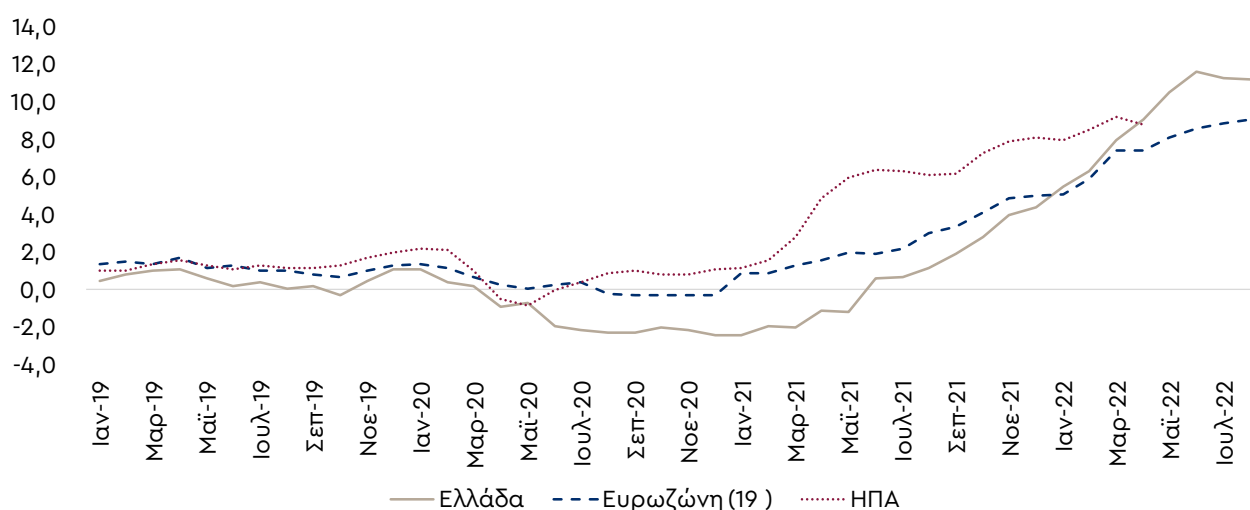
Η πληθωριστική κληρονομιά της πανδημίας του COVID-19: η μεταβολή του καταναλωτικού προτύπου και η διατάραξη των παγκόσμιων εφοδιαστικών αλυσίδων

Οι πληθωριστικές πιέσεις, τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς, δεν ενεργοποιήθηκαν από τον πόλεμο στην Ουκρανία, αν και η εισβολή της Ρωσίας τον Φεβρουάριο του 2022 τους έδωσε νέα ώθηση, ενισχύοντας τόσο την ένταση όσο και τη διάρκειά τους. Αντιθέτως, η απαρχή της πληθωριστικής κούρσας πρέπει να αναζητηθεί στην περίοδο της πανδημίας της COVID-19. Τον Μάρτιο του 2020, το σύνολο σχεδόν των ευρωπαϊκών χωρών (και οι ΗΠΑ) είχαν «χτυπηθεί» από την πανδημία της COVID-19. Σε απάντηση του «πρώτου κύματος» της πανδημίας οι περισσότερες χώρες της Ευρώπης προχώρησαν, σχεδόν ταυτόχρονα, σε αναστολή οικονομικών δραστηριοτήτων (lock-down) με αποτέλεσμα, στις αρχές Απριλίου (2020), περίπου το 90% των χωρών να βρίσκεται σε καθολικό lock-down. Βέβαια, η ταχύτητα και η ένταση της απόσυρσης των περιοριστικών μέτρων, από το καλοκαίρι του 2020, διαφοροποιήθηκε από χώρα σε χώρα. Στις αρχές Σεπτεμβρίου (2020), περίπου το 12% των χωρών βρισκόταν σε καθολικό lock-down και το 18% σε μερικό-lockdown,

δηλαδή με κλειστά σχολεία και σημαντικούς περιορισμούς/απαγορεύσεις στις δημόσιες εκδηλώσεις (Demirguc-Kunt κ.ά. 2020).

Το Σχήμα 5, αποτυπώνει τη μηνιαία μεταβολή του πληθωρισμού (σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους) και επιτρέπει την εξαγωγή κάποιων χρήσιμων συμπερασμάτων.

Σχήμα 5: Εξέλιξη εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (HICP) (ποσοστιαία μεταβολή σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους)

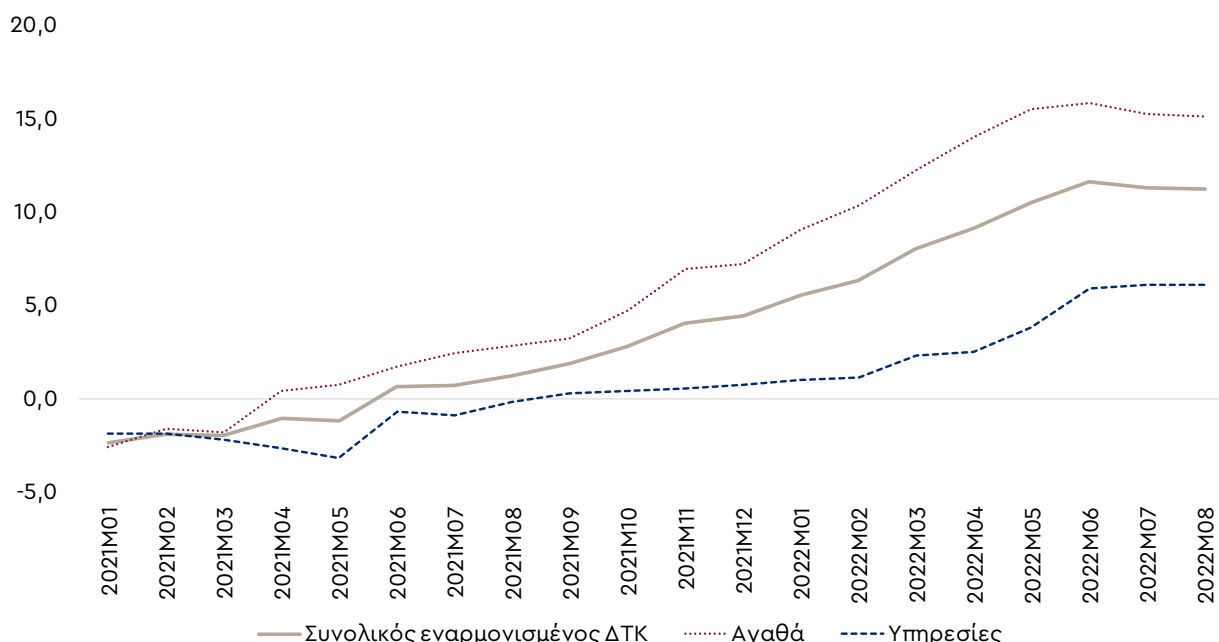

Πηγή: OECDdata

Κατ'αρχάς, η ενεργοποίηση των πληθωριστικών πιέσεων ακολούθησε διαφορετικές χρονιότητες σε ΗΠΑ και Ευρώπη (συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας). Στις ΗΠΑ ο πληθωρισμός αρχίζει την ανοδική του πορεία τον Μάιο του 2020. Αντιθέτως, στην Ευρωζώνη και την Ελλάδα, έως και τις αρχές του 2020, παρατηρείται αποπληθωρισμός, εντονότερος μάλιστα στην περίπτωση της Ελλάδας. Θα δούμε στα επόμενα, ότι αυτή η διαφορά ως προς τη χρονικότητα του φαινομένου οφείλεται και στις διαφορετικές αιτίες που βρίσκονται πίσω από τον αμερικάνικο και ευρωπαϊκό πληθωρισμό. Ο Ιανουάριος του 2021 εγκαινιάζει μια πληθωριστική κούρσα και στην Ευρώπη.

Σε ό,τι αφορά την Ελλάδα, από την έναρξη της κρίσης της COVID-19 έως και τον Μάιο του 2021, δηλαδή επί οκτώ (8) συνεχόμενους μήνες, η ελληνική οικονομία παρουσίασε αποπληθωριστικές τάσεις υψηλότερης έντασης και διάρκειας σε σχέση τις ΗΠΑ και την Ευρωζώνη. Στην Ελλάδα, οι τιμές άρχισαν να αυξάνονται από τον Ιούνιο του 2021, δηλαδή με καθυστέρηση ενός έτους σε σχέση με τις ΗΠΑ και περίπου 8 μηνών σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρωζώνη. Από τη στιγμή, όμως, που ξεκίνησε η αύξηση, η ταχύτητά της ήταν πολλαπλάσια. Με άλλα λόγια, ο πληθωρισμός στην Ελλάδα από τον Ιούλιο του 2021 και μετά «τρέχει» γρηγορότερα. Επομένως, οι απαρχές του πρόσφατου πληθωρισμού στην Ελλάδα προσδιορίζονται κατά την περίοδο την πανδημίας και σχετίζονται στενά με τις αυξήσεις των τιμών των αγαθών (Σχήμα 6). Στην Ελλάδα, από τον Ιανουάριο του 2021 έως τον Αύγουστο του 2022, ο μέσος πληθωρισμός ήταν 12,8%. Την ίδια στιγμή, η αύξηση των τιμών των αγαθών ήταν 17,0%, ενώ η αντίστοιχη αύξηση των τιμών στις υπηρεσίες ήταν 7%. Η δε αύξηση των τιμών της ενέργειας, κατά την ίδια περίοδο, ήταν 60,7%.

Σχήμα 6: Εξέλιξη Δείκτη Τιμών Καταναλωτή: αγαθά & υπηρεσίες (Ελλάδα, Ιαν. 2019 – Αυγ. 2022), μεταβολή σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους

Πηγή: επεξεργασία στοιχείων EUROSTAT

Η μεταβολή του καταναλωτικού προτύπου

Η αύξηση του γενικού ΔTK ενισχύθηκε από την αλλαγή της σύνθεσης της καταναλωτικής ζήτησης ως συνέπεια των περιοριστικών μέτρων της COVID-19. Στην Ελλάδα παρατηρήθηκε το ίδιο φαινόμενο που καταγράφηκε και παγκοσμίως: η ενίσχυση της ζήτησης των αγαθών έναντι των υπηρεσιών. Ο υποχρεωτικός εγκλεισμός, η αναστολή της λειτουργίας πολλών υπηρεσιών στον τομέα της αναψυχής και ψυχαγωγίας, η αύξηση των αναγκών τεχνικού εξοπλισμού και εν γένει ο περιορισμός των κοινωνικών συναναστροφών αύξησαν την ζήτηση αγαθών και μείωσαν, αντίστοιχα, τη ζήτηση υπηρεσιών. Οι Έλληνες, όπως και οι Ευρωπαίοι και οι Αμερικάνοι, αγόρασαν περισσότερα πράγματα από το διαδίκτυο, είτε αυτά ήταν εξαρτήματα υπολογιστών, καθώς οι πολίτες κλήθηκαν να δημιουργήσουν συνθήκες εργασίας από το σπίτι, είτε ήταν ρούχα, παπούτσια ή λευκές συσκευές.

Όπως βλέπουμε στον Πίνακα 2, κατά το 2021 η ζήτηση αγαθών αυξήθηκε από 50,9% σε 56,8% (+5,9%), ενώ αντίστοιχη μείωση αποτυπώθηκε στη ζήτηση υπηρεσιών. Αξίζει, ίσως, να αναφερθεί πως η αύξηση της ζήτησης αγαθών στην Ελλάδα ήταν διπλάσια από την αντίστοιχη στην Ευρωζώνη. Η αλλαγή στο μοτίβο κατανάλωσης οδήγησε σε αύξηση της ζήτησης για τελικά αλλά και για ενδιάμεσα αγαθά που απαιτούνται για την κατασκευή τους. Λόγω της δομής της ελληνικής οικονομίας, μεγάλο τμήμα της αυξημένης ζήτησης καλύφθηκε από εισαγωγές.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, η συνολική αξία των ελληνικών εισαγωγών για αγαθά (εξαιρουμένου του πετρελαίου) ανήλθε σε 48,4 δις ευρώ το 2021, έναντι 39,2 δις το 2020, δηλαδή παρουσίασε αύξηση ίση με 24%. Εναλλακτικά, η ελληνική οικονομία συμμετείχε στη διεθνή αύξηση

της ζήτησης αγαθών κατά περίπου 9 δις ευρώ.⁴ Αυτή η αύξηση της ζήτησης για εισαγόμενα αγαθά συνέπεσε με το μπλοκάρισμα των διεθνών αλυσίδων τροφοδοσίας, λόγω των περιοριστικών μέτρων που υιοθετήθηκαν από τις περισσότερες χώρες.

Πίνακας 2: Δείκτες στάθμισης αγαθών και υπηρεσιών και μεταβολή αυτών (2020 – 2021)

	Ευρωζώνη		Ελλάδα	
	Ποσοστιαία συμμετοχή στην τελική ζήτηση (2021)	Μεταβολή σε σχέση με το προηγούμενο έτος (2020)	Ποσοστιαία συμμετοχή στην τελική ζήτηση (2021)	Μεταβολή σε σχέση με το προηγούμενο έτος (2020)
A. ΑΓΑΘΑ	58,2	3,0	56,8	5,9
A.1. Τρόφιμα & ποτά	21,8	2,7	27,2	3,0
A.2. Βιομηχανικά αγαθά	36,4	0,3	29,6	2,9
A.2.1. Βιομηχανικά αγαθά εκτός της ενέργειας	26,9	0,7	21,9	3,2
A.2.1.1 Διαρκή αγαθά	9,8	0,5	6,0	1,0
A.2.1.2 Ημί-διαρκή αγαθά	10,0	-0,3	8,1	1,0
A.2.1.3 Μη διαρκή αγαθά	7,2	0,5	7,8	1,2
A.2.2. Ενέργεια	9,5	-0,4	7,7	-0,3
B. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	41,8	-3,0	43,2	-5,9
B.1. Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών	2,7	0,2	5,3	0,0
B.2. Υπηρεσίες σχετικές με την οικία	12,2	1,3	6,3	0,7
B.3. Διάφορες υπηρεσίες	9,0	0,4	9,1	0,6
B.4. Υπηρεσίες αναψυχής και καλλωπισμού	11,4	-4,0	14,1	-6,3
B.4.1. Υπηρεσίες αναψυχής & καλλωπισμού εκτός από διακοπές & διαμονή.	9,6	-2,3	12,7	-3,8
B.4.2. Υπηρεσίες διακοπών και διανομής.	1,9	-1,7	1,4	-2,5
B.5. Υπηρεσίες μεταφορών	6,5	-0,9	8,5	-0,9

Πηγή: Eurostat

4 Ειδικότερα, η δαπάνη εισαγωγών για τρόφιμα, ποτά και καπνό αυξήθηκε κατά 1 δις (+16%), για πρώτες ύλες κατά 680 εκατ. (+44%), για υγρά καύσιμα κατά 7,2 δις (74%), για χημικά προϊόντα κατά 1 δις (+10%), για μηχανολογικό και μεταφορικό εξοπλισμό κατά 2,5 δις (+25%) και για άλλα βιομηχανικά προϊόντα κατά 3 δις (+25%).

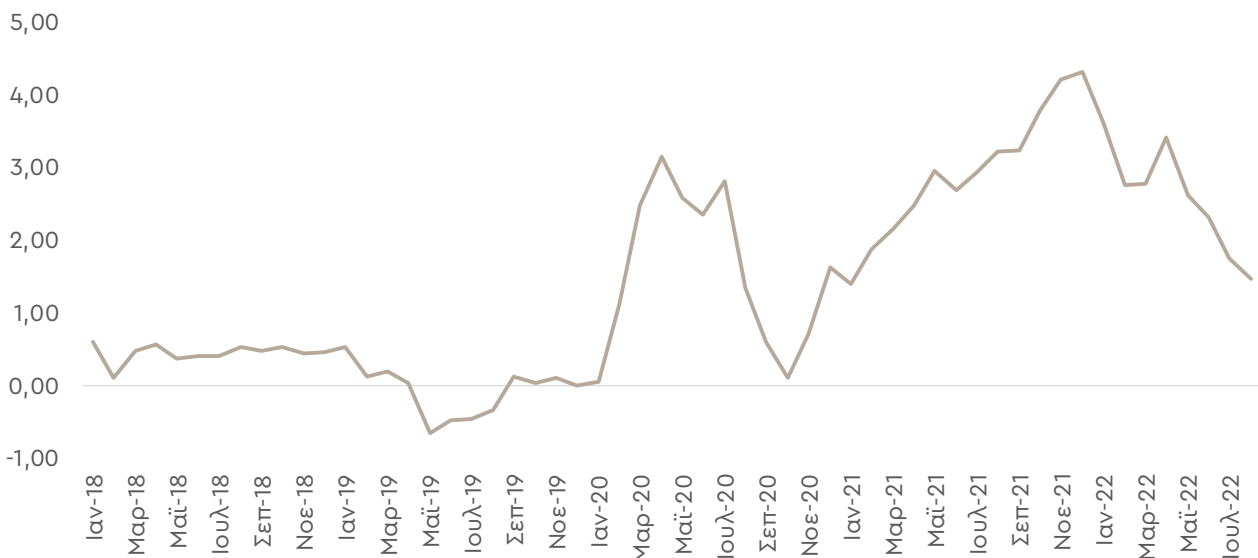
Η διατάραξη των παγκόσμιων εφοδιαστικών αλυσίδων

Ένας σημαντικός παράγοντας ενίσχυσης του πληθωρισμού διεθνώς ήταν η αποδιοργάνωση των εφοδιαστικών αλυσίδων. Η λειτουργία των αλυσίδων μεταφοράς εμπορευμάτων στηρίζεται σε ένα πολύπλοκο δίκτυο μεταφορικών υπηρεσιών, κυρίως ναυτιλιακών, μέσω των οποίων διακινούνται τελικά αγαθά αλλά και ενδιάμεσα αγαθά τα οποία χρησιμοποιούνται ως εισροές για την εγχώρια παραγωγή. Επομένως, η διατάραξη των παγκόσμιων εφοδιαστικών αλυσίδων εκτός από την αύξηση της τιμής στα τελικά αγαθά επηρεάζει και την αύξηση του κόστους παραγωγής σε αγαθά που παράγονται εγχώρια.

Στο Σχήμα 7 αποτυπώνεται η εξέλιξη του δείκτη συμφόρησης των παγκόσμιων εφοδιαστικών αλυσίδων (GSCPI). Ο δείκτης έχει δημιουργηθεί από την Federal Reserve Bank of New York και στοχεύει στο να αποτυπώσει το βαθμό συμφόρησης του διεθνούς συστήματος μεταφορών. Σημείο αναφοράς του δείκτη είναι η τιμή μηδέν (0) που αντιστοιχεί στη μέση κατάσταση. Θετικές τιμές του δείκτη αποτυπώνουν αύξηση του βαθμού συμφόρησης (σε σχέση με το μέση τιμή), ενώ οι αρνητικές τιμές αποτυπώνουν μείωση του βαθμού συμφόρησης. Μολονότι τα στοιχεία του δείκτη προέρχονται από τις ΗΠΑ, η εξέλιξή του είναι χαρακτηριστική για τις συνθήκες που επικρατούν στις διεθνείς μεταφορές.

Όπως βλέπουμε, κατά το πρώτο μισό του 2020, ο GSCPI αυξήθηκε σημαντικά, φτάνοντας σε επίπεδο ρεκόρ από τον Ιανουάριο του 1998. Η δε κάμψη που παρατηρήθηκε στα τέλη του 2020 ήταν συγκυριακή, δεδομένου ότι από τις αρχές του 2021 ο δείκτης αυξήθηκε και πάλι ραγδαία, με αποτέλεσμα τον Δεκέμβριο του 2021 να πετύχει δεύτερο ιστορικό ρεκόρ (4,31). Αντιθέτως, διαπιστώνουμε ότι ο Ρώσο-Ουκρανικός πόλεμος επηρέασε λίγο τον δείκτη, που ακολουθεί πτωτική πορεία από το 2022 διατηρούμενος, όμως, σημαντικά πάνω από την τιμή βάσης (0) που αντιστοιχεί σε καθεστώς «μη συμφόρησης».

Σχήμα 7: Εξέλιξη δείκτη συμφόρησης των παγκόσμιων εφοδιαστικών αλυσίδων (Global Supply Chain Pressure Index – GSCPI)

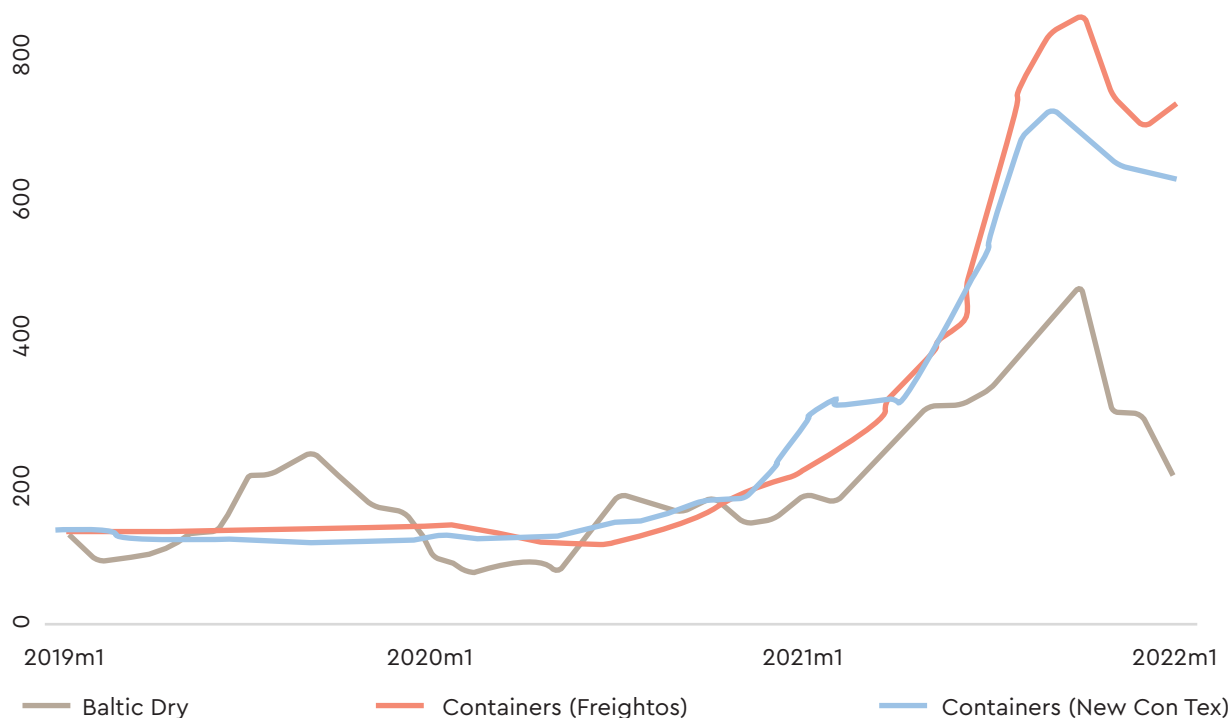

Πηγή: Federal Reserve Bank of New York, Global Supply Chain Pressure Index

Λαμβάνοντας υπόψη ότι το 80% των εμπορεύσιμων αγαθών παγκοσμίως διακινούνται μέσω θαλάσσης, η συμφόρηση των διεθνών εφοδιαστικών αλυσίδων είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους αποστολής ενός κοντέινερ κατά επτά (7) φορές σε διάστημα μόλις 18 μηνών, από τον Μάρτιο του 2020 και μετά, κάτι το οποίο οδήγησε σε αύξηση των τιμών (Σχήμα 8). Η μελέτη των Carrière-Swallow κ.ά. (2022) ανέλυσε στατιστικά στοιχεία από 143 χώρες για διάστημα 30 ετών και κατέληξε πως το κόστος των θαλάσσιων μεταφορών αποτελεί σημαντικό παράγοντα πληθωρισμού. Ο διπλασιασμός των ναύλων αυξάνει τον μέσο παγκόσμιο πληθωρισμό κατά 0,7%, ενώ οι επιπτώσεις έχουν μεγάλη διάρκεια που εκτείνεται από 12 έως 18 μήνες. Έτσι, εκτιμήθηκε πως η αύξηση των ναύλων του 2021 θα ενισχύσει τον μέσο παγκόσμιο πληθωρισμό του 2022 κατά 1,5%.

Τα υψηλότερα ναύλα επηρεάζουν τις τιμές των εισαγόμενων αγαθών εντός περίπου δύο (2) μηνών και γρήγορα περνούν στις τιμές παραγωγού. Η επίπτωση στην τιμή που πληρώνει ο καταναλωτής απαιτεί περισσότερο χρόνο ο οποίος, μεσοσταθμικά, ανέρχεται σε περίπου 12 μήνες. Με άλλα λόγια, οι επιπτώσεις εμφανίζονται με μεγαλύτερη καθυστέρηση απ' ό,τι π.χ. στην περίπτωση του πετρελαίου, όπου η διάρκεια εμφάνισής τους δεν ξεπερνά τους 2-3 μήνες. Βέβαια, η επίπτωση της αύξησης των ναύλων στον πληθωρισμό δεν είναι η ίδια για όλες της χώρες, διότι η δομή της οικονομίας παίζει ρόλο. Χώρες στις οποίες οι εισαγωγές υπερβαίνουν την κατανάλωση και χώρες που είναι περισσότερο ενσωματωμένες στις διεθνείς εφοδιαστικές αλυσίδες αντιμετωπίζουν εντονότερες πληθωριστικές πιέσεις. Επίσης, χώρες χωρίς πρόσβαση σε θάλασσα και οι νησιωτικές χώρες επηρεάζονται περισσότερο.

Σχήμα 8: Μεταβολή του κόστους θαλάσσιων μεταφορών κατά την διάρκεια της πανδημίας του COVID-19 (Ιανουάριος 2019=100)

Πηγή: Carrière-Swallow κ.α. (2022)

Οι επιπτώσεις του πολέμου στην Ουκρανία: ενέργεια & τρόφιμα

Τον Φεβρουάριο του 2022, η Ρωσία εισέβαλε στην Ουκρανία πυροδοτώντας εξελίξεις οι επιπτώσεις των οποίων, κατά πάσα πιθανότητα, θα είναι μακροχρόνιες, αφού ο Ρώσο-Ουκρανικός πόλεμος δύνανται να λειτουργήσει ως καταλύτης μεγάλων αλλαγών στην παγκοσμιοποίηση, με αποτέλεσμα τον περιορισμό των συναλλαγών στο εσωτερικό κάθε γεωπολιτικού πόλου (Λαμπριανίδης 2022).⁵ Όπως αναφέρει ο Λαμπριανίδης (ο.π.), δεν είναι απίθανο να παρατηρηθεί ένα είδος «κοντέματος» και χωρικής διαφοροποίησης των παγκόσμιων αλυσίδων αξίας και αναπροσανατολισμός τους προς «συμμαχικές» επικράτειες, ώστε η αξιοπιστία των προμηθευτών να μην τίθεται εν αμφιβόλω, λόγω γεωπολιτικών αντιπαραθέσεων.

Πέρα από τις μακροχρόνιες επιπτώσεις, η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία προκάλεσε σημαντικές αναταράξεις στις αγορές τροφίμων και ενέργειας⁶ οι οποίες, λόγω του τρόπου με τον οποίο λειτουργούν, χαρακτηρίζονται ούτως ή άλλως από εξαιρετικά υψηλή αστάθεια. Εν συντομία, το 2021 παρατηρήθηκε εκτόξευση των τιμών των τροφίμων και την ενέργειας.

Τρόφιμα

Σε ό,τι αφορά τα τρόφιμα, τμήμα της αύξησης των τιμών οφείλεται στο λεγόμενο «φαινόμενο βάσης» που, που με τη σειρά του, οφείλεται στο ότι κατά τον Μάιο του 2020 οι τιμές είχαν υποχωρήσει σε χαμηλό δεκαετίας, λόγω της παγκόσμιας ύφεσης που προκάλεσε η πανδημία.⁷ Άρα, η ανάκαμψη της ζήτησης τροφίμων -μετά την παγκόσμια ύφεση που προκάλεσε η COVID-19- και οι διαταράξεις στις εφοδιαστικές αλυσίδες ερμηνεύουν τμήμα της αύξησης της τιμής τους (Vos κ.α. 2022).

Ωστόσο, σημαντικό τμήμα της αύξησης των τιμών οφείλεται σε κερδοσκοπικές κινήσεις που είναι ενδημικές της αγοράς τροφίμων, λόγω του τρόπου με τον οποίον αυτή λειτουργεί.⁸ Το συγκεκριμένο ζήτημα δεν είναι καινούργιο και έχει απασχολήσει τη διεθνή κοινότητα από την κρίση του 2008, σε βαθμό που ο ΟΗΕ συνέταξε ειδική έκθεση επί του θέματος (De Schutter 2010). Μολονότι

5 'Hδη πριν από τον πόλεμο της Ουκρανία παρατηρείται μια γενικότερη υποχώρηση της έντασης της παγκοσμιοποίησης που αποτυπώνεται από την βραδύτερη σε σχέση με την ανάπτυξη αύξηση του διεθνούς εμπορίου. Μεταξύ 1970 και 2008, οι παγκόσμιες εξαγωγές ως μερίδιο του ΑΕΠ αυξήθηκαν από 13% σε 31%, και φαινόταν ότι η παγκοσμιοποίηση ήταν μια ασταμάτητη δύναμη. Ωστόσο, από το 2008 οι εξαγωγές ως ποσοστό του ΑΕΠ, οι άμεσες ξένες επενδύσεις αλλά και άλλοι συναφείς δείκτες έχουν αρχίσει να μειώνονται. Το Global Connectedness Index της DHL, που παρακολουθεί το διεθνές εμπόριο και τις ροές κεφαλαίων, πληροφοριών και ανθρώπων, δείχνει ότι το εμπόριο επιβραδύνθηκε μετά το 2015, αλλά οι ροές πληροφοριών, ανθρώπων και κεφαλαίων συνεχίζουν να αυξάνονται. Σε αυτές τις τάσεις ήρθαν να προστεθούν οι πρόσφατες εξελίξεις μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία (Λαμπριανίδης 2022).

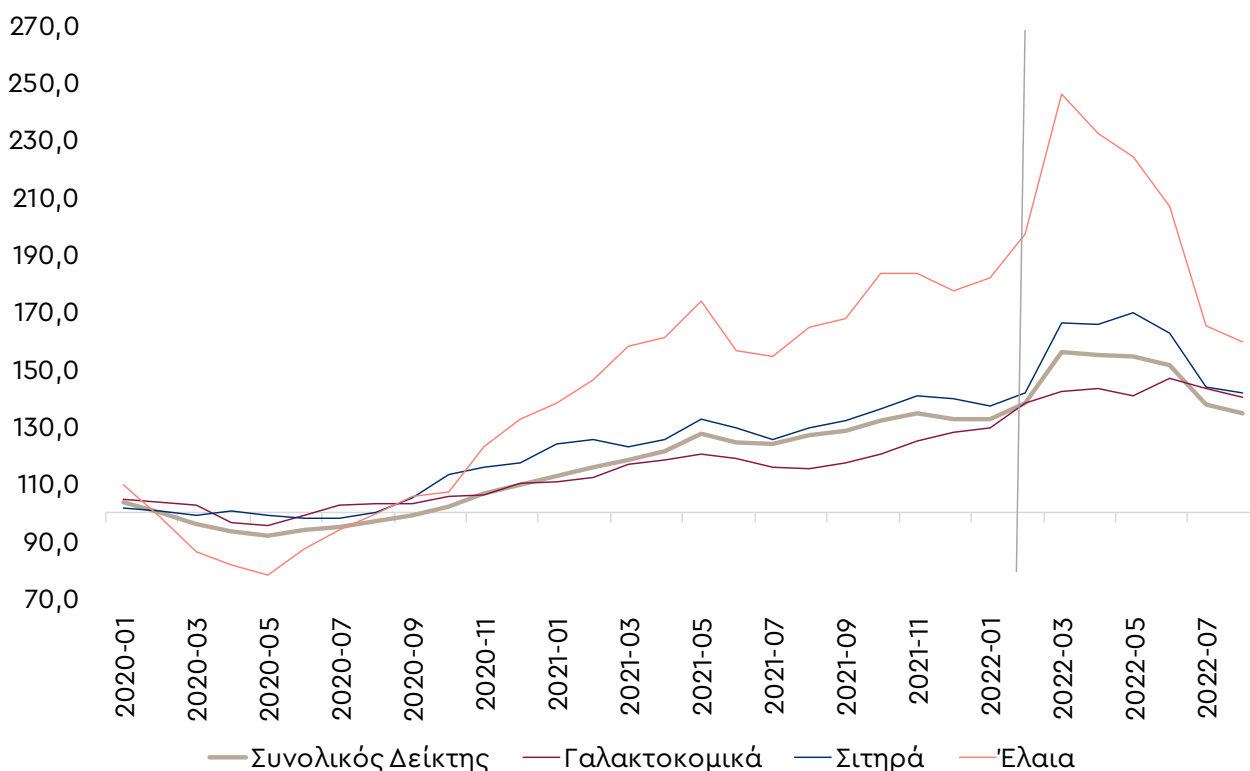
6 Ενδεικτικά, σε ό,τι αφορά τα τρόφιμα η εξάρτηση της παγκόσμιας αγοράς από τα αγροτικά προϊόντα της Ρωσίας και της Ουκρανίας είναι εξαιρετικά σημαντική. Συγκεκριμένα, η Ρωσία και η Ουκρανία πραγματοποιούν το 53% των παγκόσμιων εξαγωγών ηλιόσπορου, το 27% σταριού, το 23% κριθαριού και το 14% καλαμποκιού. Αντίστοιχα, σημαντικός είναι ο ρόλος της Ρωσίας ως προς την παραγωγή και εξαγωγή φυσικού αερίου και άλλων ενεργειακών πόρων.

7 Εάν η τιμή ενός προϊόντος μειωθεί απότομα, λόγω ενός εξωτερικού σοκ και εν συνεχεία επανέλθει στο προ-κρίσης επίπεδο, τότε αυτή η μεταβολή καταγράφεται από τις στατιστικές ως μια σημαντική μεταβολή, ενώ στην ουσία συνιστά μια «διόρθωση».

8 Το κερδοσκοπικό σκέλος των τιμών αφορά το τμήμα που δεν μπορεί να εξηγηθεί από τη μεταβολή της προσφοράς και της ζήτησης για τρόφιμα

είναι δύσκολο να υπάρξει μια εκτίμηση του ύψους της κερδοσκοπίας, οι έντονες βραχυχρόνιες μεταβολές στις τιμές αποτελούν ισχυρή ένδειξη κερδοσκοπικών κινήσεων. Για παράδειγμα, στο Σχήμα 9 βλέπουμε πως η μέση τιμή των τροφίμων τον Φεβρουάριο του 2022 ήταν αυξημένη κατά 35,7% σε σχέση με τον Οκτώβριο του 2020. Στη συνέχεια, σε ένα μήνα, οι τιμές αυξήθηκαν περαιτέρω κατά 18% και ακολούθως αποκλιμακώθηκαν σημαντικά. Η τιμή του (μαλακού κόκκινου χειμερινού) σιταριού, η προσφορά του οποίου επηρεάζεται περισσότερο από τον πόλεμο στην Ουκρανία, υπερδιπλασιάστηκε μεταξύ Ιανουαρίου και Απριλίου 2022, παρά τα υψηλά παγκόσμια αποθέματα σιταριού που επαρκούσαν προκειμένου να αναπληρώσουν τις ελλείψεις (IPES 2022). Με άλλα λόγια, η απότομη αύξηση των τιμών του σιταριού δεν μπορεί να εξηγηθεί από την μεταβολή των θεμελιωδών μεγεθών της εν λόγω αγοράς και υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις κερδοσκοπίας (Kornher κ.ά. 2022).

Σχήμα 9: Εξέλιξη δείκτη τιμών τροφίμων (2014-2016=100)

Πηγή: FAO Ενέργεια

Ενέργεια

Η κύρια αιτία για αύξηση της τιμής της ενέργειας είναι η αύξηση των τιμών φυσικού αερίου δεδομένου ότι σε διάστημα λίγων μηνών οι παραδόσεις φυσικού αερίου από τη Ρωσία (που προμήθευε περίπου του 40% της κατανάλωσης φυσικού αερίου της ΕΕ) εκμηδενίστηκαν. Ως αποτέλεσμα, τα ευρωπαϊκά κράτη και οι εταιρείες ενέργειας αύξησαν τις αγορές υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG). Για παράδειγμα, οι εβδομαδιαίες μέσες εισαγωγές LNG στην ΕΕ και το Ηνωμένο Βασίλειο αυξήθηκαν σε 3,0 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα (bcm) το 2022 σε σύγκριση με 1,8 bcm το 2021,

ενώ το μερίδιο της Ευρώπης στην παγκόσμια αγορά LNG αυξήθηκε σε 30%, από 20% το 2021 (IGU 2022). Τα ακριβά φορτία LNG συμπαρέσυραν προς τα πάνω όχι μόνο την τιμή του φυσικού αερίου αλλά και την τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος στο μεγαλύτερο μέρος της Ευρώπης.⁹ Το κρίσιμο στοιχείο είναι πως οι τιμές στην spot-market της ηλεκτρικής ενέργειας χρησιμεύουν και ως σημείο αναφοράς για τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης. Ως εκ τούτου, οι υψηλές σημερινές τιμές προεξοφλούν αυξήσεις τιμών και στα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης (Heussaff κ.ά. 2022).

Επιπρόσθετα, και στην αγορά ενέργειας παρατηρήθηκαν φαινόμενα κερδοσκοπίας. Οι παγκόσμιες τιμές του πετρελαίου αυξήθηκαν την περίοδο 2021–22, μολονότι η παγκόσμια παραγωγή πετρελαίου μεταξύ του 1^{ου} τριμήνου του 2021 και του 1^{ου} τριμήνου του 2022 επίσης αυξήθηκε περισσότερο από 6 εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα. Ο λόγος είναι ότι οι τιμές του πετρελαίου δεν καθοδηγούνται από τη σπάνη, αλλά από τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης. Το εικονικό εμπόριο συμβολαίων μελλοντικής εκπλήρωσης πετρελαίου έχει πλέον επισκιάσει το φυσικό εμπόριο πετρελαίου στις αγορές spot: σε ημερήσια βάση διαπραγματεύεται περίπου 1 δις βαρελιών, ενώ η πραγματική ημερήσια παραγωγή είναι περίπου 100 εκατομμύρια βαρέλια (Strom 2022).

Επιπτώσεις στην Ελλάδα

Όπως βλέπουμε στο Σχήμα 8, τον Μάιο του 2022 ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή της ενέργειας, δηλαδή η τιμή που πληρώνουν τα νοικοκυριά, ήταν αυξημένος κατά 60% σε σχέση με ένα χρόνο πριν. Τους επόμενους μήνες, οι αυξήσεις ήταν μικρότερες μεν, αλλά ιδιαίτερα σημαντικές. Έτσι, τον Αύγουστο του 2022 οι τιμές ενέργειας που αντιμετώπιζαν τα νοικοκυριά ήταν κατά 50% υψηλότερες σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Αντίστοιχες εξελίξεις παρουσιάζουν και οι άλλοι δύο δείκτες.

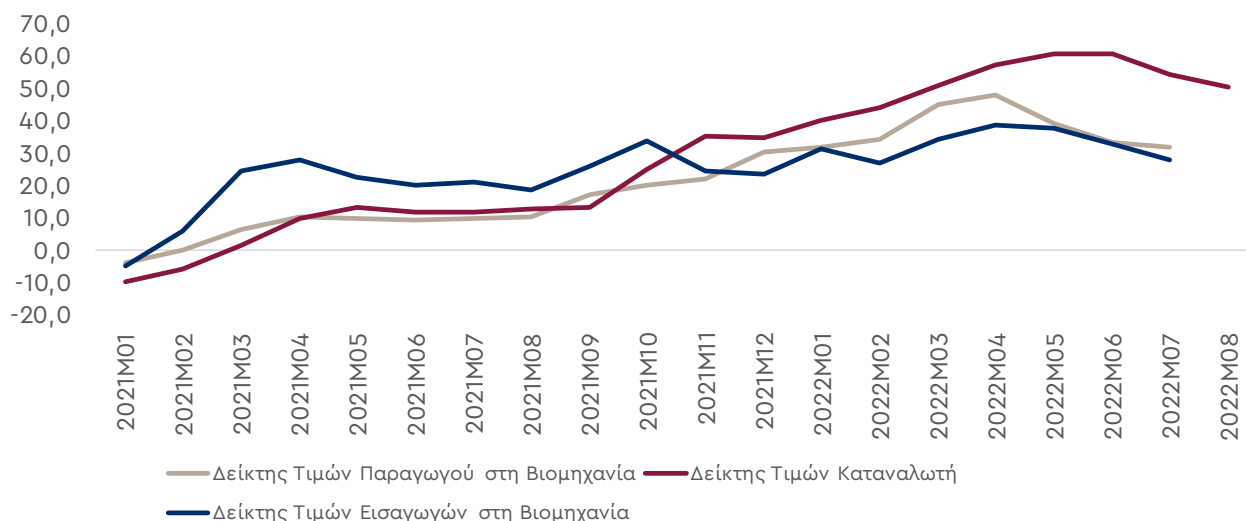
Ο Δείκτης Τιμών Παραγωγού στη Βιομηχανία αποτυπώνει την τιμή στην οποία πωλούν την ενέργεια οι εγχώριοι παραγωγοί. Όπως βλέπουμε (Σχήμα 10), και σε αυτή την περίπτωση αποτυπώνεται μια σημαντική αύξηση. Σύμφωνα, με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, τον Ιούλιο του 2022 οι τιμές πώλησης των παραγωγών ενέργειας ήταν κατά 32% υψηλότερες σε σχέση με τον Ιούλιο του 2021. Τέλος, ο Δείκτης Τιμών Εισαγωγών στη Βιομηχανία που αποτυπώνει το κόστος των εισαγωγών ενέργειας παρουσιάζει αντίστοιχη σημαντική αύξηση. Οι τιμές εισαγωγής ενέργειας τον Ιούλιο του 2022 ήταν κατά 28,1% υψηλότερες σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά.

Το ενδιαφέρον στοιχείο που προκύπτει από το Σχήμα 10 είναι πως υπονοεί ισχυρές κερδοσκοπικές κινήσεις στην εγχώρια αγορά ενέργειας από τις αρχές του 2022 και μετά. Είναι αναμενόμενο η αύξηση του κόστους παραγωγής της ενέργειας και η αύξηση της τιμής της εισαγόμενης ενέργειας να προκαλέσει αύξηση και στην τιμή που πληρώνει ο τελικός καταναλωτής. Ωστόσο, η διαφορά μεταξύ αυτών των δύο καμπύλων με την καμπύλη του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή -η οποία αντιστοιχεί στην εμπορία/διανομή- διευρύνεται καθ' όλη την διάρκεια του 2022. Με απλά λόγια,

⁹ Οι αγορές άμεσης παράδοσης ηλεκτρικής ενέργειας (spot markets) λειτουργούν σύμφωνα με την αρχή «pay-as-cleared» που σημαίνει ότι όλοι οι πωλητές λαμβάνουν την ίδια τιμή ανεξάρτητα από το τι προσφέρουν και όλοι οι αγοραστές πληρώνουν την ίδια τιμή ανεξάρτητα από την ζήτησή τους. Σύμφωνα με το σύστημα ο τελευταίος σταθμός παραγωγής ενέργειας που απαιτείται για την κάλυψη της ζήτησης καθορίζει την τιμή για όλες τις συναλλαγές (οριακή τιμολόγηση). Στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, αυτή είναι (συνήθως) η ενέργεια που παράγεται από φυσικό αέριο και στην αγορά φυσικού αερίου είναι το εισαγόμενο LNG.

υπάρχουν ενδείξεις πως οι εταιρίες εμπορίας ενέργειας χρησιμοποίησαν την αύξηση του κόστους παραγωγής και την αύξηση του κόστους εισαγωγής προκειμένου να αυξήσουν τις τιμές καταναλωτή περισσότερο απ' ό,τι δικαιολογούν οι αρχικές αυξήσεις.

Σχήμα 10: Εξέλιξη βασικών δεικτών κόστους ενέργειας στην Ελλάδα (μηνιαία μεταβολή σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους).

Πηγή: επεξεργασία στοιχείων Eurostat

Στην Ελλάδα, η αύξηση των τιμών ενέργειας ήταν πολύ μεγαλύτερη από την αντίστοιχη στην Ευρωζώνη. Στον Πίνακα 3 αποτυπώνεται η μεταβολή του ενεργειακού κόστους που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά στην Ελλάδα. Για την ακρίβεια, αποτυπώνεται η μεταβολή της μοναδιαίας τιμής κατανάλωσης ενέργειας για διαφορετικούς τύπους ενέργειας (φυσικό αέριο & ηλεκτρισμός), για διαφορετικές κλίμακες κατανάλωσης και για διαφορετικούς καταναλωτές (νοικοκυριά & επιχειρήσεις). Η τελευταία στήλη του πίνακα (V*) αποτυπώνει το ποσοστό συμμετοχής κάθε κλίμακα κατανάλωσης στο σύνολο της κατανάλωσης της κατηγορίας.

Όπως βλέπουμε, οι αυξήσεις στην Ελλάδα είναι πολύ υψηλότερες για το σύνολο των επιμέρους κατηγοριών. Ακόμα περισσότερο, οι αυξήσεις είναι κατά κανόνα μεγαλύτερες σε εκείνες τις κλίμακες κατανάλωσης που συγκεντρώνεται ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων και νοικοκυριών. Ενδεικτικά, σε ό,τι αφορά το φυσικό αέριο η τιμή που πληρώνουν τα νοικοκυριά με κατανάλωση από 20 έως 200GJ (που αποτελούν το 72,3% της συνολικής κατανάλωσης) αυξήθηκε μέσα σε ένα έτος κατά 96%, τη στιγμή που στην Ευρωζώνη αυξήθηκε κατά 13%. Αντίστοιχα, 8 στις 10 επιχειρήσεις που λειτουργούν με φυσικό αέριο, δηλαδή εκείνες που καταναλώνουν άνω των 10.000GJ, αντιμετώπισαν μεσοσταθμική αύξηση 116,9%, τη στιγμή που οι αντίστοιχες αυξήσεις στην Ευρωζώνη κινούνται από 45% έως 88%.

Τα πράγματα σε ό,τι αφορά την ηλεκτρική ενέργεια είναι καλύτερα σε σχέση με το αέριο, αλλά και πάλι οι αυξήσεις είναι δραματικές. Ενδεικτικά, για τα νοικοκυριά που καταναλώνουν από 2,5 έως 5 χιλιάδες kWh (40% του συνόλου) η κιλοβατώρα αυξήθηκε κατά 20%, τη στιγμή που στην υπόλοιπη Ευρωζώνη η αύξηση περιορίστηκε σε 9%. Αντίστοιχα, οι επιχειρήσεις με κατανάλωση

από 2.000 MWh έως 20.000 MWh αντιμετώπισαν αύξηση της κιλοβατώρας ίση με 113%, τη στιγμή που η μέση αύξηση στην Ευρωζώνη ήταν 23%.

Δεδομένων των παραπάνω, οι κοινωνικές επιπτώσεις από την αύξηση των τιμών της ενέργειας στην Ελλάδα είναι πολλαπλάσιες σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρωζώνη. Επιπρόσθετα, οι πιέσεις που ασκούνται στις επιχειρήσεις είναι πολλαπλάσιες και οι επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα τους μεσοπρόθεσμα ίσως είναι σημαντικές και αρνητικές. Υπό αυτή την έννοια, είναι καίριας σημασίας η διατήρηση των κυβερνητικών μέτρων στήριξης, κυρίως της επιδότησης του κόστους ενέργειας. Από την άλλη πλευρά, η πολιτική επιδοτήσεων στο μέτρο που δεν συνδυαστεί με μέτρα καταπολέμησης της κερδοσκοπίας μετατρέπεται σε έναν μηχανισμό μεταφοράς δημόσιων πόρων στις εταιρίες διανομής ενέργειας.

Στα προηγούμενα δείξαμε πως υπάρχουν μια σειρά από παράγοντες που ωθούν προς τα πάνω τις τιμές των αγαθών σε διεθνές επίπεδο. Η αύξηση των τιμών των αγαθών, η αύξηση των τιμών των τροφίμων και η αύξηση της τιμής της ασκούν αυξητικές πιέσεις στον διεθνή πληθωρισμό και μετατρέπονται σε αυξημένο κόστος εισαγωγών για την Ελλάδα.

Η μεταβολή του κόστους εισαγωγών αποτυπώνεται στον Δείκτη Τιμών Εισαγωγών για τη Βιομηχανία που μετρά τη μηνιαία μεταβολή των τιμών των προϊόντων των τομέων ορυχείων-μεταλλείων, μεταποίησης και ενέργειας που εισάγονται από την αλλοδαπή από επιχειρήσεις της ημεδαπής. Στο Σχήμα 11 αποτυπώνεται η εξέλιξη του Δείκτη Τιμών Εισαγωγών στη Βιομηχανία και η ειδικότερα οι μηνιαίες μεταβολές σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους σε Ελλάδα και Ευρωζώνη. Αντίστοιχα, στο Σχήμα 12 αποτυπώνεται η ποσοστιαία μεταβολή των τιμών σε Ελλάδα και ευρωζώνη από τον Απρίλιο του 2021 έως και τον Ιούλιο του 2022 για τις βασικές κατηγορίες του δείκτη τιμών εισαγωγών στη βιομηχανία.

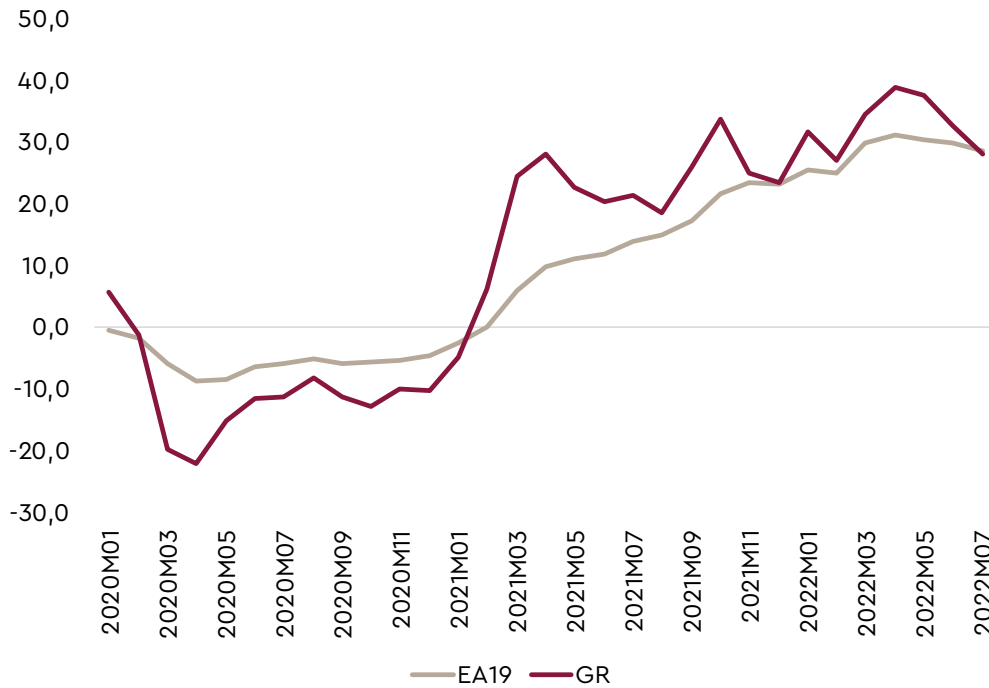
Τα συμπεράσματα είναι δύο. Αφενός, ότι από τον Απρίλιο του 2021 και μετά οι τιμές άρχισαν να αυξάνονται με εκθετικό ρυθμό (Σχήμα 11). Τον Απρίλιο του 2022 ο δείκτης τιμών εισαγωγών ήταν κατά 40% υψηλότερος στην Ελλάδα σε σχέση με τον Απρίλιο του 2021. Αφετέρου, ότι οι επιπτώσεις στην Ελλάδα ήταν πιο ισχυρές απ' ό,τι στην υπόλοιπη Ευρωζώνη (Σχήμα 12). Σωρευτικά, τον Ιούλιο του 2022 ο γενικός δείκτης εισαγωγών στην Ελλάδα είχε αυξηθεί κατά 67,6%, έναντι 46,2% στην Ευρωζώνη, αύξηση η οποία παρατηρείται σε όλες σχεδόν της υπό-ομάδες με εξαίρεση τα ορυχεία-μεταλλεία. Οι τιμές για εισαγωγή μη καταναλωτικών αγαθών (στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και τα τρόφιμα) αυξήθηκαν κατά 13,9%, για διαρκή καταναλωτικά αγαθά κατά 9,8%, για κεφαλαιουχικά αγαθά κατά 7,9%. Σε όλες τις περιπτώσεις οι αυξήσεις ήταν υψηλότερες κατά περίπου 2 με 3 φορές σε σχέση με την Ευρωζώνη. Φυσικά, η πιο σημαντική αύξηση ήταν στην ενέργεια, η τιμή εισαγωγής της οποίας αυξήθηκε κατά 222,3% (δεν υπάρχουν στοιχεία για την Ευρωζώνη). Επισημαίνεται ότι ο Δείκτης Τιμών Εισαγωγών στη Βιομηχανία αποτυπώνει την μεταβολή της τιμής των εισαγωγών που πραγματοποιούνται αποκλειστικά από επιχειρήσεις, κατά συνέπεια συνδέεται άμεσα με το κόστος παραγωγής και την τελική τιμή που πληρώνει ο καταναλωτής.

Πίνακας 3: Μεταβολή μέσης τιμής ενέργειας εκφρασμένης σε PPP, ανά κλίμακα μέσης ετήσιας κατανάλωσης, Ελλάδα και Ευρωζώνη, 2020 (β' εξάμηνο) -2021 (β' εξάμηνο)

κλίμακα κατανάλωσης		Ευρωζώνη	Ελλάδα	V*
ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ				
Νοικοκυριά [nrg_pc_202]				
D1	έως 20 GJ	10%	42%	8,1%
D2	Από 20 GJ έως 200 GJ	13%	96%	72,3%
D3	Άνω των 200 GJ	22%	132%	19,6%
Επιχειρήσεις [nrg_pc_203]				
I1	Έως 1 000 GJ	23%	138%	7,9%
I2	Από 1.000 GJ έως 10.000 GJ	25%	168%	10,2%
I3	Από 10.000 GJ έως 100.000 GJ	45%	134%	46,2%
I4	Από 100.000 GJ έως 1.000 000 GJ	88%	154%	35,7%
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ				
Νοικοκυριά [nrg_pc_204]				
DA	Έως 1.000 kWh	-4%	13%	3,7%
DB	Από 1.000 kWh έως 2.500 kWh	7%	17%	17,2%
DC	Από 2.500 kWh έως 5.000 kWh	9%	20%	40,0%
DD	Από 5.000 kWh έως 15.000 kWh	10%	29%	35,0%
DE	Άνω των 15.000 kWh	7%	29%	4,0%
Επιχειρήσεις [nrg_pc_205]				
IA	Έως 20 MWh	3%	48%	7,3%*
IB	Από 20 MWh έως 500 MWh	10%	66%	18,9%*
IC	Από 500 MWh έως 2.000 MWh	15%	111%	8,7%*
ID	Από 2.000 MWh έως 20.000 MWh	23%	113%	20,9%*
IE	Από 20.000 MWh έως 70.000 MWh	32%	89%	8,9%*

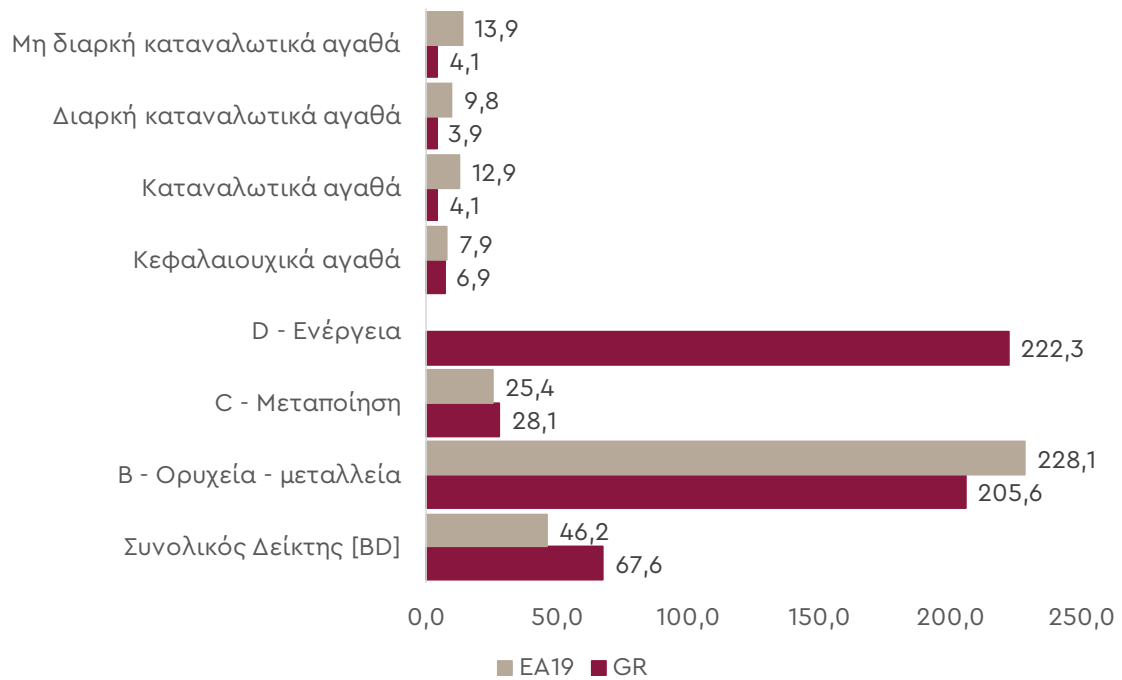
V*: μέση (2020–2021) ποσοστιαία συμμετοχή της κλίμακας κατανάλωσης στο σύνολο της κατανάλωσης του έτους στην Ελλάδα.
 *: το σύνολο αθροίζει σε 64,7% κατά συνέπεια το υπόλοιπο 35,3% αφορά καταναλώσεις άνω των 70.000 MWh. Ωστόσο, η Eurostat δεν δίνει τιμές για την Ελλάδα για αυτήν την κατηγορία

Σχήμα 11: Εξέλιξη του μηνιαίου Δείκτη Τιμών Εισαγωγών στη Βιομηχανία (μεταβολή σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους)

Πηγή: επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ

Σχήμα 12: Εξέλιξη του Δείκτη Τιμών Εισαγωγών στη Βιομηχανία (2015=100)

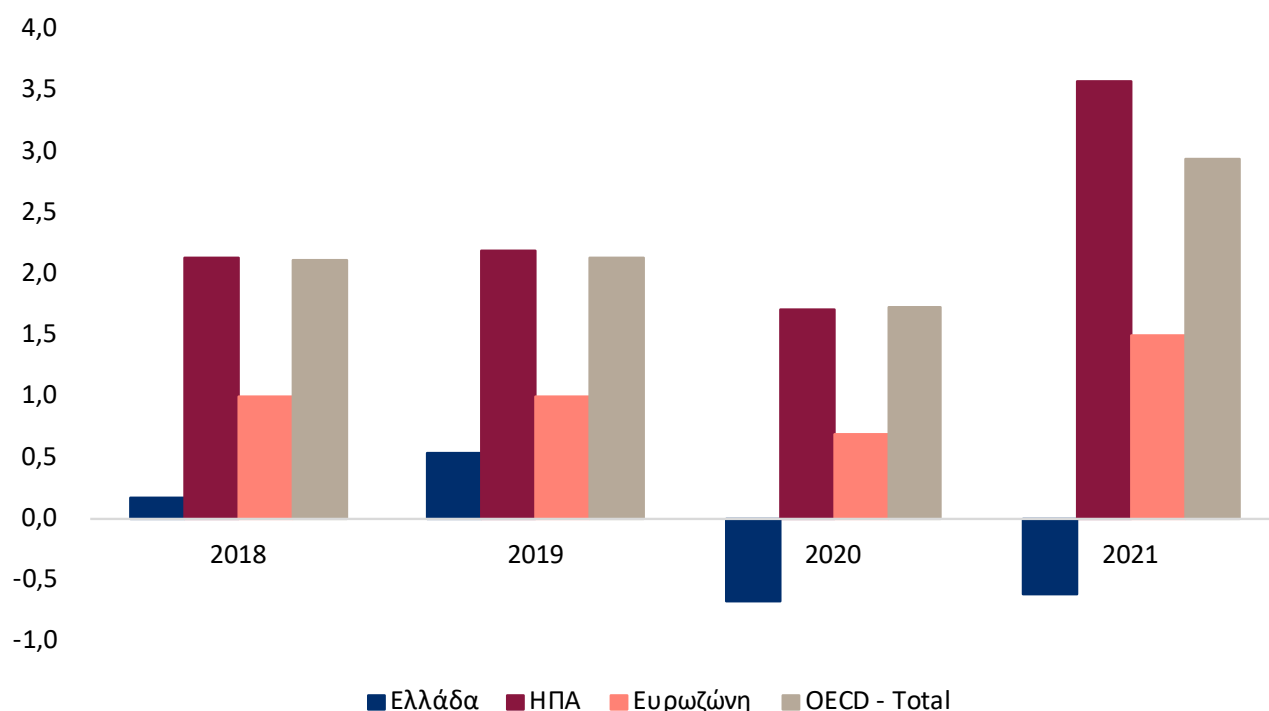
Πηγή: επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ

Ο πυρήνας του πληθωρισμού

Η αύξηση των τιμών της ενέργειας και των καυσίμων έχει και δευτερογενείς επιπτώσεις στις τιμές, διότι η ενέργεια και τα τρόφιμα αποτελούν ενδιάμεσα αγαθά (εισροές) για την παραγωγή άλλων προϊόντων. Η εξέλιξη του δομικού πληθωρισμού (core inflation) μας επιτρέπει να εξετάσουμε αυτές τις επιπτώσεις αλλά και να προβούμε σε ορισμένες διαπιστώσεις ως προς την ελληνική περίπτωση.¹⁰

Στο Σχήμα 13 αποτυπώνεται η εξέλιξη του μέσου ετήσιου πυρήνα πληθωρισμού από το 2018 έως και το 2021, δηλαδή λίγο πριν και κατά την διάρκεια της πανδημίας της COVID-19. Όπως βλέπουμε, στις ΗΠΑ, την Ευρωζώνη αλλά και τον ΟΟΣΑ οι πληθωριστικές πιέσεις ήταν παρούσες ήδη από το 2021, δηλαδή πριν την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία. Οι πληθωριστικές πιέσεις ήταν πολύ εντονότερες στις ΗΠΑ και κατά πάσα πιθανότητα σχετίζονται με τη δομή της οικονομίας και την κυριαρχία μονοπωλιακά οργανωμένων επιχειρήσεων οι οποίες χρησιμοποίησαν τις διαταράξεις στην εφοδιαστική αλυσίδα, προκειμένου να αυξήσουν τα περιθώρια κέρδους. Το ίδιο μοτίβο παρατηρείται και στην Ευρωζώνη με τη διαφορά ότι στην Ευρώπη οι μεταβολές δεν ήταν το ίδιο έντονες όσο στις ΗΠΑ. Η μικρότερη επιχειρηματική ισχύς (corporate power), ενδεχομένως, ερμηνεύει τις παρατηρούμενες διαφορές.

Σχήμα 13: Μέσος ετήσιος δομικός πληθωρισμός σε Ελλάδα, ΗΠΑ, Ευρωζώνη και ΟΟΣΑ (2018–2021)

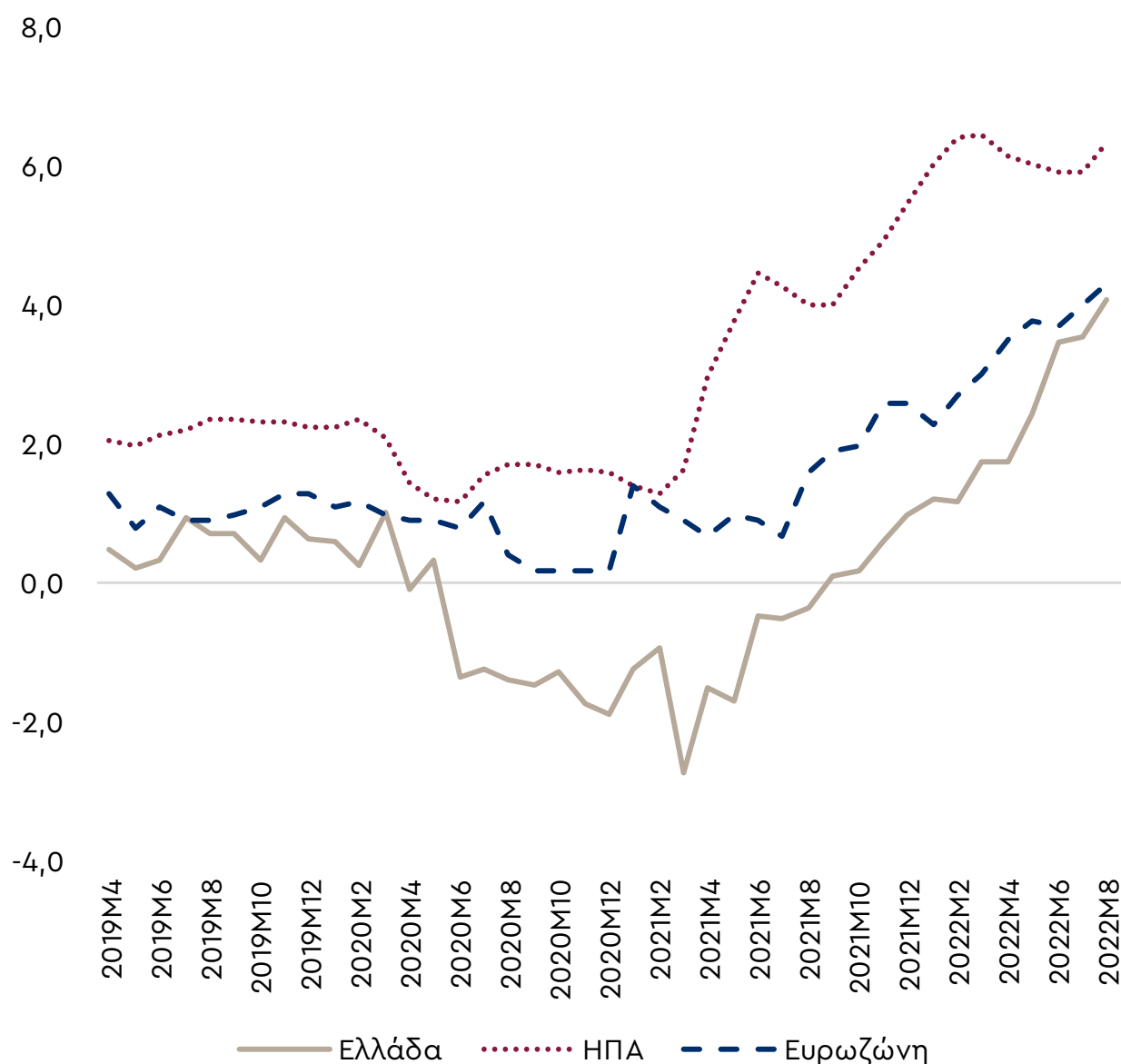

Πηγή: OECD

10 Την έννοια του δομικού πληθωρισμού εισηγήθηκε στα μέσα της δεκαετίας του '70 ο Robert J. Gordon (1975) και μοντελοποιήθηκε αργότερα από τον Otto Eckstein (1981). Η βασική ιδέα είναι η εκτίμηση του πληθωρισμού μετά την αφαίρεση των τροφίμων και της ενέργειας, προϊόντα που παρουσιάζουν σημαντικές βραχυχρόνιες διακυμάνσεις.

Το ενδιαφέρον στοιχείο αφορά την εξέλιξη του πυρήνα πληθωρισμού στην Ελλάδα. Όπως βλέπουμε, ο πληθωρισμός κατά τα έτη 2020 και 2021 θα ήταν αρνητικός, εάν οι τιμές της ενέργειας και των τροφίμων δεν είχαν αυξηθεί. Για την ακρίβεια, ο πυρήνας πληθωρισμού στην Ελλάδα κατέγραφε υποχώρηση από τον Ιούνιο του 2020 έως και τον Αύγουστο του 2021, δηλαδή επί 15 συναπτούς μήνες (Σχήμα 14). Παρά, όμως, την καθυστερημένη ενεργοποίηση, από τη στιγμή που οι τιμές (πέραν της ενέργειας και των τροφίμων) άρχισαν να αυξάνονται, η αύξηση ήταν κατά πολύ ταχύτερη της Ευρωζώνης, με αποτέλεσμα, σε περίπου ένα έτος, να καλυφθεί η διαφορά (Σχήμα 14).

Σχήμα 14: Εξέλιξη μηνιαίου δείκτη πυρήνα πληθωρισμού σε Ελλάδα, ΗΠΑ και Ευρωζώνη (Απρ. 2019-Αυγ. 2022) - Ποσοστιαία μεταβολή σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο ένα έτος πριν.

Ο Πίνακας 4 μας βοηθά στο να αποκωδικοποιήσουμε τα βασικά χαρακτηριστικά του πληθωρισμού. Όπως βλέπουμε, ο πυρήνας πληθωρισμού ακόμα και το 2022 παραμένει σε σχετικά χαμηλά επίπεδα. Ο μέσος πληθωρισμός του 2022 (Ιαν.-Αυγ.) αυξήθηκε κατά 9,2 ποσοστιαίες μονάδες. Οι 5,6 μονάδες οφείλονται στην ενέργεια και τα τρόφιμα και οι υπόλοιπες 3,6 μονάδες στις υπόλοιπες κατηγορίες. Από τα παραπάνω, είναι σαφές πως κινητήριος δύναμη του πληθωρισμού στην Ελλάδα είναι η αύξηση των τιμών της ενέργειας και των τροφίμων οι οποίες επηρεάζουν άμεσα και το κόστος των μεταφορών. Η αύξηση των τιμών στην κατηγορία ξενοδοχεία-εστιατόρια είναι αναμενόμενη, λόγω της αυξημένης τουριστικής κίνησης.

Πίνακας 4: Μέση μεταβολή πληθωρισμού (εναρμονισμένος ΔTK) και βασικών κατηγοριών

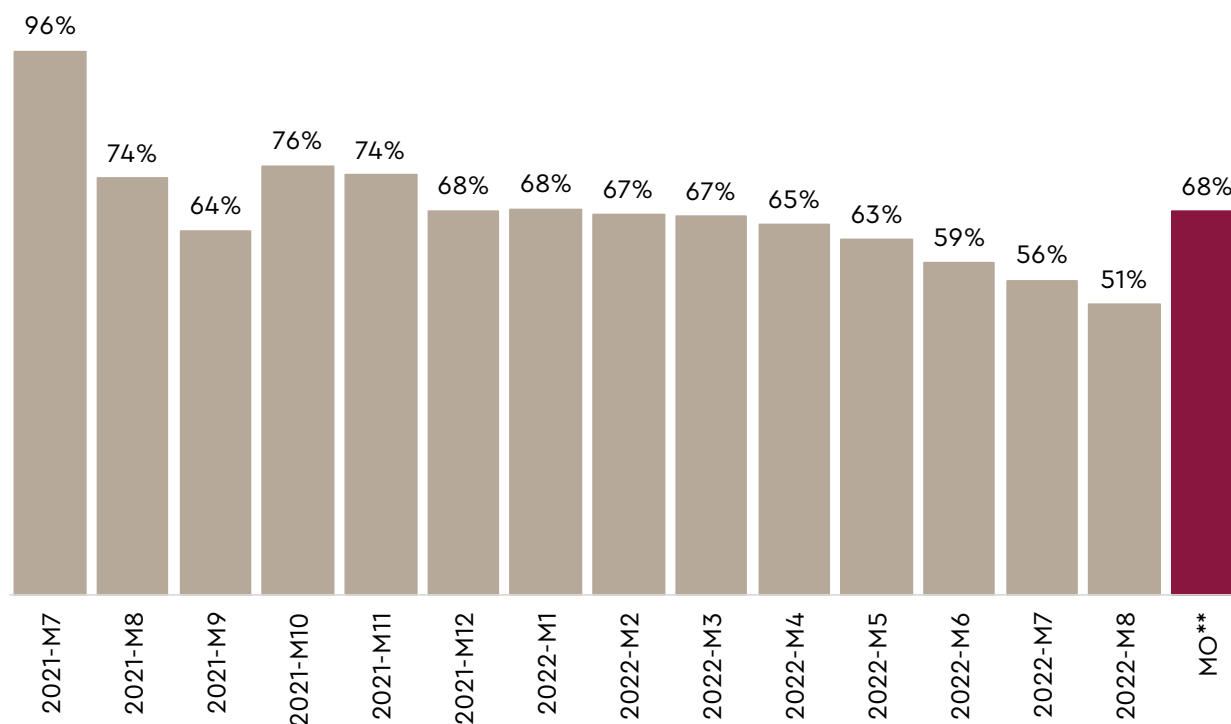
	2020 Απρ. – 2021 Ιουν.	2021 Ιουλ. – 2022 Αυγ.	2020	2021	2022
Εναρμονισμένος ΔTK (ΕΔTK)	-1,8	5,9	-1,3	0,6	9,2
Πυρήνας πληθωρισμού (ΕΔTK μείον ενέργεια, τρόφιμα, αλκοολούχων ποτά & καπνό)	-2,1	1,9	-1,2	-1,1	3,6
ΕΔTK ενέργειας, τροφίμων, αλκοολούχων ποτών & καπνού	0,3	4,0	-0,1	1,7	5,6
01. Τρόφιμα & μη αλκοολούχα ποτά	-0,2	6,8	0,1	1,5	10,3
02. Αλκοολούχα ποτά & καπνός	0,0	0,2	1,0	-0,1	0,3
03. Ένδυση, υπόδηση	-5,3	2,3	-4,1	-2,2	4,1
04. Ενέργεια	-1,1	21,1	-1,5	5,5	31,4
05. Κατοικία	-0,8	3,2	0,2	-0,4	5,5
06. Υγεία	-4,8	0,1	-4,6	-0,7	0,6
07. Μεταφορές	-2,5	9,8	-1,7	1,8	13,9
08. Τηλεπικοινωνίες	-1,0	-2,5	-0,6	-2,0	-2,6
09. Ψυχαγωγία & διασκέδαση	0,1	0,3	0,4	-0,4	0,9
10. Εκπαίδευση	-1,3	0,7	-1,2	0,3	0,9
11. Εστιατόρια & ξενοδοχεία	-1,7	4,2	-1,2	-0,6	7,3
12. Άλλα αγαθά & υπηρεσίες	-8,9	0,4	-9,7	-1,1	1,4

Πηγή: επεξεργασία στοιχείων Eurostat

Την ίδια στιγμή, οι αυξήσεις τιμών στις υπόλοιπες κατηγορίες είναι ιδιαίτερα μικρές. Το κόστος της ένδυσης-υπόδησης αυξήθηκε μόλις κατά 4,1%, μετά από δύο έτη σωρευτικής μείωσης 6,3%. Δηλαδή, οι τιμές των ρούχων και των παπουτσιών παραμένουν χαμηλότερες σε σχέση με το 2019. Τα ίδια ισχύουν για τους τομείς της υγείας και των τηλεπικοινωνιών, ενώ οι τιμές των τομέων της ψυχαγωγίας, της εκπαίδευσης, των αλκοολούχων ποτών και καπνού και των άλλων υπηρεσιών παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητες. Σε αυτούς τους κλάδους το σύνολο σχεδόν του αυξημένου κόστους λειτουργίας των επιχειρήσεων απορροφήθηκε από τις επιχειρήσεις. Σε κάθε περίπτωση, μολονότι ο δομικός πληθωρισμός επηρεάζεται λιγότερο από τα πληθωριστικά σοκ (Ha κ.α. 2022), είναι αναμενόμενο να επηρεαστεί -με κάποια χρονοκαυστέρηση- από την αύξηση των τιμών της ενέργειας.

Από τα παραπάνω, είναι σαφές πως το μεγαλύτερο τμήμα του πληθωρισμού που αντιμετωπίζει σήμερα η χώρα είναι εισαγόμενο και οφείλεται πρωτίστως στις αυξημένες τιμές ενέργειας και δευτερευόντως στις αυξημένες τιμές τροφίμων. Περίπου το 68% του μέσου πληθωρισμού της από τον Ιούλιο του 2021 έως και τον Αύγουστο του 2022 οφείλεται στην αύξηση των τιμών της ενέργειας (Σχήμα 15). Η σταδιακή υποχώρηση κατά το τρέχον έτος οφείλεται αποκλειστικά στις δευτερεύουσες επιπτώσεις της αύξησης του κόστους ενέργειας, δηλαδή στην αύξηση του κόστους παραγωγής.

Σχήμα 15: Τμήμα του πληθωρισμού που οφείλεται στην ενέργεια, Ελλάδα, Ιούλιος 2021 – Αύγουστος 2022.

Τα επιχειρηματικά κέρδη ως πληθωριστικός παράγοντας

Στα οικονομικά και στην θεωρία παιγνίων με το όρο στρατηγική συμπληρωματικότητα (strategic complements) περιγράφουμε μια κατάσταση όπου οι αποφάσεις δύο παικτών ενισχύουν την θέση και των δύο. Η έννοια εισηγήθηκε αρχικά από τους Bulow, Geanakoplos και Klemperer (1985). Ένα απλό παράδειγμα στρατηγικής συμπληρωματικότητας που μας βοηθάει να κατανοήσουμε τον τρόπο λειτουργίας του παίγνιου είναι το εξής: έστω πως αυξάνεται η τιμή των εισαγόμενων ηλεκτρονικών υπολογιστών. Αυτό δίνει τη δυνατότητα στους εγχώριους κατασκευαστές να αυξήσουν και εκείνοι τις τιμές χωρίς τον κίνδυνο να απωλέσουν μερίδιο της αγοράς. Με άλλα λόγια, ο όρος στρατηγική συμπληρωματικότητα αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο οι τιμές των εγχώριων παραγωγών προσαρμόζονται αναλόγως της εξέλιξης της τιμής των ξένων ανταγωνιστών.

Μια σειρά μελετών για τις ΗΠΑ έχει υποστηρίξει πως η κινητήριος δύναμη του πρόσφατου αμερικάνικου πληθωρισμού είναι η προσπάθεια των επιχειρήσεων να αυξήσουν τα περιθώρια κέρδους. Συγκεκριμένα, τα περιθώρια κέρδους των μεγάλων πολυεθνικών επιχειρήσεων των ΗΠΑ έχουν φτάσει στο υψηλότερο επίπεδο των τελευταίων 70 ετών (Storm 2022). Τα κέρδη αυτών των επιχειρήσεων ανά μονάδα πραγματικού ΑΕΠ αυξήθηκαν από 10,8% το δεύτερο τρίμηνο του 2020 σε 15,6% το τρίτο τρίμηνο του 2021. Την ίδια στιγμή, τα ονομαστικά κέρδη του 2021 παρουσίασαν αύξηση κατά 35% υπερκαλύπτοντας την αύξηση των ονομαστικών μισθών (10%), καθώς και τη μεταβολή του δομικού πληθωρισμού (6,1%).

Αντίστοιχα, η Bivens (2022) σε μια πρόσφατη μελέτη διέκρινε τις τιμές σε τρία συστατικά στοιχεία: το κόστος εργασίας, το κόστος εισροών και ένα «καπέλο» (mark-up) επί των δύο μορφών κόστους που αντιστοιχεί στο επιδιωκόμενο ποσοστό κέρδους των επιχειρήσεων. Διαπίστωσε πως αρχής γενομένης της ύφεσης της COVID-19, κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2020, οι τιμές στις ΗΠΑ αυξήθηκαν κατά 6,1% (σε ετήσια βάση), δηλαδή πολύ ταχύτερα από τον μέσο όρο της περιόδου 2007–2019 που ήταν μόλις 1,8%. Το ενδιαφέρον στοιχείο είναι πως καθ' όλη την περίοδο 2007–2019 το 60% του πληθωρισμού οφειλόταν στις αυξήσεις μισθών και μόλις το 11% στη διεύρυνση του περιθωρίου κέρδους. Αντιθέτως, από το 2020 και μετά το 53,9% της αύξησης του πληθωρισμού οφείλεται στη διεύρυνση του ποσοστού κέρδους, το 38,1% οφείλεται στην αύξηση του κόστους εισροών και μόλις το 8% οφείλεται στην αύξηση του κόστους εργασίας.¹¹

Το ερώτημα που γεννάται είναι το κατά πόσο μια αντίστοιχη ερμηνεία μπορεί να εξαχθεί και για την Ελλάδα. Όπως δείξαμε προηγουμένως, υπάρχουν σημαντικές ενδείξεις ότι η αύξηση των τιμών ενέργειας δεν μπορεί να δικαιολογηθεί αποκλειστικά από τις διεθνείς αυξήσεις. Δηλαδή, υπάρχουν ενδείξεις πως οι εγχώριοι διανομείς ενέργειας αυξήσαν τις τιμές περισσότερο από την αύξηση του κόστους παραγωγής. Στα επόμενα, θα κάνουμε μια προσπάθεια να υπολογίσουμε το

11 Σύμφωνα με την Bivens (ο.π.) η αύξηση των περιθωρίων κέρδους στις ΗΠΑ δεν οφείλεται στην αύξηση της ισχύος των μεγάλων επιχειρήσεων αλλά στον τρόπο με τον οποίο την χρησιμοποίησαν. Σε προηγούμενα περιστατικά ανάκαμψης μετά από κρίση (π.χ. μετά τις πετρελαϊκές κρίσεις των μέσων της δεκαετίας του '70), η αύξηση της ζήτησης ήταν σταδιακή και συνδυαζόταν με υψηλά ποσοστά ανεργίας τουλάχιστον κατά τα πρώτα χρόνια. Αυτό έδωσε την δυνατότητα στις μεγάλες επιχειρήσεις να διατηρήσουν τους μισθούς χαμηλούς. Αντιθέτως, κατά την διάρκεια της κρίσης του COVID-19 η ανεργία δεν αυξήθηκε σημαντικά και η ζήτηση για αγαθά (κυρίως για αγαθά διαρκείας) διατηρήθηκε σε υψηλά επίπεδα. Ωστόσο, λόγω της διατάραξης των παγκόσμιων εφοδιαστικών αλυσίδων η ζήτηση αυτή δεν μπόρεσε να ικανοποιηθεί άμεσα. Αυτό ενίσχυσε την δύναμη των επιχειρήσεων έναντι των πελατών,

σκέλος της αύξησης που δεν δικαιολογείται από την αύξηση του κόστους παραγωγής. Επισημαίνουμε, ωστόσο, προκαταβολικά ότι η παρακάτω εκτίμηση πρέπει να αντιμετωπιστεί με επιφυλακτικότητα και μόνο ως γενικός δείκτης, δεδομένου ότι η δομή της αγοράς ενέργειας στις χώρες της Ευρωζώνης παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις.¹²

Όπως βλέπουμε (Πίνακας 5), κατά το έτος 2021, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρωζώνη η διαφορά μεταξύ της τιμής πώλησης ενέργειας των εγχώριων παραγωγών και της τιμής αγοράς που πληρώνουν οι τελικοί καταναλωτές ήταν 0,9%. Αυτό σημαίνει πως οι επιχειρήσεις εμπορίας ενέργειας στην Ελλάδα δεν διεύρυναν τα περιθώρια κέρδους περισσότερο από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης, υπό την αίρεση πως τα βασικά χαρακτηριστικά των αγορών ενέργειας της Ελλάδας και της Ευρωζώνης δεν διαφέρουν θεμελιακά.

Πίνακας 5: Εκτίμηση του σκέλους της μεταβολής των τιμών ενέργειας που ενδεχομένως οφείλονται σε αύξηση του ποσοστού κέρδους

		2021	2022	2021-2022
Ελλάδα	1α. Μεταβολή ΕνΔΤΚ Ενέργειας	12,9	52,8	27,6
	2α. Μεταβολή Δείκτη Τιμών Παραγωγού Ενέργειας	12,1	37,9	21,6
	3α. Διαφορά (=1α-2α)	0,9	14,9	6,0
Ευρωζώνη	1β. Μεταβολή ΕνΔΤΚ Ενέργειας	13,2	37,6	22,2
	1β. Μεταβολή Δείκτη Τιμών Παραγωγού Ενέργειας	12,3	35,2	20,8
	3β. Διαφορά (=1β-2β)	0,9	2,4	1,5
Διαφορά Ελλάδας - Ευρωζώνης (3α-3β)		0,0	12,5	4,6

Πηγή: δικές μας εκτιμήσεις

12 Η βασική ιδέα είναι απλή. Υποθέτουμε πως οι επιχειρήσεις τιμολογούν το προϊόν τους υπολογίζοντας το κόστος παραγωγής και προσθέτοντας επί αυτού ένα «καπέλο» το οποίο αντιστοιχεί στο περιθώριο κέρδους. Άρα η τελική τιμή του προϊόντος καθορίζεται από τον κάτωθι τύπο: $p=(L+C)*P*100$, όπου p είναι η τιμή πώλησης, L είναι το κόστος εργασίας, C είναι το κόστος άλλων εισροών και P είναι το ποσοστό κέρδους. Έστω πως το ποσοστό κέρδους στο οποίο στοχεύει η επιχείρηση είναι 5% και το κόστος παραγωγής αυξάνεται κατά 10%. Με σταθερό το ποσοστό κέρδους η τελική αύξηση της τιμής θα είναι ίση με $0,1 * 1,05 = 0,105$ δηλαδή 10,5%. Εναλλακτικά, οποιαδήποτε αύξηση που υπολείπεται του 10,5% έχει ως αποτέλεσμα την μείωση του ποσοστού κέρδους. Και αντίστροφα, οποιαδήποτε αύξηση άνω του 10,5% συνιστά αύξηση του ποσοστού κέρδους της επιχείρησης. Βάσει των παραπάνω, εάν θέλουμε να εξετάσουμε την μεταβολή (Δ) των τιμών αυτή μας δίνεται από τον τύπο $\Delta p=(\Delta L+\Delta C)*P*100$. Τα παραπάνω περιγράφουν μια κατάσταση που ο παραγωγός πουλά το προϊόν απευθείας στον τελικό καταναλωτή. Πρέπει όμως να το επεκτείνουμε προκειμένου να συμπεριλάβουμε και τους διανομείς. Στην περίπτωση αυτή, η τιμή που πληρώνει ο τελικός καταναλωτής δίνεται από τον τύπο $p_{fin} = p_m + [(L+C)*(P*100)]$ με $p_m = [(L+C)*(P*100)]*P_m*100$, όπου p_{fin} είναι η τιμή που πληρώνει ο τελικός καταναλωτής και p_m είναι η τιμή στην οποία ο διανομέας πουλάει το προϊόν λαμβάνοντας υπόψη το δικό του κόστος παραγωγής και επιδιωκόμενο περιθώριο κέρδους. Στο παράδειγμά μας, εάν υποθέσουμε πως το κόστος παραγωγής του παραγωγού αυξηθεί κατά 10%, το κόστος διανομής έχει αυξηθεί κατά 7,5% και τα περιθώρια κέρδους του παραγωγού και του διανομέα είναι 5%, η αύξηση της τελικής τιμής που θα πληρώσει ο καταναλωτής είναι ίση με $(0,1*1,05)+(0,075*1,05)=0,184$ ή 18%. Επομένως, η αύξηση του αριθμού των μεσαζόντων αυξάνει τις επιπτώσεις του της αρχικής αύξησης του κόστους παραγωγής στην τελική τιμή του προϊόντος. Το επόμενο βήμα είναι να συνδεθούν οι μεταβλητές με εμπειρικά μετρήσιμα μεγέθη. Για τον σκοπό αυτό χρησιμοποιήσαμε δύο βασικούς δείκτες: (α) τον Εναρμονισμένο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή Ενέργειας που μετράει την τελική τιμή που πληρώνει ο καταναλωτής και (β) τον Δείκτη Τιμών Παραγωγού Ενέργειας που μετράει την τιμή στην οποία οι παραγωγοί ενέργειας πωλούν το προϊόν τους. Επισημαίνεται πως ο Δείκτης Τιμών Παραγωγού αποτελεί ταυτόχρονα και δείκτη κόστους παραγωγής συμπεριλαμβάνοντας το ποσοστό κέρδους. Το στοιχείο που μένει να εκτιμηθεί σχετίζεται με το επιδιωκόμενο ποσοστό κέρδους των παραγωγών και διανομέων ενέργειας. Η βασική μας παραδοχή είναι πως αυτό ισούται με το μέσο όρο της ευρωζώνης.

Ωστόσο, κατά το επόμενο έτος (2022) η διαφορά μεταξύ της τιμής πώλησης ενέργειας των εγχώριων παραγωγών και της τιμής αγοράς που πληρώνουν οι τελικοί καταναλωτές αυξάνεται. Η αύξηση αυτή παρατηρείται και στην Ευρωζώνη. Συνεπώς, και σε ευρωπαϊκό επίπεδο η αύξηση της τελικής τιμής δεν οφείλεται αποκλειστικά στην αύξηση του κόστους παραγωγής. Ωστόσο, στην Ελλάδα η αύξηση της διαφοράς μεταξύ των τιμών παραγωγού και καταναλωτή ήταν έξι φορές μεγαλύτερη απ' ό,τι στην Ευρωζώνη. Μολονότι το κόστος παραγωγού στην Ελλάδα αυξήθηκε κατά 37,9% (έναντι 35,2% στην ευρωζώνη), η τελική τιμή της ενέργειας αυξήθηκε κατά 52,8% στην Ελλάδα, έναντι 37,6% στην Ευρωζώνη.

Με άλλα λόγια, η αύξηση των διεθνών τιμών ενέργειας έπαιξε ρόλο στην αύξηση των τιμών ενέργειας και στην Ελλάδα, αλλά το 25% της τελικής αύξησης δεν οφείλεται στις διεθνείς συνθήκες και κατά πάσα πιθανότητα οφείλεται στην αύξηση του ποσοστού κέρδους των επιχειρήσεων ενέργειας που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα.

Το συμπέρασμα αυτό υποστηρίζεται και από δευτερογενείς πηγές. Σύμφωνα με δημοσιεύματα του Τύπου (Καθημερινή 4.10.2022), η κερδοφορία των ελληνικών εισηγμένων επιχειρήσεων στο ΧΑΑ κατά το πρώτο εξάμηνο του 2022 έφτασε σε επίπεδα ρεκόρ. Ειδικότερα, οι 152 εισηγμένες-συμπεριλαμβανομένων των τραπεζών, των επενδυτικών και των ασφαλιστικών εταιρειών- εμφάνισαν καθαρά κέρδη 5,46 δισ. ευρώ, δηλαδή υπερδιπλάσια σε σχέση με τα κέρδη της περυσινής χρονιάς (2,5 δισ. ευρώ), ενώ σε σύγκριση με το πρώτο εξάμηνο του 2021 η αύξηση των κέρδων ανέρχεται σε 333,5%. Κινητήριος δύναμη της συνολικής αύξησης της κερδοφορίας ήταν ο χρηματοοικονομικός κλάδος, του οποίου τα καθαρά κέρδη (3,18 δισ. ευρώ) παρουσίασαν αύξηση 89,5%. Επίσης, τα διυλιστήρια και οι εταιρείες εμπορίας πετρελαιοειδών παρουσίασαν εξίσου ισχυρά κέρδη (ενδεικτικά τα κέρδη προ φόρων των ΕΛΠΕ αυξήθηκαν κατά 324,1% και της Μότορ Όιλ κατά 468,1%). Επισημαίνεται πως στον κλάδο πετρελαιοειδών το 38% του τζίρου και το 33% των λειτουργικών κερδών έρχεται από τις έξι εταιρείες.

Από την άλλη πλευρά, σε ό,τι αφορά τις υπόλοιπες δραστηριότητες, τα συναθροιστικά (aggregate) στοιχεία δεν υποδηλώνουν εκτεταμένα φαινόμενα αδικαιολόγητων αυξήσεων στις τιμές, δηλαδή αυξήσεων που δεν μπορούν να συσχετιστούν με την αύξηση της τιμής της ενέργειας, των τροφίμων και των μεταφορών. Βέβαια, τα στατιστικά στοιχεία αναφορικά με την κερδοφορία των επιχειρήσεων στην Ελλάδα (και την Ευρώπη γενικότερα) δεν είναι τόσο αναλυτικά όσο στις ΗΠΑ. Αλλά, από τα λίγα και αποσπασματικά στοιχεία που διαθέτουμε, δεν μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα πως σημαντικό τμήμα του υφιστάμενου πληθωρισμού οφείλεται στην προσπάθεια των επιχειρήσεων να διευρύνουν το περιθώριο κέρδους.

Για παράδειγμα, σύμφωνα με τα Στατιστικά Δελτία Φορολογικών Δεδομένων που εκδίδει η ΑΑΔΕ, τα φορολογητέα κέρδη του συνόλου των Νομικών Προσώπων το 2019 ήταν αυξημένα κατά 5,7% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, ενώ τα φορολογητέα κέρδη των κεφαλαιουχικών επιχειρήσεων αυξήθηκαν οριακά κατά 0,4%. Επίσης, σύμφωνα με την Eurostat, το μερίδιο των κερδών στο παραγόμενο προϊόν στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2010-2020 υποχώρησε κατά 14% παρουσιάζοντας την δεύτερη υψηλότερη απώλεια στο σύνολο της Ευρωζώνης (Eurostat, nasa_10_Ki). Τέλος, επίσης σύμφωνα με την Eurostat, οι ακαθάριστες αποδόσεις του κεφαλαίου στην Ελλάδα βρίσκονται πολύ χαμηλότερα του μέσου όρου της Ευρωζώνης και βαίνουν μειούμενες από το 2018 και μετά (Πίνακας 6).

Πίνακας 6: Ακαθάριστες, προ φόρου, αποδόσεις κεφαλαίου (μή χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί), Ελλάδα

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ευρωζώνη (19 χώρες)	22,1	22,1	21,2	22,8	22,2	23,4	22,8	24,8	20,9
Ελλάδα	31,1	25,0	18,9	17,3	14,5	13,8	16,0	14,2	11,9

Πηγή: Eurostat

Κεφάλαιο 2: Επιπτώσεις του πληθωρισμού

Οι θεωρητικές προσεγγίσεις για τον πληθωρισμό μπορούν να οργανωθούν σε δύο οικογένειες: στις θεωρίες που δίνουν έμφαση στην αύξηση της ζήτησης και σε εκείνες που αποδίδουν έμφαση στην αύξηση του κόστους παραγωγής. Οι πρώτες επικεντρώνουν στο σκέλος της προσφοράς, δηλαδή στην αύξηση του κόστους παραγωγής που μπορεί να προέρχεται είτε από τις μισθολογικές διεκδικήσεις είτε από προσπάθεια των επιχειρήσεων να αντλήσουν ίδια κεφάλαια, προκειμένου να χρηματοδοτήσουν την επέκταση της παραγωγής. Οι δεύτερες επικεντρώνουν στο σκέλος της ζήτησης, δηλαδή στον ρόλο που παίζει η αυξημένη ζήτηση για προϊόντα/αγαθά σε συνδυασμό με τη σπανιότητα αυτών.¹³

Η ιδέα που αναπτύχθηκε από τους οικονομολόγους της στρουκτουραλιστικής σχολής είναι πως ο πληθωρισμός γεννιέται στο σκέλος της προσφοράς και σχετίζεται με τον ολιγοπωλιακό χαρακτήρα των αγορών και τις αντιπαραθετικές διεκδικήσεις ως προς τη διανομή του εισοδήματος (ενδεικτικά βλ. Noyola 1956, Sunkel 1958, Furtado 1959). Αυτή η σύγκρουση μπορεί να εμφανιστεί σε διαφορετικά κοινωνικά περιβάλλοντα, μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων, μεταξύ των ιδιοκτητών γης και των αγροτών, μεταξύ διαφορετικών ομάδων εργαζομένων, μεταξύ παραγωγών σε διαφορετικούς κλάδους, μεταξύ παραγωγών που παράγουν για την εσωτερική αγορά ή για τη διεθνή, μεταξύ μικρών ή μεγάλων επιχειρήσεων (Vernengo 2005). Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση, ένα εξωγενές σοκ (π.χ. στους διεθνείς όρους εμπορίου) εντείνει αυτές τις συγκρούσεις ενεργοποιώντας πληθωριστικά φαινόμενα. Εάν μετά από ένα πληθωριστικό σοκ μια κοινωνική ομάδα δεν είναι ικανοποιημένη με το μερίδιο του εισοδήματος που κατέχει, θα προσπαθήσει να μεταθέσει το κόστος σε κάποια άλλη ομάδα. Σε αυτά τα υποδείγματα, οι τιμές αυξάνονται, διότι κάποια κοινωνική ομάδα δεν είναι ικανοποιημένη από το μερίδιο του εισοδήματος που κατέχει. Μόλις το ποσοστό κέρδους πέσει κάτω από ένα επίπεδο, οι τιμές θα αρχίσουν να αυξάνονται. Επομένως, ο πληθωρισμός δεν είναι ένα νομισματικό φαινόμενο, αλλά προκύπτει ως αποτέλεσμα μιας κοινωνικής ανισορροπίας (Vernengo 2005) και στο μέτρο που αυτή η αντιπαράθεση δεν επιλυθεί είναι πιθανό οι πληθωριστικές πιέσεις να συνεχίσουν (Taylor & Barbosa-Filho 2021, Noyola 1956 και Furtado 1959).

Βέβαια, εάν όλοι οι οικονομικοί δρώντες μπορούσαν να προβλέψουν με απόλυτη βεβαιότητα το μελλοντικό επίπεδο των τιμών και εάν το σύνολο των τιμών (συμπεριλαμβανομένης της τιμής της εργασίας) χαρακτηριζόταν από τέλεια ευελιξία, τότε οι επιπτώσεις του πληθωρισμού θα περιοριζόταν στην ανάγκη ανάπτυξης καλύτερων λογιστικών συστημάτων αποτίμησης της μελλοντικής αξίας (Barry & Edwards 1978). Στη βάση των παραπάνω «εάν» θεμελιώνεται η παλιά πεποίθηση, κυρίως των νεοκλασικών οικονομολόγων, ότι ο πληθωρισμός είναι ένα νομισματικό φαινόμενο του οποίου οι επιπτώσεις τείνουν να εξαλείφονται στη μακροχρόνια περίοδο. Ο αναμενόμενος πληθωρισμός έχει νομισματικές, αλλά όχι πραγματικές επιπτώσεις, αφού το επίπεδο των σχετικών τιμών (δηλαδή η τιμή ενός εμπορεύματος σε σχέση με την τιμή των άλλων εμπορευμάτων) δεν μεταβάλλεται. Ακόμα περισσότερο, θεωρείται πως οι επιπτώσεις του μη αναμενόμενου πληθωρισμού

13 Μια πρόσθετη διάκριση μπορεί να γίνει βάσει της παραδοχής της φύσης της προσφοράς του χρήματος (ενδογενής ή εξωγενής), αλλά η ανάλυση του παρόντος εκφεύγει του στόχου του παρόντος (Vernengo 2005)

είναι παροδικές. Συν τω χρόνω, οι οικονομικοί δρώντες θα προσαρμόσουν τη συμπεριφορά και τις προτιμήσεις τους και το σύστημα θα επανέλθει σε ισορροπία.

Στην πραγματική οικονομία, όμως, τα πράγματα δεν είναι έτσι. Προκειμένου να ισχύσει η διαπίστωση των Barry & Edwards, όλοι οι οικονομικοί δρώντες πρέπει να διαθέτουν ίση αγοραία δύναμη (ισχύ), δηλαδή αφενός να μπορούν να μεταβάλουν τις δικές τους τιμές αφετέρου να μη μπορούν να τις μεταβάλουν περισσότερο από αυτό που απαιτείται. Αυτό, όμως, δεν ισχύει. Σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στην ουτοπία του τέλει ανταγωνισμού, στην πραγματική οικονομία οι οικονομικοί δρώντες, είτε αυτά είναι άτομα είτε επιχειρήσεις, δεν έχουν την ίδια ισχύ.

Κατά δεύτερο λόγο, ο πληθωρισμός είναι ένα φαινόμενο που δεν χαρακτηρίζει ομοιόμορφα όλη την οικονομία. Ο Γενικός Δείκτης Τιμών καταναλωτή είναι ένας σταθμισμένος μέσος όρος, δηλαδή εξ ορισμού ορισμένα προϊόντα ή/και κλάδοι επηρεάζονται περισσότερο από μια πληθωριστική πίεση. Ως εκ τούτου, οι σχετικές τιμές των εμπορευμάτων και των υπηρεσιών μεταβάλλονται, κάτι που ενδεχομένως να προκαλέσει μετατοπίσεις/ανακατανομή της ζήτησης.

Τρίτον, οι πληθωριστικές προσδοκίες των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων καθορίζονται όχι μόνο από οικονομικούς αλλά και από κοινωνικούς παράγοντες.¹⁴ Γι' αυτόν τον λόγο οι προσδοκίες σπάνια ταυτίζονται με το τελικό αποτέλεσμα και η ενσωμάτωσή τους στο σύστημα των συναλλαγών είναι σχεδόν πάντα ατελής (Solow 1969).

Τέλος, ακόμα και στην περίπτωση που είναι εφικτή η πλήρης προσαρμογή της συμπεριφοράς των οικονομικών δρώντων, αυτή δεν γίνεται στιγμιαία, αλλά σταδιακά. Ο δε χρόνος που απαιτείται για την πλήρη προσαρμογή, σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να υπερβαίνει τη δεκαετία (Sargent 1970). Στο ενδιάμεσο, προκαλούνται αναδιανομές εισοδήματος οι οποίες δεν είναι βέβαιο ότι θα αντισταθμιστούν κατά τα ακόλουθα χρόνια.

Για τους παραπάνω λόγους, είναι κοινά αποδεκτό στην κοινότητα των οικονομολόγων πως ο πληθωρισμός έχει αναδιανεμητικές επιπτώσεις οι οποίες, σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να είναι πολύ σημαντικές. Μπορεί ο υψηλός πληθωρισμός ή/και ο υπερπληθωρισμός να είναι σπάνια φαινόμενα παροδικής φύσης που, κατά κανόνα, συνδέονται με σημαντικές κρίσεις (Verhengo 2005), αυτό όμως δεν σημαίνει πως οι πληθωριστικές πιέσεις δεν μπορούν να διαρκέσουν αρκετά χρόνια. Η σημασία του πληθωρισμού στη μακρά περίοδο είναι μικρή, αλλά για το σήμερα πολύ σημαντική. Αυτό ερμηνεύει και τις θεμελιακά διαφορετικές προσλήψεις του φαινομένου μεταξύ των νοικοκυριών και των επαγγελματιών οικονομολόγων. Ο Robert Shiller (Νόμπελ Οικονομικών 2013) κατά την δεκαετία του '90 διεξήγαγε μια σειρά ερευνών στις ΗΠΑ με στόχο την καταγραφή των κοινωνικών αντιλήψεων περί του πληθωρισμού. Μία από τις ερωτήσεις που έθετε ήταν η εξής: «*Συμφωνείτε πως η αποτροπή υψηλού πληθωρισμού πρέπει να αποτελεί υψηλή προτεραιότητα της εθνικής πολιτικής, το ίδιο σημαντική με την καταπολέμηση των ναρκωτικών ή την ενίσχυση της ποιότητας υποδομών στα σχολεία;*». Το 52% του γενικού πληθυσμού δήλωσε πως «*συμφωνεί*

14 Για παράδειγμα, οι Ranyard κ.α. (2008) διαπίστωσαν πως η ατομική πρόσληψη του πληθωρισμού δεν εξαρτάται από την άμεση εμπειρία του ατόμου, αλλά και από τον τρόπο προβολής του φαινομένου από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τον κοινωνικό περίγυρο (επίσης Stanisławska 2019). Άλλες έρευνες έχουν δείξει πως η πρόσληψη του πληθωρισμού επηρεάζεται και από το ύψος του εισοδήματος, την ηλικία, το εκπαιδευτικό επίπεδο και το φύλο του ατόμου (Arioli κ.α. 2017, Hayo & Neumeier 2018).

πλήρως», ενώ μόλις το 4% δήλωσε πως διαφωνεί πλήρως. Αντιθέτως, μόλις το 18% των οικονομολόγων δήλωσε πως συμφωνεί πλήρως, ενώ ένα 18% δήλωσε πως διαφωνεί πλήρως. Η διαφορά στις απαντήσεις οφείλεται στο ότι οι περισσότεροι πολίτες φοβούνται ότι η αύξηση των τιμών πλήττει τα εισοδήματά τους, διότι αυτά δεν αναπροσαρμόζονται αυτόματα. Από την άλλη πλευρά, οι οικονομολόγοι, ξεκινώντας από την εμπειρική παρατήρηση ότι μακροχρόνια ο πληθωρισμός των μισθών είναι ανάλογος με τον γενικό πληθωρισμό, θεωρούν ότι το πρόβλημα δεν είναι τόσο σημαντικό (Shiller 1996).

Αναδιανεμητικές και άλλες επιπτώσεις του πληθωρισμού

Οι Bach και Aldo (1957), ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '50, συμπύκνωσαν τη συμβατική οικονομική σοφία σε τέσσερεις βασικές παραδοχές που καθοδηγούν, έκτοτε, την ανάλυση αναφορικά με τις αναδιανεμητικές επιπτώσεις του πληθωρισμού.

Πρώτον, ο πληθωρισμός αναδιανέμει την πραγματική αγοραστική δύναμη προς όφελος εκείνων των οποίων τα εισοδήματα αυξάνονται ταχύτερα από τις τιμές και εις βάρος εκείνων των οποίων τα εισοδήματα αυξάνονται βραδύτερα από τις τιμές. Στη βάση αυτής της προφανούς αρχής και μολονότι υπάρχει μεγάλη δυσκολία ως προς την μέτρηση του κοινωνικού κόστους του πληθωρισμού (Driffill κ.α. 1990, Briault 1992), έχει διαπιστωθεί ότι ο πληθωρισμός πλήττει κατά κύριο λόγο τους συνταξιούχους, οι οποίοι έχουν περιορισμένες (ή μηδαμινές) δυνατότητες διαπραγματεύσεως του ύψους της σύνταξής τους και δευτερευόντως τους μισθωτούς, διότι η προσαρμογή των μισθών στο επίπεδο των τιμών παρουσιάζει πάντα μια χρονική υστέρηση. Ακολουθώντας τη βασική ιδέα της ταχύτητας μεταβολής των εισοδημάτων μπορούμε να επεκτείνουμε το επιχειρήμα και στις επιχειρήσεις, με τη διαφορά ότι πλέον δεν έχουμε να κάνουμε με αγοραστική δύναμη, αλλά με αγοραία ισχύ. Επομένως, μπορεί να υποστηριχθεί πως ο πληθωρισμός προκαλεί ανακατανομή της αγοραίας ισχύος προς όφελος των επιχειρήσεων των οποίων ο κύκλος εργασιών αυξάνεται ταχύτερα από τις τιμές και εις βάρος εκείνων των οποίων ο κύκλος εργασιών αυξάνεται βραδύτερα. Η αρχή αυτή συνδέεται στενά και με την τέταρτη αναδιανεμητική επίπτωση του πληθωρισμού (βλ. παρακάτω).

Δεύτερον, ο πληθωρισμός αναδιανέμει την πραγματική αγοραστική δύναμη προς όφελος εκείνων των οποίων η αξία των περιουσιακών στοιχείων αυξάνεται ταχύτερα, έναντι εκείνων των οποίων η αξία των περιουσιακών στοιχείων αυξάνεται βραδύτερα. Έχει διαπιστωθεί πως σε περιόδους με υψηλά επίπεδα μη αναμενόμενου πληθωρισμού παρατηρούνται κερδοσκοπικές κινήσεις στις αγορές ακινήτων, χρυσού και τέχνης (Briault 1992). Επιπρόσθετα, ο πληθωρισμός μειώνει την αξία των ρευστών διαθέσιμων (π.χ. καταθέσεις). Κατά συνέπεια, οι επιπτώσεις του πληθωρισμού στα άτομα και τις επιχειρήσεις σχετίζονται με τη σύνθεση του κεφαλαίου τους. Οικονομικοί δρώντες με υψηλό ποσοστό παγίων κεφαλαίων βρίσκονται σε καλύτερη θέση, έναντι οικονομικών δρώντων με υψηλό ποσοστό ρευστών διαθέσιμων. Κατά συνέπεια, είναι αναμενόμενο επιχειρήσεις που απαιτούν υψηλά κεφάλαια κίνησης να πλήττονται περισσότερο σε σχέση με επιχειρήσεις που απαιτούν λιγότερα κεφάλαια κίνησης. Τα παραπάνω μπορούν να προκαλέσουν αναδιάρθρωση της αγοραίας ισχύος μεταξύ των επιχειρήσεων στο μέτρο δραστηριοποιούνται στο πλαίσιο του ίδιου κλάδου.

Τρίτον, ο πληθωρισμός αναδιανέμει την πραγματική αγοραστική δύναμη προς όφελος των

δανειοληπτών και εις βάρος των πιστωτών. Έχει παρατηρηθεί πως σε περιόδους μη αναμενόμενου υψηλού πληθωρισμού η προσαρμογή των επιτοκίων δανεισμού υπολείπεται της μεταβολής του πληθωρισμού. Εάν το εισόδημα του δανειολήπτη αυξάνεται όσο και ο πληθωρισμός, η παραπάνω κίνηση έχει ως αποτέλεσμα την μείωση του κόστους εξυπηρέτησης του δανείου και την ανακατανομή του εισοδήματος προς όφελος του δανειολήπτη και εις βάρος του δανειοδότη. Βέβαια, στην περίπτωση που τα δάνεια έχουν συναφθεί βάσει κυμαινόμενων επιτοκίων οι αναδιανεμητικές επιπτώσεις του πληθωρισμού μπορεί να αντιστραφούν. Ως εκ τούτου, οι δανειολήπτες στεγαστικών δανείων κατά κανόνα βρίσκονται σε χειρότερη θέση (Birati & Cukierman 1979). Βάσει των παραπάνω, οι επιπτώσεις του πληθωρισμού στις επιχειρήσεις εξαρτώνται, σε μεγάλο βαθμό, αφενός από το κατά πόσο είναι καθαροί δανειοδότες ή δανειολήπτες αφετέρου από την ακριβή σύνθεση των δανειακών υποχρεώσεων.

Η αναδιανεμητική επίπτωση του πληθωρισμού προς όφελος των δανειοληπτών είναι ο λόγος για τον οποίον ένας από τους μεγαλύτερους κερδισμένους του πληθωρισμού είναι ο κρατικός προϋπολογισμός. Η κυβέρνηση ευνοείται με δύο τρόπους. Πρώτον, το δημόσιο αποτελεί τον μεγαλύτερο δανειολήπτη της οικονομίας και ο πληθωρισμός μειώνει το κόστος εξυπηρέτησης του χρέους. Δεύτερον, ο πληθωρισμός αυξάνει τόσο τα έσοδα από έμμεσους φόρους (π.χ. ΦΠΑ) όσο και τα έσοδα από τον φόρο εισοδήματος, διότι οι φορολογικές κλίμακες δεν τιμαριθμοποιούνται. Την ίδια στιγμή, το μεγαλύτερο τμήμα των δημόσιων δαπανών συνίσταται σε μισθούς και συντάξεις οι οποίες, επίσης, δεν τιμαριθμοποιούνται. Εν τέλει, ο υψηλός πληθωρισμός δημιουργεί πρόσθετο δημοσιονομικό χώρο που επιτρέπει την αύξηση των δαπανών (Barry & Edwards 1978).

Τέταρτον, στο μέτρο που οι πληθωριστικές προσδοκίες ενσωματώνονται στην οικονομική πρακτική ατόμων και επιχειρήσεων, οι αναδιανεμητικές επιπτώσεις του πληθωρισμού τείνουν να υποχωρούν, εκτός και εάν υπάρχουν θεσμικές ή άλλες ρυθμίσεις που εμποδίζουν την προσαρμογή των οικονομικών δεδομένων (π.χ. αδυναμία επαναδιαπραγμάτευσης συμβολαίων, κρατικές ρυθμίσεις ως προς το ύψος των τιμών, ανισότητα διαπραγματευτικής δύναμης κ.λπ.). Ως εκ τούτου, αποτελεί εξαιρετικά κρίσιμη παράμετρο το κατά πόσο ο πληθωρισμός είναι αναμενόμενος ή όχι. Εν τέλει, το κόστος του πληθωρισμού εξαρτάται περισσότερο από το κατά πόσο ήταν αναμενόμενος ή όχι και λιγότερο από τη θεσμική αρχιτεκτονική της οικονομίας (Fischer 1981).

Πέραν, όμως, από τις αναδιανεμητικές επιπτώσεις, ο υψηλός μη αναμενόμενος πληθωρισμός και η ασάφεια αναφορικά με την εξέλιξή του προκαλεί μια σειρά πρόσθετων δυσλειτουργιών. Υπό κανονικές συνθήκες, οι μεταβολές των τιμών συνιστούν «σήματα» που καθοδηγούν τις αποφάσεις για την κατανομή πόρων. Ο υψηλός πληθωρισμός δημιουργεί δυσκολίες ανάγνωσης αυτών των σημάτων που στέλνουν οι μεταβολές των σχετικών τιμών (Briault 1992). Επιπρόσθετα, η ασάφεια αναφορικά με το μελλοντικό επίπεδο των τιμών δημιουργεί ισχυρά αντικίνητρα για τη σύναψη μακροχρόνιων συμβολαίων, γεγονός το οποίο με τη σειρά του αφαιρεί την ασφάλεια που αυτά προσφέρουν. Επίσης, αναστέλλει επενδυτικές αποφάσεις και κυρίως εκείνες των οποίων οι αποδόσεις απαιτούν μεγάλο διάστημα, προκειμένου να εμφανιστούν. Κατ' αναλογία, δημιουργεί κίνητρα για βραχυχρόνιες επενδύσεις οι οποίες, όμως, είναι λιγότερο αποδοτικές. Τέλος, αυξάνει το κόστος των εξαγωγών αλλά και του νέου δανεισμού, λόγω της αύξησης του «καπέλου ρίσκου» (risk premium) που ενσωματώνουν οι δανειστές.

Εν ολίγοις, ο παρατεταμένος και υψηλός πληθωρισμός είναι ένα φαινόμενο που διαταράσσει

την ομαλότητα της οικονομικής ζωής. Τα νοικοκυριά έρχονται αντιμέτωπα με αυξήσεις τιμών, που προκαλούν δικαιολογημένη ανησυχία ως προς την ικανότητά τους να διατηρήσουν το ίδιο επίπεδο διαβίωσης, διότι ο πληθωρισμός μειώνει την αξία των καταθέσεων αλλά και της εργασίας τους. Εν τέλει, τα νοικοκυριά εξαναγκάζονται στην αναζήτηση περισσότερων πληροφοριών, δραστηριότητα η οποία, λόγω της περιρρέουσας ατμόσφαιρας, είναι καταδικασμένη να πραγματοποιείται εντός περιβάλλοντος άγχους (Okun 1975). Ακόμα χειρότερα, η αβεβαιότητα αναφορικά με το μελλοντικό επίπεδο του πληθωρισμού και η ενδεχόμενη ισχυρά διακύμανση του φαινομένου τείνει να τροφοδοτεί περαιτέρω τις πληθωριστικές πιέσεις δημιουργώντας ένα φαύλο κύκλο ανατιμήσεων.¹⁵

Επιπτώσεις του πληθωρισμού στις επιχειρήσεις

Η συμβατική σοφία υποστηρίζει πως ο πληθωρισμός έχει ευεργετικές επιπτώσεις για τις επιχειρήσεις, διότι έχει διαπιστωθεί εμπειρικά ότι σε περιόδους πληθωρισμού παρατηρείται σημαντική αύξηση των κερδών. Το καταστατικό δικαίωμα των επιχειρήσεων να τιμολογούν τα προϊόντα/υπηρεσίες που παράγουν τους δίνει τη δυνατότητα ανατίμησης των προϊόντων τους μετακυλώντας, έτσι, την όποια αύξηση του κόστους παραγωγής στον καταναλωτή. Σε αυτό το σχήμα, ο πληθωρισμός έχει από ουδέτερες έως θετικές συνέπειες στην κερδοφορία των επιχειρήσεων.

Στην πραγματικότητα, όμως, η γενική ισχύ της παραπάνω διαπίστωσης επερωτάται. Για την ακρίβεια, η εμπειρική έρευνα αναφορικά με τη σχέση πληθωρισμού και κερδών δεν επιτρέπει την εξαγωγή καθολικών συμπερασμάτων. Για παράδειγμα, η μελέτη των Bhutta and Hasan (2013) αναφορικά με την επίπτωση του πληθωρισμού στα κέρδη των επιχειρήσεων τροφίμων διαπιστώνει θετική συσχέτιση, επιβεβαιώνοντας παλαιότερες σχετικές έρευνες (Lee and Rask (1976). Θετική συσχέτιση μεταξύ του πληθωρισμού και των επιχειρηματικών κερδών διαπιστώνει και ο Marcus (1969) η έρευνα του οποίου δεν επικεντρώνει σε συγκεκριμένο κλάδο καθώς και οι (Adaora 2013, Osinowo 2015) που μελετούν τη σχέση πληθωρισμού και κερδών στην μεταποίηση. Από την άλλη πλευρά όμως, η έρευνα των Polat & Peker (2016) για την αυτοκινητοβιομηχανία στην Τουρκία διαπιστώνει αρνητική συσχέτιση μεταξύ του πληθωρισμού και του ύψους των κερδών. Σε ανάλογα συμπεράσματα καταλήγει και η έρευνα του McDonald (1999) που αφορούσε τις αυστραλιανές μεταποιητικές επιχειρήσεις. Αρκετές εμπειρικές μελέτες σε χώρες που χαρακτηρίζονται από υψηλό πληθωρισμό διαπιστώνουν αρνητικές επιπτώσεις τόσο στην παραγωγικότητα όσο και στο ύψος της παραγωγής (ενδεικτικά Chaudhry κ.α. 2013, Loto 2012, Siyakiya 2014, Bans κ.ά. 2016), χωρίς όμως να υπάρχει συμφωνία αναφορικά με την έκταση της αρνητικής επίπτωσης.¹⁶ Τέλος, η μελέτη της Lee (2014) δεν βρήκε καμία συσχέτιση.

Σε ό,τι αφορά την Ελλάδα, οι διαθέσιμες μελέτες δεν είναι πολλές. Η τελευταία από αυτές διενεργήθηκε από την Τράπεζα Πειραιώς (GREC 2022). Προκειμένου να ελέγξουν τις επιπτώσεις του υψηλού πληθωρισμού στην κερδοφορία των κλάδων της ελληνικής οικονομίας, οι ερευνητές της Τράπεζας Πειραιώς συνέκριναν το λειτουργικό περιθώριο κέρδους των βασικών κλάδων της

15 Το παραπάνω έχει εδραιωθεί θεωρητικά και εμπειρικά ήδη από την δεκαετία του '70. Ενδεικτικά βλ. Friedman (1977), Okun (1971), Foster (1978), Jaffee & Kleiman (1977), Logue & Willet (1976)

16 Για παράδειγμα, το μέγεθος της επίπτωσης εκτιμάται από μικρό (Loto 2012) έως πολύ σημαντικό (Chaudhry κ.α. 2013).

ελληνικής οικονομίας το 2008 σε σχέση με τον μέσο όρο του λειτουργικού κέρδους των ίδιων κλάδων την προηγούμενη τριετία 2005–2007. Η επιλογή αυτή έγινε, διότι κατά το 2008 καταγράφηκε μια απότομη αύξηση των διεθνών τιμών ενέργειας, όταν η τιμή του πετρελαίου έφτασε τα 147 δολάρια/βαρέλι από 51 δολάρια, στις αρχές του 2007. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν πως, ενώ συνολικά η κερδοφορία παρουσίασε οριακή πτώση (-0,7%), ένας σημαντικός αριθμός κλάδων, όπως η διύλιση πετρελαίου και οι αερομεταφορές, ευνοήθηκαν από την αύξηση των τιμών ενέργειας, διότι μπόρεσαν να υπερασπιστούν τα περιθώρια κέρδους τους μετακυλίνοντας τις αυξήσεις στους πελάτες τους. Την ίδια στιγμή, άλλοι κλάδοι, όπως οι κατασκευές, οι μεταφορές (εκτός των αερομεταφορών), η μεταλλουργία και η φαρμακοβιομηχανία που αδυνατούσαν να μετακυλήσουν τις αυξήσεις των τιμών στους πελάτες κατέγραψαν σημαντικές μειώσεις κερδοφορίας (έως και διψήφιο ποσοστό). Σε γενικές γραμμές, από την μελέτη της Τράπεζας Πειραιώς προκύπτει πως οι κλάδοι της μεταποίησης επηρεάστηκαν αρνητικά και των υπηρεσιών θετικά.

Σε ό,τι αφορά την έρευνα πεδίου που διενεργήσαμε τα αποτελέσματα συνηγορούν υπέρ την άποψης ότι οι επιπτώσεις του πληθωρισμού στις πολύ μικρές, τις μικρές και τις μεσαίες επιχειρήσεις είναι αρνητικές. Όπως βλέπουμε στον πίνακα που ακολουθεί, το 67% των επιχειρήσεων εκτιμά ότι οι επιπτώσεις του πληθωρισμού είναι αρνητικές και μόλις το 0,7% ότι είναι θετικές.

Πίνακας 7: Πώς αξιολογείτε τις επιπτώσεις του πληθωρισμού στην επιχείρησή σας;

Πολύ αρνητικές	66,7%
Λίγο αρνητικές	25,2%
Ούτε θετικές, ούτε αρνητικές	6,7%
Λίγο θετικές	0,7%

Συνεπώς, οι επιπτώσεις του πληθωρισμού στις επιχειρήσεις δεν είναι οριζόντιες· εξαρτώνται από το είδος των προϊόντων/υπηρεσιών που παράγει η επιχείρηση, τη δομή της αγοράς στην οποία δραστηριοποιείται, τη δύναμη της «ετικέτας» της, καθώς και από το μέγεθος της επιχείρησης.

Επιχειρήσεις που παρέχουν βασικά αγαθά και υπηρεσίες αναμένεται να επηρεαστούν, λόγω του ότι η ζήτηση που αντιμετωπίζουν είναι σχετικά ανελαστική. Με άλλα λόγια, στην περίπτωση αυτών των προϊόντων/υπηρεσιών οι καταναλωτές δεν έχουν τη δυνατότητα να μειώσουν σημαντικά την ζήτηση, ως εκ τούτου επιβαρύνονται το σύνολο της αύξησης της τιμής. Στην ίδια κατηγορία (ανελαστική ζήτηση) εμπίπτουν και επιχειρήσεις που παράγουν, απαραίτητα για άλλες επιχειρήσεις, ενδιάμεσα αγαθά. Αντιθέτως, επιχειρήσεις που παράγουν αγαθά/υπηρεσίες που χαρακτηρίζονται από ισχυρότερη ελαστικότητα αναμένεται να επηρεαστούν αρνητικά, λόγω της ανακατανομής της δαπάνης των νοικοκυριών/επιχειρήσεων προς τα βασικά αγαθά.¹⁷

Η επίπτωση της δομής της αγοράς είναι προφανούς σημασίας. Το ότι η μονοπωλιακή (ή ολιγοπωλιακή) επιχείρηση έχει τη δυνατότητα να καθορίσει το ύψος της τιμής του προϊόντος και να

17 Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί πως σε πρόσφατό άρθρο στον Economist (25/08/2022, How to avoid energy rationing), οι συντάκτες σχολιάζουν μια σειρά πρόσφατων οικονομικών ερευνών με στόχο την εκτίμηση της ελαστικότητας της ζήτησης για καύσιμα και ενέργεια οι οποίες καταρρίπτουν την πεποίθηση ότι στα βασικά αγαθά η ζήτηση είναι ανελαστική.

αποκομίσει πρόσθετα κέρδη αποτελεί, πλέον, κοινό τόπο της οικονομικής βιβλιογραφίας.

Μία, όμως, από τις πολλές συνεισφορές του Kalecki είναι η γενίκευση αυτής της διαπίστωσης στο σύνολο της οικονομίας. Ειδικότερα, ο Kalecki (1971) υποστήριξε πως οι σύγχρονες οικονομίες χαρακτηρίζονται από έναν ισχυρό δυισμό. Από τη μία πλευρά, έχουμε έναν «πυρήνα» που κυριαρχείται από μονοπωλιακά ή ολιγοπωλιακά δομημένες αγορές προϊόντων όπου οι τιμές ελέγχονται από τις επιχειρήσεις. Αυτή η δυνατότητα επιτρέπει τη γρήγορη απόσβεση του κεφαλαίου, την εσωτερική χρηματοδότηση σημαντικού τμήματος των επενδύσεων και τη διασφάλιση ενός περιθωρίου κέρδους που είναι υψηλότερο από τον μέσο όρο της οικονομίας. Από την άλλη πλευρά, υπάρχει μια «περιφέρεια» που λειτουργεί περισσότερο ανταγωνιστικά δρώντας, παράλληλα, ως μηχανισμός απορρόφησης κραδασμών προς όφελος του μονοπωλιακού τομέα. Η περιφέρεια αποτελείται από επιχειρήσεις με μικρή αγοραία ισχύ, χαμηλότερες τεχνολογικές ανάγκες αλλά και περιορισμένες δυνατότητες εισαγωγής νέων τεχνολογιών. Οι επιχειρήσεις της «περιφέρειας» αναγκάζονται να συμπίεσουν τις τιμές, χαρακτηρίζονται από εκτεταμένους χρόνους απόσβεσης κεφαλαίου και απολαμβάνουν χαμηλότερα περιθώρια κέρδους. Εν ολίγοις, ο τέλειος ανταγωνισμός δεν εμφανίζεται στον πυρήνα της οικονομικής δομής, αλλά μόνο στην περιφέρεια.¹⁸ Οι επιχειρήσεις του πυρήνα έχουν τη δυνατότητα να καθορίσουν την τιμή πώλησης του προϊόντος. Σε επίπεδο κλάδου, όπου έχουμε πολλές επιχειρήσεις που παράγουν παρόμοιο προϊόν, σταδιακά αναδεικνύεται μια επιχείρηση ηγέτης-τιμής (*price leader*) που θέτει την τιμή σύμφωνα με την στοχοθεσία της ως προς το ύψος των κερδών. Βέβαια, αυτή η τιμή προκαλεί μικρότερα κέρδη στις μικρότερες και λιγότερο ανταγωνιστικές επιχειρήσεις, με αποτέλεσμα το ποσοστό κερδοφορίας στο εσωτερικό του κλάδου να διαφοροποιείται. Οι συνέπειες του παραπάνω σχήματος στον τρόπο με τον οποίον κατανοούμε τις επιπτώσεις του πληθωρισμού στις επιχειρήσεις είναι καταλυτικές. Σε πληθωριστικά περιβάλλοντα οι επιχειρήσεις του «πυρήνα» έχουν τη δυνατότητα να αυξάνουν τις τιμές και να αυξάνουν περαιτέρω τα ήδη υψηλά περιθώρια κέρδους. Αυτό, όμως, ασκεί περαιτέρω πίεση στις μικρές επιχειρήσεις της περιφέρειας οι οποίες αντιμετωπίζουν αυξημένο κόστος παραγωγής, χωρίς να έχουν τη δυνατότητα ανάλογων αυξήσεων, διότι δραστηριοποιούνται σε περισσότερο ανταγωνιστικές αγορές. Το ποσοστό κέρδους συμπιέζεται ακόμα περισσότερο και η βιωσιμότητα της επιχείρησης απειλείται.

Η επίπτωση της δύναμης της «ετικέτας» (*brand power*) ή/και της «φήμης» (*reputation*) της επιχείρησης στη δυνατότητά της να ανταποκρίνεται σε έκτακτες συνθήκες είναι ερώτημα που ξεκινά να απασχολεί τη βιβλιογραφία. Μολονότι και σε αυτήν την περίπτωση δεν είναι εύκολο να εξαχθούν οριστικά αποτελέσματα, πολλές μελέτες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η σχέση μεταξύ φήμης και δυνατότητας προσαρμογής στις οικονομικές συνθήκες είναι θετική. Ενδεικτικά, σε ένα γνωστό άρθρο-αναφορά, η Margaret Campbell (1999) μελέτησε τη σημασία που έχει η γνώμη των καταναλωτών ως προς το κίνητρο που προκάλεσε την αύξηση των τιμών μιας επιχείρησης. Από την μελέτη της Campbell επιβεβαιώθηκε πως το ίδιο απόλυτο ύψος αύξησης της τιμής γίνεται αντιληπτό ως «δίκαιο» (εναλλακτικά δικαιολογημένο) στο μέτρο που οι καταναλωτές θεωρούν πως το κίνητρο δεν

18 Αξίζει να σημειωθεί πως σε αντίστοιχα συμπεράσματα έχουν φτάσει και οικονομικοί ιστορικοί με καλύτερο παράδειγμα τον Fernand Braudel (1992) που υποστήριξε πως ο ανταγωνισμός στις αγορές συνιστά χαρακτηριστικό του «κατώτερου» καπιταλιστικού τομέα. Για περισσότερα, βλ. την απολαυστική συζήτηση μεταξύ των Braudel, Fabra, Wallerstein Jorland στο Braudel (1992).

είναι η αύξηση της κερδοφορίας ή «άδικο» (εναλλακτικά αδικαιολόγητο) στην περίπτωση που οι καταναλωτές θεωρήσουν πως το κίνητρο ήταν η αποκομιδή πρόσθετου κέρδους. Επιπλέον, η ανάλυσή της έδειξε πως η πρόσληψη των καταναλωτών ως προς το κίνητρο της αύξησης επηρεάζει την πρόθεση αγορών. Το κρίσιμο στοιχείο είναι πως η Campbell έδειξε ότι η φήμη της επιχείρησης επηρεάζει την πρόσληψη των καταναλωτών ως προς το κίνητρο της επιχείρησης. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα απέδωσαν ευκολότερα στις επιχειρήσεις με καλή φήμη το «πλεονέκτημα της αμφιβολίας», όταν ρωτήθηκαν για το κίνητρο της αύξησης. Βάσει των παραπάνω, επιχειρήσεις που έχουν εδραιώσει ένα «καλό όνομα» στην αγορά κινδυνεύουν λιγότερο από απώλεια μεριδίων αγοράς λόγω αύξησης της τιμής στο μέτρο που πείσουν ότι η αύξηση της τιμής δεν υποκρύπτει κάποιο κίνητρο κερδοφορίας. Το ενδιαφέρον στοιχείο στην προκειμένη είναι πως πρόσφατες μελέτες αναδεικνύουν ότι η φήμη της επιχείρησης και το ύψος των τιμών αλληλοεπιδρούν. Δηλαδή, ότι οι αυξήσεις των τιμών μπορούν να πλήξουν τη φήμη της επιχείρησης (Luca & Reshef 2021) αλλά και πως επιχειρήσεις με καλή φήμη είναι λιγότερο πιθανό να συμμετάσχουν σε κάποιο «ράλι κερδοσκοπίας» (Cabral & Xu 2021).

Τέλος, μια σειρά μελετών υποδηλώνει πως το μέγεθος παίζει ρόλο. Τα πληθωριστικά σοκ τείνουν να έχουν αρνητικές συνέπειες για τις μικρές και οι μεσαίες επιχειρήσεις και θετικές για τις μεγάλες, με αποτέλεσμα να ενισχύουν τη σχετική θέση των μεγαλύτερων επιχειρήσεων έναντι των μικρότερων. Ειδικότερα, υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι η πιθανότητα μιας μικρομεσαίας επιχείρησης να αντιμετωπίσει κίνδυνο επιβίωσης συσχετίζεται θετικά με τα υψηλά επίπεδα πληθωρισμού (Kristanti κ.α. 2019, Liu & Wilson 2002).

Εκτός από τον αυξημένο κίνδυνο επιβίωσης που αντιμετωπίζουν οι μικρές επιχειρήσεις, η αβεβαιότητα ως προς τον πληθωρισμό έχει επιπτώσεις τόσο στο είδος των αγαθών που πωλούνται όσο και στη δομή των αγορών. Όπως έδειξε ο Carlton (1982), η αβεβαιότητα σε σχέση με τον πληθωρισμό μειώνει τα μακροχρόνια συμβόλαια μεταξύ των επιχειρήσεων, άρα και την ασφάλεια που αυτά προσφέρουν. Επιπρόσθετα, περιορίζει την αγορά μη-τυποποιημένων (customized) αγαθών/εισροών προς όφελος των τυποποιημένων και ενισχύει τις τάσεις εσωτερίκευσης της παραγωγής εις βάρος των εξωτερικών αναθέσεων.

Τα παραπάνω πλήττουν εντονότερα τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, αφενός διότι περιορίζεται η πρόσβαση σε εξειδικευμένες εισροές που είναι αναγκαίες για την διαφοροποίηση του προϊόντος τους (αναγκαία προϋπόθεση για την διασφάλιση της ανταγωνιστικότητάς τους) αφετέρου διότι οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις εσωτερικεύουν τμήματα της παραγωγής.

Αντίστοιχα, οι Chi Zhang κ.α. (2021), μελέτησαν τις επιπτώσεις των πληθωριστικών προσδοκιών στις επιχειρηματικές αποφάσεις ως προς το ύψος των επενδύσεων, καθώς και για το κατά πόσο η συμπεριφορά της επιχείρησης διαφοροποιείται αναλόγως του μεγέθους και διαπίστωσαν σημαντικές διαφορές. Ειδικότερα, βρήκαν πως σε περιβάλλοντα υψηλού πληθωρισμού οι μεγάλες επιχειρήσεις αυξάνουν πολύ περισσότερο την επενδυτική τους δαπάνη σε σχέση με τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις των οποίων η πρόσβαση στην χρηματοδότηση περιορίζεται περαιτέρω, λόγω της αύξησης των επιτοκίων δανεισμού (επίσης βλ. Dayi 2020, Pabucsu & Ayan 2017 και Ulusoy 2008). Ως εκ τούτου, ενισχύονται οι τάσεις συγκέντρωσης της αγοράς δεδομένου ότι σε περιβάλλοντα υψηλού πληθωρισμού οι μεγάλες επιχειρήσεις αποκτούν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των μικρότερων.

Η έρευνα πεδίου που διενεργήσαμε επιβεβαιώνει τα παραπάνω. Περίπου μία στις δύο

επιχειρήσεις που σχεδίαζε να προβεί σε νέες επενδύσεις εντός της επόμενης πενταετίας έχει αναστείλει την υλοποίησή τους, λόγω των οικονομικών εξελίξεων.

Πίνακας 8: Υπάρχει επενδυτικό πλάνο (εντός της επόμενης τριετίας);

Όχι, δεν διαθέτω συγκεκριμένο επενδυτικό πλάνο	41,5%
Ναι, διαθέτω επενδυτικό πλάνο και σκοπεύω να το υλοποιήσω.	25,9%
Ναι, διαθέτω, αλλά το έχω αναστείλει, λόγω των γενικότερων οικονομικών εξελίξεων.	32,6%

Ένας παράγοντας που επηρεάζει τον βαθμό έκθεσης μιας επιχείρησης στον πληθωρισμό σχετίζεται με το ύψος του κεφαλαίου κίνησης που πρέπει να διατηρεί μια επιχείρηση. Από τη μία πλευρά, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις έχουν περιορισμένες δυνατότητες αύξησης του κεφαλαίου τους, προκειμένου να αντιμετωπίσουν έκτακτες οικονομικές συνθήκες (Pandit 2022). Από την άλλη πλευρά, όσο υψηλότερες είναι οι ανάγκες για κεφάλαιο κίνησης τόσο πιο εκτεθειμένη είναι η επιχείρηση στον πληθωρισμό (Barry & Edwards 1978). Γι' αυτόν τον λόγο, οι εμπορικές μικρές επιχειρήσεις, συνήθως, πλήττονται δυσανάλογα από τον πληθωρισμό, διότι τείνουν να παρακρατούν περισσότερο χρήμα (ρευστότητα) σε σχέση με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις. Εξίσου μεγάλες πιέσεις αντιμετωπίζουν και οι επιχειρήσεις διανομής, κυρίως εκείνες του λιανικού εμπορίου (Dayi 2020), αν και το μέγεθος φαίνεται να παίζει σημαντικό ρόλο.

Επιχειρήσεις με υψηλά αποθέματα (όπως είναι π.χ. τα πολυκαταστήματα τροφίμων) τείνουν ευνοούνται από τον πληθωρισμό, λόγω της ανατίμησης των υψηλών αποθεμάτων που διατηρούν (Dayi 2020). Αντιθέτως, οι μικρότερες επιχειρήσεις, πέρα από την ενδεχόμενη μείωση των πωλήσεων, πρέπει να αντιμετωπίσουν την αύξηση του κόστους αντικατάστασης των αποθεμάτων, στοιχείο που ενδέχεται να προκαλέσει σημαντικά προβλήματα, ειδικά, όταν η αντικατάσταση του αποθέματος κοστίζει περισσότερο από το στοιχείο που πωλήθηκε.

Το διοικητικό κόστος που συνεπάγεται η αναπροσαρμογή των τιμών πώλησης, η αύξηση του κόστους μεταφοράς και συντήρησης μεταφορικών μέσων και η ενδεχόμενη μείωση της παραγωγικής προσπάθειας του προσωπικού λόγω της μείωσης του πραγματικού μισθού αποτελούν παράγοντες που επηρεάζουν τις μικρές εμπορικές επιχειρήσεις περισσότερο (Briault 1992). Για παράδειγμα, από την έρευνα πεδίου που διενεργήσαμε προέκυψε ότι το 44% των επιχειρήσεων προχωρούσε σε αναπροσαρμογή τιμών μετά την πάροδο δύο ετών, ενώ παράλληλα το 75% των επιχειρήσεων αναγκάστηκε να προβεί σε αναπροσαρμογή τιμών κατά το 2022 με το 50% να μην αποκλείει την πιθανότητα και νέων αυξήσεων.

Πίνακας 9: Κάθε πότε προχωρούσατε σε αναπροσαρμογή των τιμών;

Κάθε εξάμηνο	11,9%
Κάθε έτος	26,7%
Κάθε 2 έτη	14,1%
Άνω των 2 ετών.	43,7%
ΔΑ	3,7%

Ο πληθωρισμός επηρεάζει και το πραγματικό φορολογικό συντελεστή των επιχειρήσεων διότι η φορολογική κλίμακα δεν τιμαριθμοποιείται. Ο Green (1984) μελέτησε τις επιπτώσεις του πληθωρισμού στο φορολογικό βάρος των επιχειρήσεων αναλόγως του μεγέθους τους. Διαπίστωσε πως ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής των μεγαλύτερων επιχειρήσεων είναι αρκετά χαμηλότερος από τον μέσο ονομαστικό συντελεστή, λόγω της δυνατότητας να χρησιμοποιούν σχήματα φοροελαφρύνσεων που συνδέονται με τις επενδύσεις και την χρηματοδότηση του χρέους τους. Αντιθέτως, ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής των μικρότερων επιχειρήσεων είναι υψηλότερος και πολύ κοντά στον θεσμικά κατοχυρωμένο. Έτσι, μολονότι ο πληθωρισμός μειώνει τον πραγματικό φορολογικό συντελεστή για όλες τις κατηγορίες επιχειρήσεων, φαίνεται πως η μείωση είναι πιο σημαντική για τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις (Green 1984).

Τέλος, όπως υποστήριξε ο Meyer (1954) σε ένα πολύ γνωστό άρθρο, ο πληθωρισμός προκαλεί μια αναδιανομή του εισοδήματος από τους μισθωτούς προς τους εργοδότες. Επειδή οι μισθοί δεν προκαταβάλλονται, αλλά αποδίδονται μετά την ολοκλήρωση της εργασίας, οι μισθωτοί μετατρέπονται σε πιστωτές των εργοδοτών τους. Δηλαδή, αμείβονται για την τιμή ενός προϊόντος βάσει της παρελθούσας και όχι της παρούσας αξίας του. Όσο μεγαλύτερη είναι η απόσταση μεταξύ των πληρωμών τόσο μεγαλύτερη η απώλεια του εισοδήματος. Μπορούμε να επεκτείνουμε αυτήν τη σκέψη και σε άλλες μορφές συναλλαγών. Για παράδειγμα, σημαντικές απώλειες μπορεί να καταγράψουν εργαζόμενοι «με μπλοκάκι» αλλά και επιχειρήσεις οι οποίες παράγουν ενδιάμεσα προϊόντα για άλλες επιχειρήσεις. Από την άλλη πλευρά, ο πληθωρισμός αυξάνει την πίεση για μισθολογικές αυξήσεις. Σύμφωνα με την έρευνα πεδίου, το 55% των επιχειρήσεων προχώρησαν σε αύξηση μισθών. Από αυτές, οι μισές αναγκάστηκαν να το κάνουν λόγω της αύξησης του κατώτατου μισθού, αλλά μεγάλο ποσοστό προχώρησε σε αυξήσεις που υπερέβαιναν τις νόμιμες ελάχιστες.

Πίνακας 10: Κατά το τρέχον έτος προχωρήσατε σε αυξήσεις μισθών;

Όχι, οι μισθοί παρέμειναν σταθεροί	31,9%
ΝΑΙ	54,8%
Ναι, αλλά η αύξηση οφειλόταν σχεδόν αποκλειστικά στην αύξηση του κατώτατου μισθού.	24,4%
Ναι, με μεσοσταθμική αύξηση του συνόλου των μισθών έως 10%	25,9%
Ναι, με μεσοσταθμική αύξηση του συνόλου των μισθών έως 15%	2,2%
Ναι, με μεσοσταθμική αύξηση του συνόλου των μισθών άνω του 15%	2,2%
ΔΑ	13,3%

Κεφάλαιο 3: Επιπτώσεις του πληθωρισμού στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις: τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου

Για τη μελέτη των επιπτώσεων του πληθωρισμού στις ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις διενεργήθηκε και μια έρευνα ερωτηματολογίου. Το ερωτηματολόγιο περιείχε τριάντα δύο (32) ερωτήσεις, διακινήθηκε μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από τις 28/09/2022 έως και τις 12/10/2022 και απάντησαν 135 επιχειρήσεις από όλη τη χώρα. Κύριος στόχος του ερωτηματολογίου ήταν να διαπιστώσει τις επιπτώσεις του πληθωρισμού στις επιχειρήσεις, αλλά -κυρίως- να διαγνώσει τις στρατηγικές αντιμετώπισης που υιοθέτησαν αυτές για την αντιμετώπιση των αρνητικών συνεπειών. Στα επόμενα, παρουσιάζουμε τα βασικά αποτελέσματα.

Το πλαίσιο της ανάλυσης: βασικά χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα

Στον Πίνακα 11 παρουσιάζονται τα βασικά δημογραφικά στοιχεία των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα. Το 78,5% δραστηριοποιούνται στον τομέα των υπηρεσιών, ένα σημαντικό τμήμα (16,3%) στη μεταποίηση και το 5,2% στον κλάδο των κατασκευών. Σε επίπεδο κλάδου, το 23% των επιχειρήσεων που απάντησαν δραστηριοποιείται στους κλάδους του εμπορίου και στις υπηρεσίες καταλύματος και εστίασης και το 16,3% στη μεταποίηση. Οι περισσότερες επιχειρήσεις της έρευνας έχουν την έδρα τους στην Κρήτη (22,2%), ακολουθούν εκείνες με έδρα στην Αττική (21,5%) και εκείνες με έδρα στην Κεντρική Μακεδονία (19,3%). Το υπόλοιπο 37% κατανέμεται στις άλλες Περιφέρειες της χώρας. Οι περισσότερες από τις επιχειρήσεις (73,3%) λειτουργούν πάνω από δέκα έτη, το 10,4% λειτουργεί από πέντε έως δέκα έτη και το 16,3% είναι νέες επιχειρήσεις που λειτουργούν λιγότερο από πέντε έτη. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι είναι εφικτή η ανάλυση των απαντήσεων και ανά έτη λειτουργίας προκειμένου να διαπιστωθεί, εάν οι επιπτώσεις του πληθωρισμού ή οι στρατηγικές αντιμετώπισης διαφοροποιούνται αναλόγως των ετών λειτουργίας της επιχείρησης.

Ενδιαφέρον στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι μόνο το 46,7% των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα δραστηριοποιείται σε μεσαίου μεγέθους ή μεγάλα αστικά κέντρα. Αντιθέτως, το 53,3% δραστηριοποιείται σε περιοχές με λιγότερους από εκατό χιλιάδες κατοίκους. Το στοιχείο αυτό καθιστά την παρούσα έρευνα την πρώτη που αποτυπώνει τις επιπτώσεις του πληθωρισμού στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε μικρές κοινότητες. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι είναι εφικτή η ανάλυση των απαντήσεων και αναλόγως του τόπου δραστηριοποίησης προκειμένου να διαπιστωθεί, εάν οι επιπτώσεις του πληθωρισμού ή οι στρατηγικές αντιμετώπισης διαφοροποιούνται μεταξύ των μεγάλων αστικών κέντρων και των μικρών κοινοτήτων.

Σε ό,τι αφορά τις/τους επιχειρηματίες, το 18,5% είναι ηλικίας έως 39 ετών, το 37,8% είναι ηλικίας από 40 έως 49 ετών και το 43,7% είναι ηλικίας άνω των 50 ετών. Με άλλα λόγια, οι μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες υπέρ-εκπροσωπούνται στο δείγμα μας. Τέλος, σε ό,τι αφορά το εκπαιδευτικό επίπεδο, το 56,3% των επιχειρηματιών που συμμετείχε στην έρευνα διαθέτει πτυχίο πανεπιστημίου, το 25,9% διαθέτει πτυχίο τεχνικής σχολής και το 17,8% διαθέτει απολυτήριο Λυκείου. Η ανάλυση των απαντήσεων αναλόγως του επιπέδου εκπαίδευσης δεν κρίνεται σκόπιμη, διότι -μολονότι το επίπεδο εκπαίδευσης επηρεάζει τις επιχειρηματικές στρατηγικές- δεν είναι το μόνο, ούτε το κύριο,

ειδικά όταν αναφερόμαστε σε επιχειρήσεις/επιχειρηματίες με πολυετή εμπειρία. Σε κάθε περίπτωση, οι ιδιοκτήτες επιχειρήσεων που συμμετείχαν στη μελέτη έχουν συγκριτικά υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης σε σχέση με τον γενικό πληθυσμό των επιχειρηματιών.

Πίνακας 11: Βασικά δημογραφικά στοιχεία των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα.

Κλάδος δραστηριοποίησης επιχείρησης	
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	23,0%
Υπηρεσίες παροχής καταλύματος και εστίασης	23,0%
Μεταποίηση	16,3%
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	8,9%
Κατασκευές	5,2%
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	3,7%
Εκπαίδευση	3,7%
Οικονομικές, χρηματοπιστωτικές, ασφαλιστικές υπηρεσίες, διαχείριση ακίνητης περιουσίας	3,0%
Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	3,0%
Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας	1,5%
Μεταφορές και αποθήκευση	1,5%
Ενημέρωση και επικοινωνία	0,7%
Δεν είμαι σίγουρη-ος σε ποιο κλάδο εντάσσομαι	6,7%
Περιφέρεια στην οποία έχει έδρα η επιχείρηση	
Κρήτης	22,2%
Αττικής	21,5%
Κεντρικής Μακεδονίας	19,3%
Δυτικής Ελλάδας	5,9%
Πελοποννήσου	6,7%
Στερεάς Ελλάδος	5,9%
Δυτικής Μακεδονίας	4,4%
Θεσσαλίας	4,4%

Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης	3,7%
Ιονίων Νήσων	2,2%
Νοτίου Αιγαίου	2,2%
Ηπείρου	0,7%
Δ/Α	0,7%
Πληθυσμός περιοχής έδρας της επιχείρησης	
πάνω από 100.000 κατοίκους.	46,7%
50.000 – 100.000 κάτοικοι	14,8%
10.000 – 50.000 κάτοικοι	14,8%
2.000 – 10.000 κάτοικοι	11,1%
έως 2.000 κάτοικοι	12,6%
Έτη λειτουργίας επιχείρησης	
Έως 5 έτη	16,3%
5 – 10 έτη	10,4%
Πάνω από 10 έτη	73,3%
Ηλικία ιδιοκτήτη-τριας της επιχείρησης	
έως 29 ετών	1,5%
30 – 39 ετών	17,0%
40 – 49 ετών	37,8%
50 – 59 ετών	34,1%
60 ετών και πάνω	9,6%
Ανώτατο ολοκληρωμένο επίπεδο εκπαίδευσης του/της ιδιοκτήτη-τριας της επιχείρησης	
Πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια εκπαίδευση	17,8%
Μετα-δευτεροβάθμια επαγγελματική σχολή / ΙΕΚ	25,9%
ΑΕΙ / ΤΕΙ	39,3%
Μεταπτυχιακό / Διδακτορικό	17,0%

Στον Πίνακα 12 αποτυπώνονται οι βασικοί δείκτες μεγέθους των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα. Όπως βλέπουμε, η συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων εντάσσεται στην κατηγορία των πολύ μικρών επιχειρήσεων. Ειδικότερα, ο κύκλος εργασιών του 51,9% των επιχειρήσεων δεν υπερβαίνει τα 100.000€, το 28,9% έχει κύκλο εργασιών από 100.000€ έως 500.000€, ενώ το 19,3% έχει κύκλο εργασιών άνω του μισού εκατομμυρίου. Αντίστοιχα, σε ό,τι αφορά την απασχόληση μία στις τέσσερις επιχειρήσεις δεν απασχολεί προσωπικό (22,2%), το 61,5% απασχολεί έως εννέα άτομα και το υπόλοιπο 16,2% απασχολεί πάνω από δέκα άτομα (τρεις επιχειρήσεις απασχολούν άνω των 50 ατόμων προσωπικό). Από τα παραπάνω προκύπτει ότι είναι εφικτή η περαιτέρω ανάλυση των ερωτηματολογίων και ανά μέγεθος επιχείρησης προκειμένου να διαπιστωθεί, εάν οι επιπτώσεις του πληθωρισμού ή οι στρατηγικές αντιμετώπισης διαφοροποιούνται αναλόγως του μεγέθους της επιχείρησης.

Πίνακας 12: Δείκτες μεγέθους των επιχειρήσεων του δείγματος

Κύκλος εργασιών κατά το έτος 2021	
Έως 100.000€	51,9%
...κάτω από 50.000 €	30,4%
... από 50.000 € έως 100.000 €	21,5%
Από 100.000€ έως 500.000€.	28,9%
...από 100.000 € έως 300.000 €	17,8%
...από 300.000 € έως 500.000 €	11,1%
Από 500.000€ και άνω	19,3%
...από 500.000 € έως 1.000.000 €	6,7%
...άνω του 1.000.000 €	12,6%
Αριθμός μισθωτών που απασχολούνται στην επιχείρηση	
Δεν απασχολεί μισθωτούς	22,2%
Έως 9 άτομα προσωπικό	61,5%
...από 1 έως 4 άτομα	47,4%
...από 5 έως 9 άτομα	14,1%
Από 10 έως 49 άτομα προσωπικό	14,0%
10 - 19 άτομα	9,6%
20 - 49 άτομα	4,4%
Πάνω από 50 άτομα	2,2%

Στον Πίνακα 13 αποτυπώνεται η κατανομή των επιχειρήσεων αναφορικά με δύο πρόσθετα χαρακτηριστικά που ενδεχομένως επηρεάζουν το είδος και το εύρος των επιπτώσεων του πληθωρισμού στη λειτουργία της επιχείρησης. Το πρώτο χαρακτηριστικό σχετίζεται με την κύρια πηγή των εσόδων. Όπως βλέπουμε, για το 71,9% των επιχειρήσεων η κύρια πηγή των εσόδων της επιχείρησης είναι η πώληση τελικών αγαθών. Ωστόσο, ένα σημαντικό ποσοστό (28,1%) πραγματοποιεί σημαντικά έσοδα και από την πώληση ενδιάμεσων αγαθών, δηλαδή από την πώληση αγαθών σε άλλες επιχειρήσεις. Τέλος, το 81,5% δεν πραγματοποιεί εξαγωγές, αλλά ένα αξιόλογο ποσοστό (17%) πραγματοποιεί. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι είναι εφικτή η περαιτέρω ανάλυση των ερωτηματολογίων αναλόγως του εάν η επιχείρηση παράγει μόνο τελικά αγαθά ή όχι και αναλόγως του εάν πραγματοποιεί εξαγωγές ή όχι προκειμένου να διαπιστωθεί, εάν αυτοί οι παράγοντες διαφοροποιούν τις επιπτώσεις του πληθωρισμού ή τις στρατηγικές αντιμετώπισης.

Πίνακας 13: Φυσιογνωμία λειτουργίας των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα

Κύρια πηγή προέλευσης εσόδων	
Κυρίως από τελικά αγαθά	71,9%
Κυρίως από ενδιάμεσα αγαθά	8,9%
Και από τα δύο	17,8%
Δ/Α	1,5%
Εξαγωγική δραστηριότητα	
Ναι	17,0%
Όχι	81,5%
Δ/Α	1,5%

Εν κατακλείδι, οι επιχειρήσεις που συγκροτούν το δείγμα μας είναι συγκεντρωμένες στις υπηρειακές, αλλά με σημαντικό τμήμα τους να δραστηριοποιείται στη μεταποίηση, κατά κύριο λόγο δραστηριοποιούνται σε μικρές πόλεις και οικισμούς, κατά κανόνα λειτουργούν πάνω από μια δεκαετία και διοικούνται από άτομα μέσης ή μεγαλύτερης ηλικίας με υψηλότερο του μέσου όρου εκπαιδευτικό επίπεδο, ενώ σε ό,τι αφορά το μέγεθός τους είναι μικρές.

Η ανάλυση που θα ακολουθήσει, πέρα από τον γενικό πληθυσμό των επιχειρήσεων, θα αναζητήσει διαφοροποιήσεις και αναλόγως (α) του μεγέθους, (β) της «ηλικίας» της επιχείρησης και (γ) του τόπου δραστηριοποίησης (μεγάλο αστικό κέντρο ή οικισμός), (δ) του εάν παράγουν μόνο τελικά αγαθά ή όχι και (ε) του εάν πραγματοποιούν εξαγωγές ή όχι (Πίνακας 14). Οι παραπάνω πέντε «οριζόντιες παράμετροι» εξετάστηκαν για το σύνολο των ερωτήσεων, αλλά στο κείμενο θα παρουσιαστούν μόνο εκείνες οι κατανομές που εμφανίζουν κάποιο ενδιαφέρον (το σύνολο των σχετικών κατανομών μπορεί να βρεθεί στο Παράρτημα).

Πίνακας 14: Βασικές παράμετροι ανάλυσης του ερωτηματολογίου

Σύνολο επιχειρήσεων, εκ των οποίων...	135
Νέες (λιγότερα από 10 έτη λειτουργίας)	27%
Παλαιές (περισσότερο από 10 έτη λειτουργίας)	73%
Σε μεσαία και μεγάλα αστικά κέντρα (άνω των 100.000 κατοίκων)	47%
Σε μικρά αστικά ή ημιαστικά κέντρα (έως 100.000 κάτοικοι)	53%
Πολύ μικρές (ετήσιος κύκλος εργασιών έως 100.000€)	52%
Μικρές (ετήσιος κύκλος εργασιών από 100.000€ έως 500.000€)	29%
Μεσαίες ((ετήσιος κύκλος εργασιών άνω των 500.000€)	19%
Έσοδα μόνο από πώληση τελικών αγαθών	73%
Έσοδα και από πώληση ενδιάμεσων αγαθών	27%
Πραγματοποιούν εξαγωγές	17%
Δεν πραγματοποιούν εξαγωγές	83%

Μεταβολή των βασικών κατηγοριών κόστους λειτουργίας

Στο Σχήμα 16 αποτυπώνεται η συμμετοχή των βασικών κατηγοριών δαπανών στο κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων της έρευνας. Όπως βλέπουμε, στο σύνολο των επιχειρήσεων το μεσοσταθμικό κόστος μισθοδοσίας ανέρχεται στο 15,4% του τζίρου, το κόστος πρώτων υλών σε 22,7%, το κόστος ενέργειας και μεταφορών σε 18,1%, το κόστος ενοικίων σε 9% και οι λοιπές δαπάνες στο 15%. Φυσικά, τα παραπάνω μεγέθη διαφοροποιούνται σημαντικά μεταξύ των επιμέρους επιχειρήσεων αναλόγως του κλάδου στον οποίον δραστηριοποιούνται, του μεγέθους τους και εν γένει του παραγωγικού τους προφίλ.

Στο Σχήμα 17 αποτυπώνεται η μεταβολή των βασικών κατηγοριών δαπάνης, κατά το έτος 2022.

Όπως βλέπουμε, σε ό,τι αφορά το κόστος ενέργειας μία στις τρεις επιχειρήσεις (34,8%) δήλωσε ότι αντιμετώπισε αυξήσεις άνω του 50%, με τις μισές από αυτές να δηλώνουν πως το σχετικό κόστος αυξήθηκε πάνω από 100%. Έτσι, **η μεσοσταθμική αύξηση της δαπάνης ενέργειας για το σύνολο των επιχειρήσεων διαμορφώθηκε σε 42%**.

Εξίσου σημαντικές ήταν και οι αυξήσεις στο κόστος μεταφορών το οποίο, επίσης, επηρεάζεται από το κόστος ενέργειας (καύσιμα). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το 30% των επιχειρήσεων αντιμετώπισε αυξήσεις έως 20%, ένα πρόσθετο 30% αντιμετώπισε αυξήσεις από 20% έως 50% και το υπόλοιπο 40% αντιμετώπισε αυξήσεις άνω του 50%. Στο σύνολο των επιχειρήσεων **η μεσοσταθμική αύξηση του κόστους μεταφορών ήταν 27%**.

Εξίσου μεγάλη ήταν και η αύξηση του κόστους προμήθειας πρώτων υλών ή άλλων εισροών. Το 82% των επιχειρήσεων αντιμετώπισε αυξήσεις έως και 50%, με αποτέλεσμα **η μεσοσταθμική αύξηση του κόστους πρώτων υλών για το σύνολο των επιχειρήσεων να διαμορφώνεται σε 27,3%**.

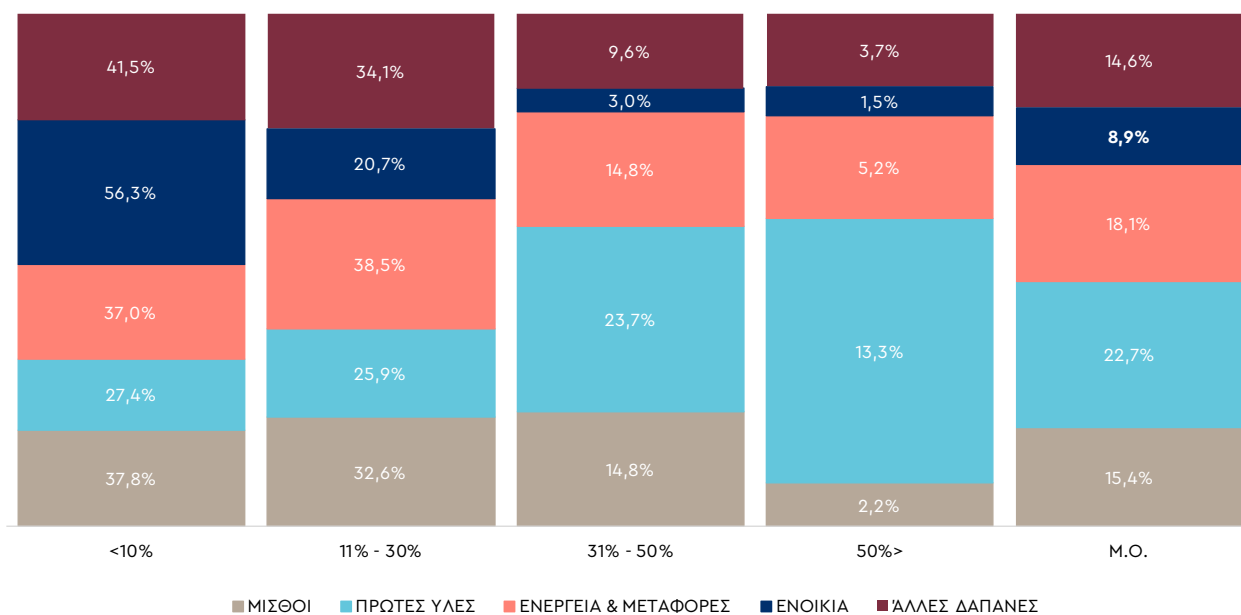
Τέλος, μικρότερες, όχι όμως αμελητέες, ήταν οι αυξήσεις στο κόστος ενοικίου (7,6%) και στο κόστος μακροχρόνιας μίσθωσης μεταφορικών μέσων (leasing) που αυξήθηκε κατά 4,4%.

Βάσει των παραπάνω, **η μεσοσταθμική αύξηση του κόστους λειτουργίας των επιχειρήσεων του δείγματος εκτιμήθηκε σε 19,3%**, εξαιρουμένων των αυξήσεων στις δαπάνες μισθοδοσίας και στις λοιπές δαπάνες.

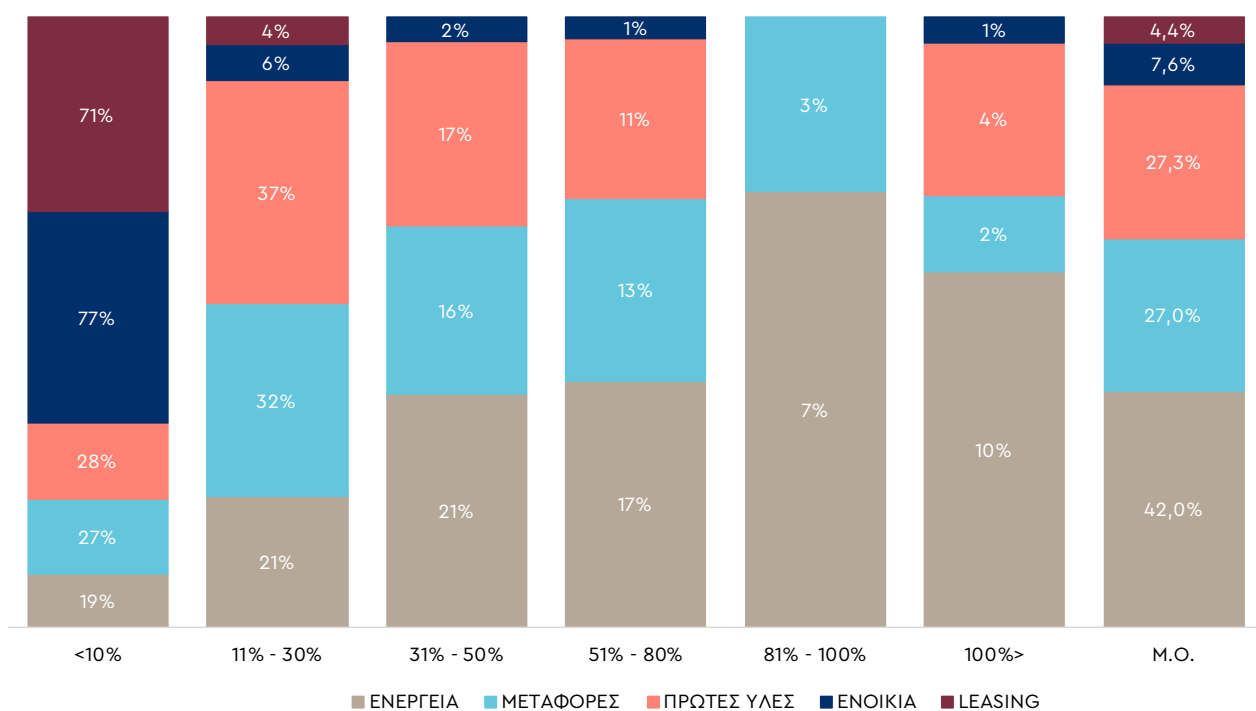
Επισημαίνεται ότι η παραπάνω εκτίμηση αφορά μόνο τμήμα του άμεσου χρηματικού σκέλους του κόστους λειτουργίας, ως εκ τούτου υποεκτιμά την μεταβολή του πραγματικού κόστους λειτουργίας, καθότι εξαιρεί:

- την ενδεχόμενη αύξηση της δαπάνης μισθοδοσίας,
- τις αυξήσεις στις λοιπές δαπάνες λειτουργίας της επιχείρησης,
- άλλες ποιοτικές διαστάσεις που αυξάνουν το κόστος λειτουργίας όπως είναι το κόστος αναπροσαρμογής των τιμών, το κόστος αναζήτησης νέων προμηθευτών κ.λπ.

Σχήμα 16: Συμμετοχή βασικών κατηγοριών δαπανών στο κόστος λειτουργίας της επιχείρησης κατά το έτος 2021

Σχήμα 17: Μεταβολή βασικών κατηγοριών κόστους λειτουργίας επιχειρήσεων κατά το 2022

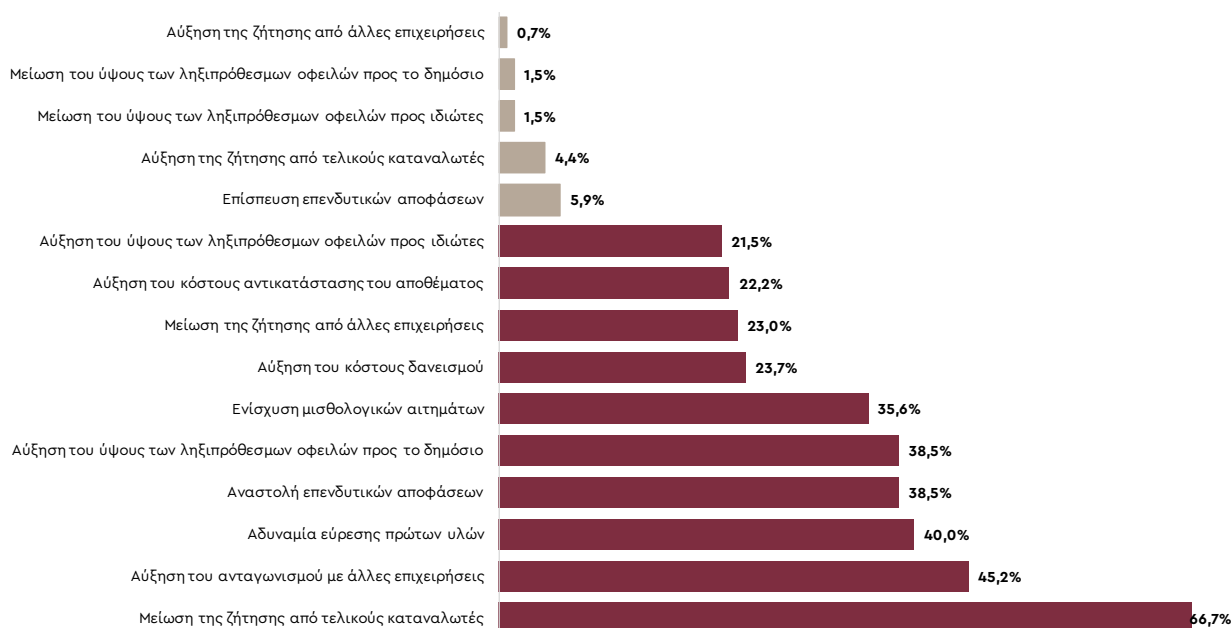
Ποιοτικές και οικονομικές επιπτώσεις του πληθωρισμού

Στο ερωτηματολόγιο που συμπλήρωσαν οι επιχειρήσεις τους ζητήθηκε να επιλέξουν τις έξι σημαντικότερες συνέπειες του πληθωρισμού από μία λίστα που διαμορφώθηκε βάσει των πορισμάτων της σχετικής βιβλιογραφίας (βλ. προηγούμενο κεφάλαιο). Ορισμένες από τις συνέπειες είναι θετικές και ορισμένες αρνητικές για τη λειτουργία της επιχείρησης. Το Σχήμα 18 κωδικοποιεί τις απαντήσεις υπολογίζοντας το ποσοστό των επιχειρήσεων που επέλεξαν την συγκεκριμένη συνέπεια. Οι πράσινες μπάρες αποτυπώνουν θετικές συνέπειες και οι κόκκινες αρνητικές.

Το πρώτο συμπέρασμα είναι ότι η συντριπτική πλειονότητα των απαντήσεων συγκεντρώνεται γύρω από τις αρνητικές συνέπειες. Κατά συνέπεια, η εκτίμηση των επιχειρηματιών είναι πως ο πληθωρισμός έχει αρνητικές συνέπειες στη λειτουργία της επιχείρησης. Ειδικότερα, οι θετικές συνέπειες αφορούν πολύ μικρό αριθμό επιχειρήσεων. Μόλις το 6% δήλωσε ότι επέσπευσε επενδυτικές αποφάσεις λόγω του πληθωρισμού, 4.5% ότι αντιμετώπισε αύξηση της ζήτησης, ενώ μετρημένες στα χέρια του ενός χεριού είναι οι επιχειρήσεις που επέλεξαν να μειώσουν τις ληξιπρόθεσμες οφειλές σε δημόσιο ή ιδιώτες.

Σε ό,τι αφορά τις συγκεκριμένες αρνητικές συνέπειες, η απάντηση που εμφανίζεται μακράν πιο συχνά από όλες (67%) είναι ότι ο πληθωρισμός μείωσε τη ζήτηση προϊόντων από τους τελικούς καταναλωτές. Στη δεύτερη ομάδα απαντήσεων που εμφανίζεται συχνά (από 35% έως 45%) περιλαμβάνονται η αύξηση του ανταγωνισμού με τις άλλες επιχειρήσεις, η αδυναμία εύρεσης πρώτων υλών, η αναστολή επενδυτικών αποφάσεων, η αύξηση των οφειλών προς το δημόσιο και η ενίσχυση των μισθολογικών αιτημάτων εκ μέρους των εργαζομένων. Τέλος, με μικρότερη συχνότητα (περίπου 20%) εμφανίζονται οι επιπτώσεις που αφορούν την αύξηση του κόστους δανεισμού, τη μείωση της ζήτησης από άλλες επιχειρήσεις, την αύξηση του κόστους αντικατάστασης των αποθεμάτων και την αύξηση των οφειλών προς ιδιώτες.

Σχήμα 18: Ποιοτικές και οικονομικές επιπτώσεις του πληθωρισμού

Εκτιμήσεις/προσδοκίες ως προς την εξέλιξη του κύκλου εργασιών, τον ισολογισμό του 2022 και τις προοπτικές της επιχείρησης.

Σε ό,τι αφορά τις εκτιμήσεις των επιχειρήσεων αναφορικά με την εξέλιξη του κύκλου εργασιών, κατά το 2020, η εικόνα που λαμβάνουμε επιβεβαιώνει ότι ο πληθωρισμός έχει αρνητικές συνέπειες για πολλές μικρές επιχειρήσεις. Όπως βλέπουμε στο Σχήμα 19 περίπου **4 στις 10 επιχειρήσεις (41,5%) αναμένουν μειωμένο κύκλο εργασιών κατά το τρέχον έτος, παρά τους ισχυρούς ρυθμούς μεγέθυνσης της οικονομίας**. Επιπρόσθετα, ένα 17% εκτιμά ότι ο κύκλος εργασιών κατά το 2022 θα κινηθεί στα ίδια επίπεδα με το προηγούμενο έτος, ενώ το 40,7% αναμένει αυξημένο κύκλο εργασιών (οι συγκεκριμένες επιχειρήσεις ισοκατανέμονται μεταξύ εκείνων που αναμένουν «ελάχιστα αυξημένο» και «σημαντικά αυξημένο» κύκλο εργασιών σε σχέση με το προηγούμενο έτος).

Υπάρχουν τρεις παράγοντες που εμφανίζουν υψηλή συσχέτιση με τις εκτιμήσεις ως προς την εξέλιξη του κύκλου εργασιών: (α) το μέγεθος της επιχείρησης, (β) η πηγή προέλευσης των εσόδων και (γ) ο εξαγωγικός προσανατολισμός.

Όπως φαίνεται και στο Σχήμα 19-α, οι μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις, δηλαδή εκείνες με κύκλο εργασιών άνω των 500.000€, εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά θετικών και χαμηλότερα ποσοστά αρνητικών εκτιμήσεων ως προς την εξέλιξη του κύκλου εργασιών σε σχέση με τις πολύ μικρές επιχειρήσεις (κύκλος εργασιών έως 100.000€). Ειδικότερα, αυξημένο κύκλο εργασιών αναμένει το 53,8% των μεσαίων επιχειρήσεων, έναντι μόλις 34,3% των πολύ μικρών και -αντιστρόφως- μειωμένο κύκλο εργασιών αναμένει το 23,1% των μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεων, έναντι 51,4% των πολύ μικρών.

Η ίδια σχέση εμφανίζεται και όταν εξετάζουμε τις επιχειρήσεις αναλόγως της πηγής προέλευσης των εσόδων. Επιχειρήσεις των οποίων τα έσοδα προέρχονται σχεδόν αποκλειστικά από πώληση τελικών προϊόντων εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά αρνητικών προσδοκιών ως προς τον κύκλο εργασιών, έναντι των επιχειρήσεων που τμήμα των εσόδων τους (άνω του 50%) προέρχεται από την πώληση ενδιάμεσων αγαθών-υπηρεσιών (47,4% έναντι 25% αντίστοιχα).

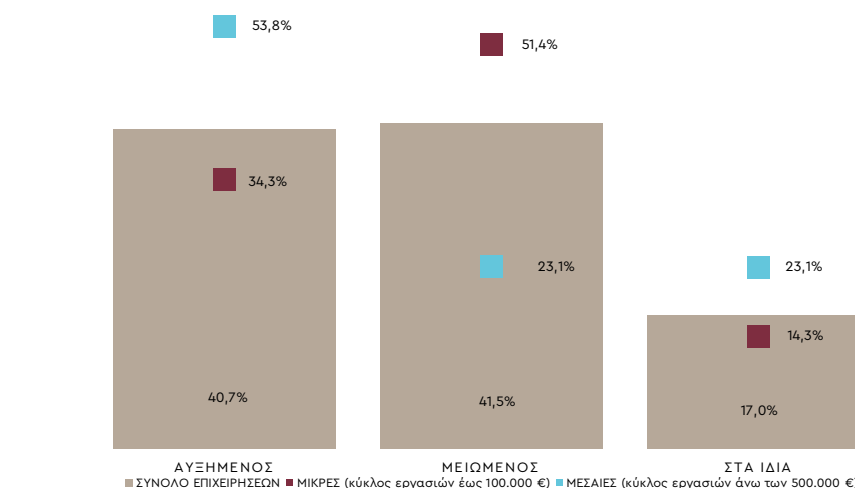
Τέλος, οι επιχειρήσεις που πραγματοποιούν εξαγωγές αναμένουν σε ποσοστό 60,9% αυξημένο κύκλο εργασιών κατά το 2022, έναντι 36,4% των επιχειρήσεων που δεν πραγματοποιούν εξαγωγές, ενώ αντίστοιχα «μόλις» το 21,7% των εξαγωγικών επιχειρήσεων αναμένει μείωση του κύκλου εργασιών, έναντι 46,6% των επιχειρήσεων που δεν πραγματοποιούν εξαγωγές.

Κατ' αναλογία, διαμορφώνονται και οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων αναφορικά με τον ισολογισμό του 2022 (Σχήμα 20). **Το 44% των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα αναμένει ο ισολογισμός να κλείσει με κέρδη, το 27% αναμένει να κλείσει με ζημίες και το 29% να είναι ισοσκελισμένος**. Και σε αυτήν την περίπτωση, το μέγεθος, η πηγή προέλευσης των εσόδων και ο εξαγωγικός προσανατολισμός δρουν ευεργετικά. Επιπρόσθετα, οι απαντήσεις διαφοροποιούνται αναφορικά με τα έτη λειτουργίας της επιχείρησης και την αστικότητα.

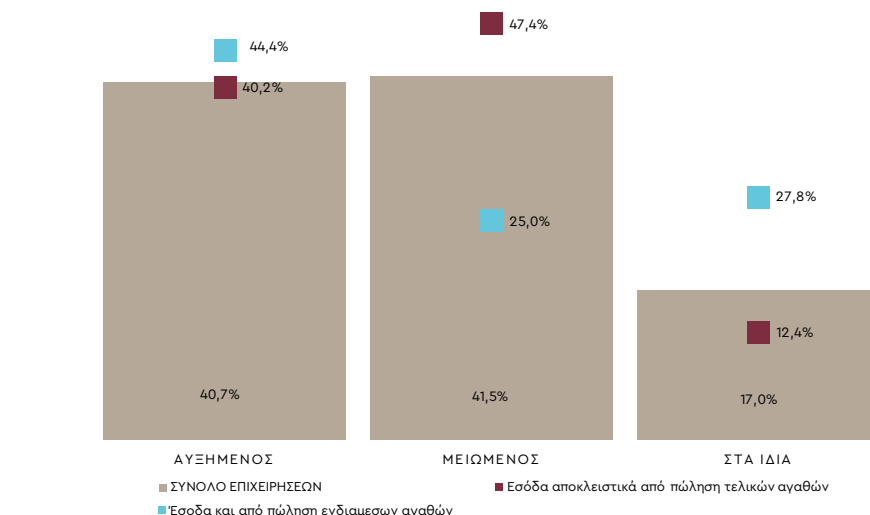
Ειδικότερα, οι παλαιότερες επιχειρήσεις (Σχήμα 20-α), οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε μεγάλα αστικά κέντρα (Σχήμα 20-β), οι μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις (Σχήμα 20-γ), οι επιχειρήσεις που πωλούν και ενδιάμεσα αγαθά (Σχήμα 20-δ) και οι επιχειρήσεις με εξαγωγικό προσανατολισμό (Σχήμα 20-ε) εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά στις θετικές εκτιμήσεις (πραγματοποίηση

Σχήμα 19: Εκτίμηση αναφορικά με την εξέλιξη του κύκλου εργασιών κατά το 2022

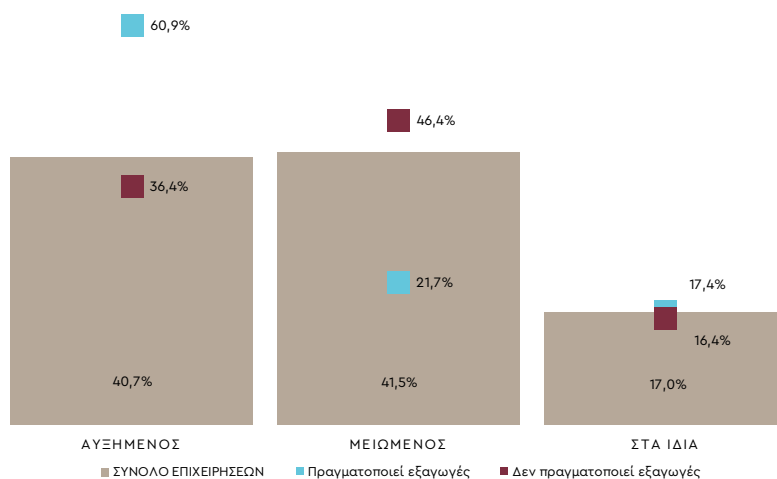
(α) Σύνολο και ανά κλίμακα μεγέθους

(β) Σύνολο και ανα πηγή προέλευσης εσόδων

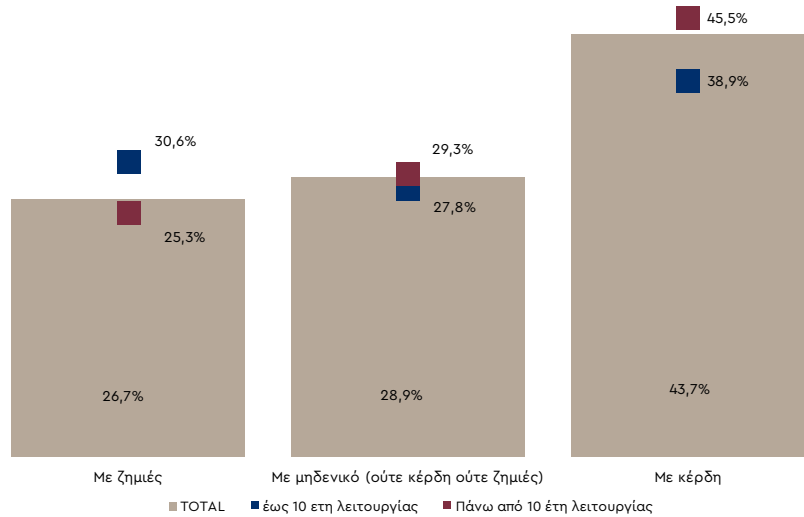

(γ) Σύνολο και ανά εξαγωγική δραστηριότητα

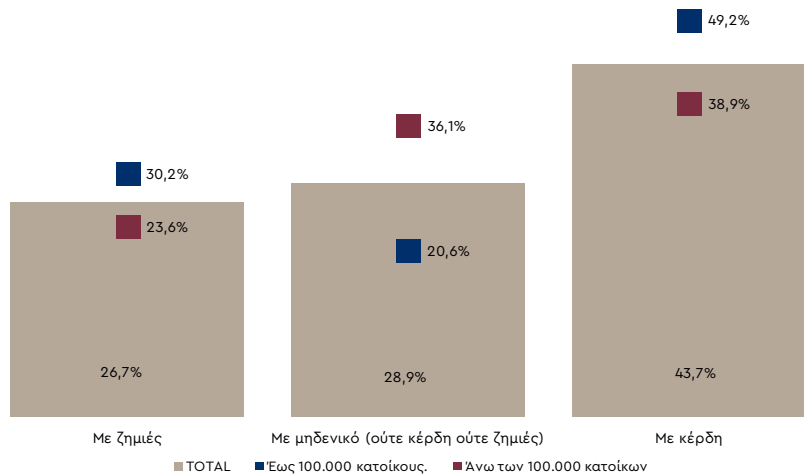

Σχήμα 20: Εκτίμηση αναφορικά με τον ισολογισμό του 2022

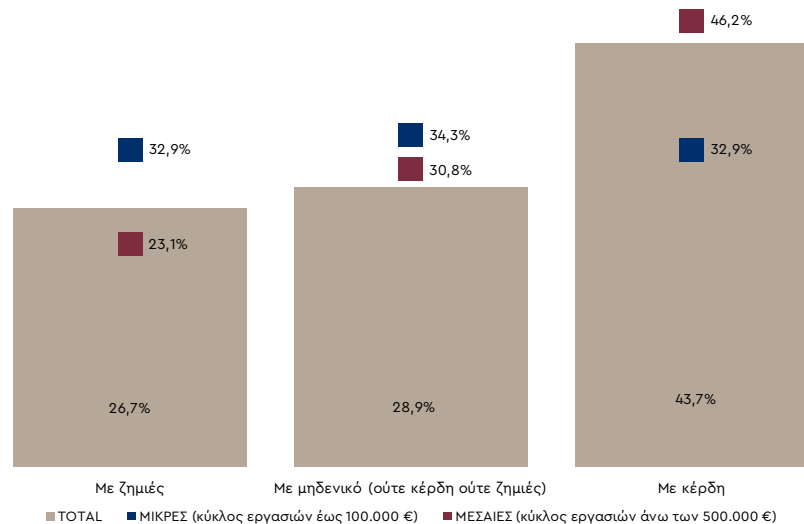
(α) Σύνολο και ανά έτη λειτουργίας

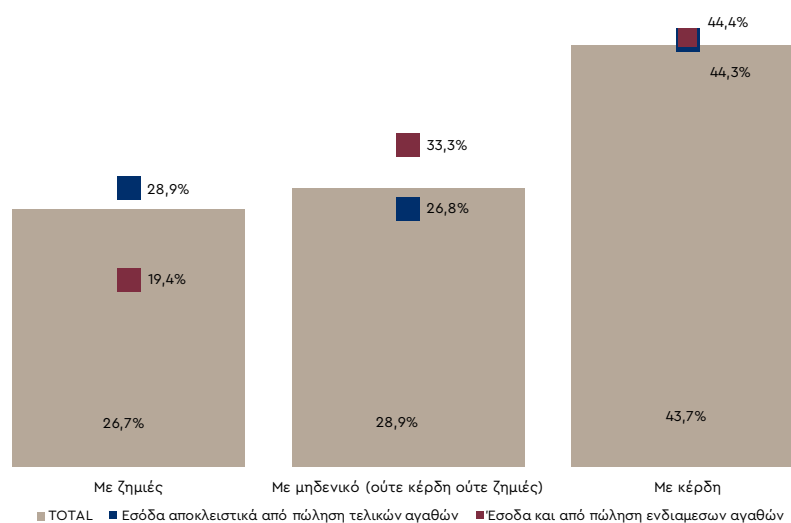
(β) Σύνολο και ανά αστικότητα

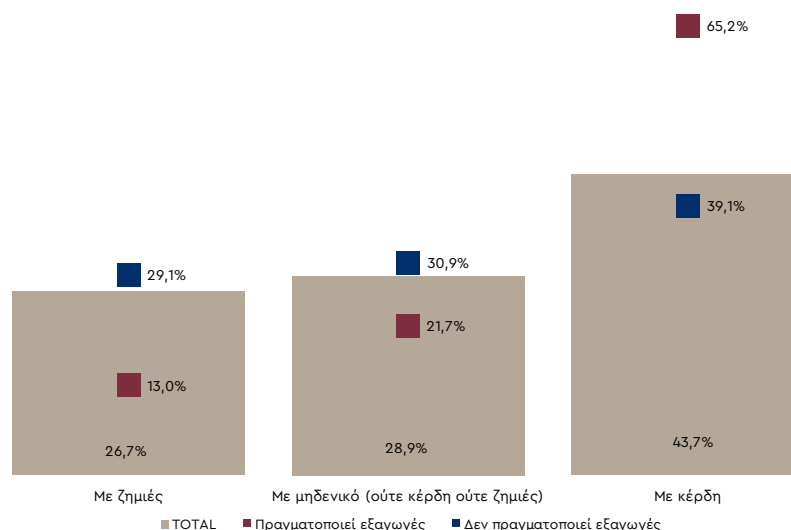
(γ) Σύνολο και ανά κλίμακα μεγέθους

(δ) Σύνολο και ανά πηγή
εσόδων

(ε) Σύνολο και ανά εξαγωγική
δραστηριότητα

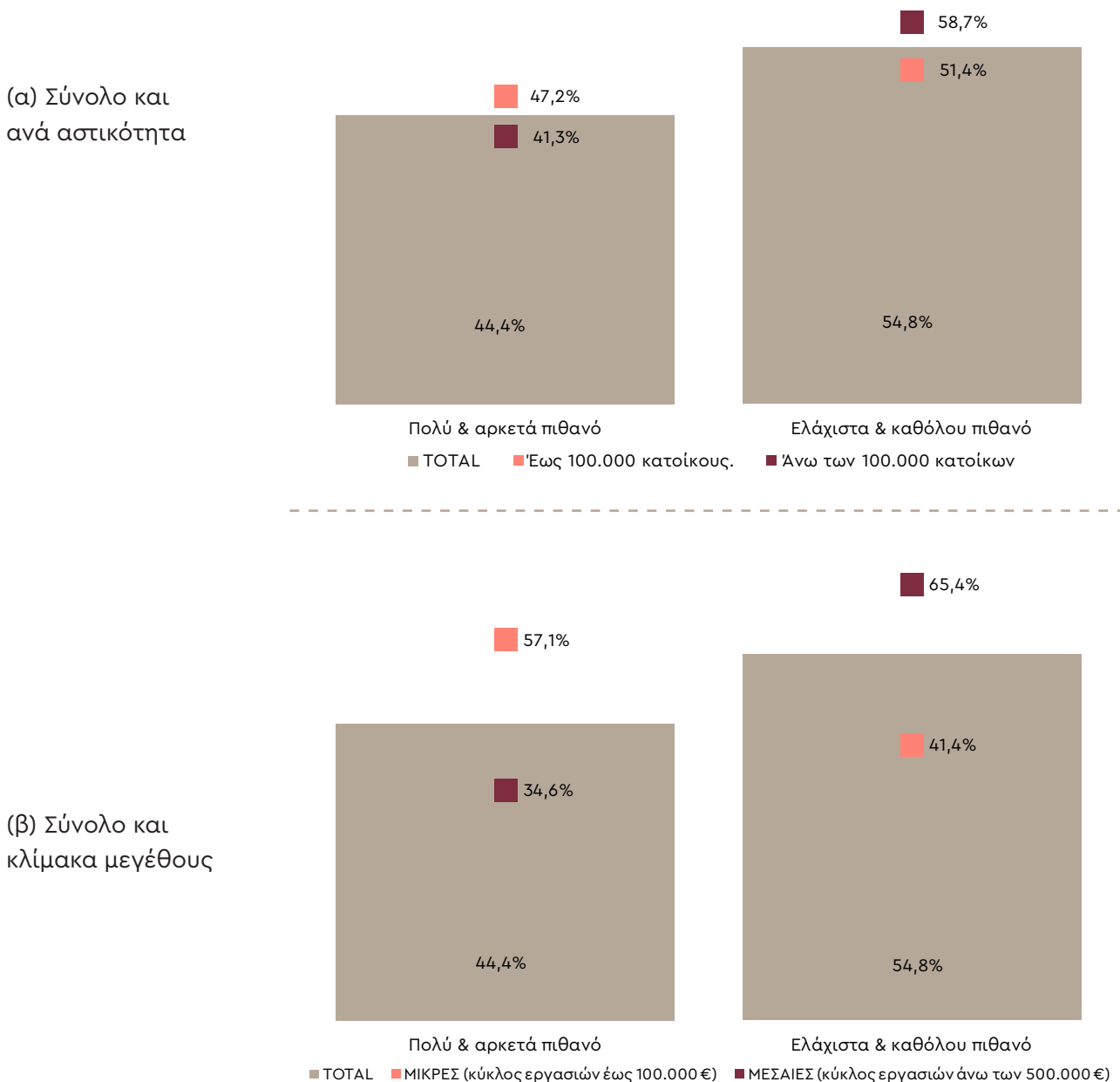

κέδρους) και χαμηλότερα ποσοστά στις αρνητικές εκτιμήσεις (πραγματοποίηση ζημίας) σε σχέση με τις νεότερες επιχειρήσεις, τις επιχειρήσεις που είναι μικρότερου μεγέθους, που δραστηριοποιούνται σε μικρά αστικά ή ημιαστικά κέντρα, που δεν κάνουν εξαγωγές, που τα έσοδά τους προέρχονται αποκλειστικά ή κυρίως από την πώληση τελικών αγαθών.

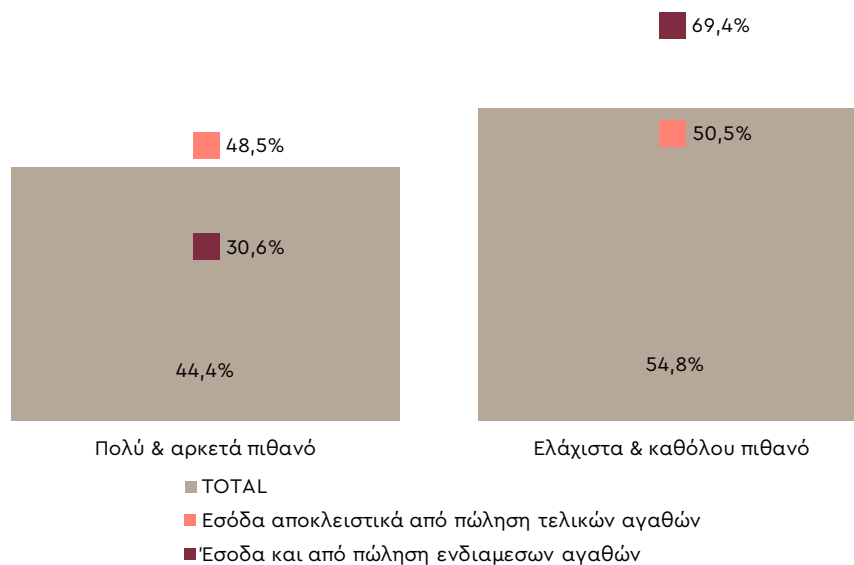
Κατ' αναλογία με ό,τι έχει αναφερθεί παραπάνω διαμορφώνονται και οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων αναφορικά με τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές (Σχήμα 21). Από το σύνολο των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα **το 44% εκτιμά αρκετά ή πολύ πιθανό η επιχείρηση να κλείσει κατά το επόμενο έτος**. Και σε αυτήν την περίπτωση, η αστικότητα, το μέγεθος της επιχείρησης, η πηγή των εσόδων και η εξαγωγική δραστηριότητα σχετίζονται θετικά με τη διαμόρφωση θετικότερων προσδοκιών. Έτσι, οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε μεγάλα αστικά κέντρα θεωρούν λιγότερο πιθανό να κλείσουν, έναντι των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε πληθυσμιακά μικρότερες περιοχές (59% έναντι 51%), οι επιχειρήσεις μεσαίου μεγέθους θεωρούν

λιγότερο πιθανό να κλείσουν σε σχέση με τις μικρές επιχειρήσεις (65% έναντι 41%), οι επιχειρήσεις που έχουν έσοδα από πώληση ενδιάμεσων αγαθών ή έχουν εξαγωγική δραστηριότητα θεωρούν λιγότερο πιθανό το ενδεχόμενο να κλείσουν, έναντι των επιχειρήσεων που πωλούν σχεδόν αποκλειστικά τελικά προϊόντα στην εγχώρια αγορά (Σχήμα 21-α-δ).

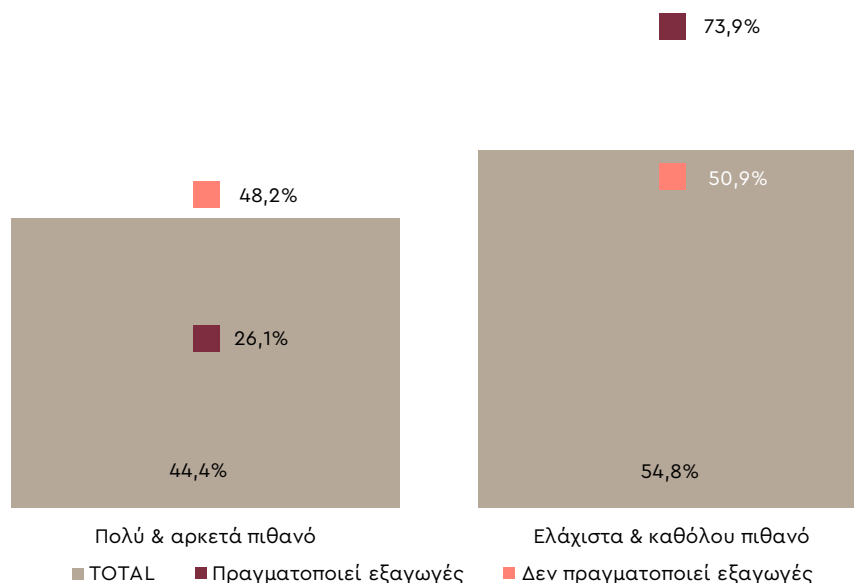
Σχήμα 21: Εκτίμηση αναφορικά με τις προοπτικές της επιχείρησης: πόσο πιθανό θεωρείται πως είναι το ενδεχόμενο η επιχείρηση να κλείσει κατά το επόμενο έτος;

(γ) Σύνολο και ανά
πηγή εσόδων

(δ) Σύνολο και
ανά εξαγωγική
δραστηριότητα

Ανακεφαλαιώνοντας, από τα παραπάνω προκύπτουν τα παρακάτω βασικά συμπεράσματα:

- Το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναμένουν μειωμένο κύκλο εργασιών σε σχέση με το 2021 (41,5%), το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναμένει ο ισολογισμός του 2022 να κλείσει με ζημιές (27%) και το ποσοστό των επιχειρήσεων που θεωρεί πιθανό να κλείσει κατά το επόμενο έτος (44%) είναι εξαιρετικά υψηλό, ειδικά εάν λάβουμε υπόψη ότι το 2022 αποτελεί ένα έτος κατά το οποίο η εθνική οικονομία παρουσίασε ισχυρούς ρυθμούς μεγέθυνσης, οι οποίοι εν μέρει οφείλονται στην επανεκκίνηση της οικονομίας μετά τον περιορισμό δραστηριοτήτων που επιβλήθηκαν στο πλαίσιο των μέτρων αντιμετώπισης της πανδημίας της COVID-19.

- Το στοιχείο αυτό υπονοεί την ύπαρξη ενός ισχυρού δυισμού στο εσωτερικό της ελληνικής οικονομίας, που έχει ως αποτέλεσμα την ανισοκατανομή των θετικών συνεπειών της οικονομικής μεγέθυνσης και αντίστοιχα τη δυσανάλογη επιβάρυνση ορισμένων επιχειρήσεων από αρνητικές οικονομικές εξελίξεις. Κατ' επέκταση, στο μέτρο που οι εκτιμήσεις των επιχειρηματιών επιβεβαιωθούν, το συγκεκριμένο εύρημα υπονοεί περαιτέρω διεύρυνση των οικονομικών ανισοτήτων και μείωση του επιχειρηματικού πλουραλισμού, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά το μέγεθος των επιχειρήσεων.
- Το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε μικρές περιοχές εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά απαισιόδοξων εκτιμήσεων και ως προς τον κύκλο εργασιών και ως προς τον ισολογισμό του 2022 υπονοεί, επίσης, διεύρυνση των περιφερειακών και ενδοπεριφερειακών οικονομικών ανισοτήτων. Στα μεγάλα αστικά κέντρα, η υποχώρηση των μικρότερων επιχειρήσεων και η ισχυροποίηση των μεγαλύτερων, μολονότι έχει αρνητικές συνέπειες στην μικρο-επιχειρηματικότητα και προκαλεί σημαντικά κόστη σε κοινωνικό επίπεδο, δεν προδικάζει το αποτέλεσμα ως προς τις αναπτυξιακές προοπτικές της περιοχής. Με άλλα λόγια, στις μεγάλες πόλεις η ενίσχυση των μεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων έναντι των πολύ μικρών είναι κυρίως αναδιανεμητικές και οι αναπτυξιακές (θετικές ή αρνητικές) εξαρτώνται από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του φαινομένου. Αντιθέτως, η υποχώρηση των μικρών επιχειρήσεων σε μικρά αστικά ή ημιαστικά κέντρα και κοινότητες συνδέεται συνήθως με εγκατάλειψη (όχι αναδιάταξη) δραστηριοτήτων και πλήττει την αναπτυξιακή δυναμική των περιοχών αυτών αυξάνοντας τις σχετικές ανισότητες.
- Ακόμα και στην -ευτυχή- περίπτωση που δεν επιβεβαιωθούν οι αρνητικές εκτιμήσεις/προσδοκίες των επιχειρήσεων, δηλαδή ακόμα και εάν οι απαντήσεις των επιχειρήσεων χαρακτηρίζονται από μεροληψία συγκυρίας, δηλαδή επηρεάζονται δυσανάλογα από τις τρέχουσες εξελίξεις, έναντι των μεσο-μακροπρόθεσμων τάσεων, το υψηλό ποσοστό αρνητικών προσδοκιών παράγει αποτελέσματα κυρίως σε ό,τι αφορά τις επενδυτικές αποφάσεις και διευρύνει τις ανισότητες μεταξύ των επιχειρήσεων. Μεγαλύτερου μεγέθους επιχειρήσεις που έχουν πρόσβαση σε περισσότερες πληροφορίες και δυνατότητα μεσο-μακροπρόθεσμου σχεδιασμού αναμένεται να επηρεαστούν λιγότερο από μια δύσκολη συγκυρία απ' ό,τι οι μικρότερες επιχειρήσεις. Ως εκ τούτου, τα υψηλά ποσοστά αρνητικών προσδοκιών/εκτιμήσεων αποτελούν αντικειμενικό πρόβλημα, ανεξαρτήτως του εάν οι προσδοκίες αυτές επαληθευτούν ή όχι.
- Η εξωστρέφεια/διεθνοποίηση των επιχειρήσεων αποτελεί τον πιο σημαντικό παράγοντα διαφοροποίησης των θετικών και των αρνητικών προσδοκιών. Και από την παρούσα έρευνα επιβεβαιώνεται πως η δυνατότητα των επιχειρήσεων να αντεπεξέλθουν σε αρνητικά οικονομικά σοκ ή/και η δυνατότητα να επωφεληθούν από θετικές οικονομικές συγκυρίες συνδέεται με την δυνατότητά τους να πραγματοποιούν εξαγωγές. Ως εκ τούτου, οι πολιτικές στήριξης της εξωστρέφειας είναι καίριας σημασίας, αλλά δεν πρέπει να αγνοείται το γεγονός ότι σε πολλές δραστηριότητες οι εξαγωγές δεν είναι εφικτές. Η πολιτική εξωστρέφειας είναι σημαντική, αλλά δεν μπορεί να εξαντλεί τις πολιτικές στήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Κεφάλαιο 4:

Στρατηγικές αντιμετώπισης: τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου

Στο κεφάλαιο αυτό επικεντρώνουμε στις στρατηγικές αντιμετώπισης των πληθωριστικών πιέσεων που υιοθέτησαν οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα.

Αυξήσεις τιμών κατά το έτος 2022

Όπως είναι αναμενόμενο, η αύξηση των τιμών αποτελεί την πλέον διαδεδομένη στρατηγική. Έτσι, κατά την διάρκεια του 2022 περίπου το 74% των επιχειρήσεων δήλωσε πως προχώρησε σε αύξηση τιμών, ενώ το 16% δήλωσε πως οι τιμές παρέμειναν σταθερές. Επίσης, τα 2/3 των επιχειρήσεων που προχώρησαν σε αύξηση τιμών δήλωσαν πως η αύξηση δεν ήταν προγραμματισμένη, αλλά επιβλήθηκε από την οικονομική συγκυρία (Σχήμα 21). Από την ανάλυση των ερωτηματολογίων δεν προέκυψε κάποια σημαντική διαφοροποίηση των απαντήσεων ως προς την αιτία που προκάλεσε την αύξηση των τιμών. **Η μεσοσταθμική αύξηση των τιμών στο σύνολο των επιχειρήσεων εκτιμήθηκε σε 14,8%** (Σχήμα 23).

Ωστόσο, κάποιες διαφοροποιήσεις εμφανίζονται μεταξύ των επιχειρήσεων που δήλωσαν ότι δεν προχώρησαν σε αύξηση τιμών. Συγκεκριμένα, το ποσοστό των επιχειρήσεων που δεν προχώρησαν σε αύξηση τιμών εμφανίζεται αυξημένο:

(α) μεταξύ των επιχειρήσεων που πωλούν σχεδόν αποκλειστικά τελικά αγαθά (17,3% έναντι 15,6% του μέσου όρου) και

(β) μεταξύ των επιχειρήσεων που δεν πραγματοποιούν εξαγωγές (22,2% έναντι 15,6% του μέσου όρου).

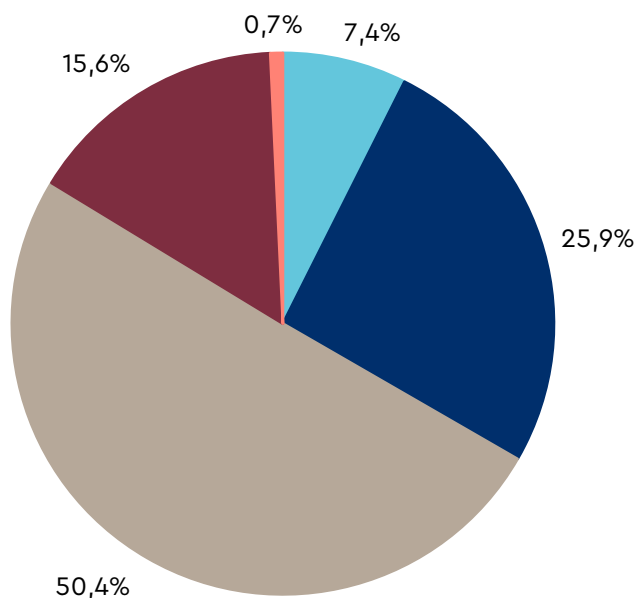
Αντιστρόφως, τα παραπάνω σημαίνουν πως το ποσοστό των επιχειρήσεων που αύξησαν τις τιμές είναι υψηλότερο μεταξύ των επιχειρήσεων που πωλούν ενδιάμεσα αγαθά και των επιχειρήσεων που πραγματοποιούν εξαγωγές.

Το δεύτερο στοιχείο που αξίζει να σημειωθεί είναι πως οι αυξήσεις τιμών των επιχειρήσεων που πωλούν τελικά αγαθά και των επιχειρήσεων που δεν πραγματοποιούν εξαγωγές τείνουν να είναι μικρότερες σε σχέση με τις αντίστοιχες αυξήσεις των εξαγωγικών επιχειρήσεων και των επιχειρήσεων προμηθευτών.

Βάσει των παραπάνω, αναδुकνύεται ένα μοτίβο σύμφωνα με το οποίο οι επιχειρήσεις που προσανατολίζονται στον εγχώριο τελικό καταναλωτή κράτησαν τις τιμές σταθερές σε υψηλότερο ποσοστό και -στο μέτρο που τις αύξησαν- οι αυξήσεις ήταν μικρότερης έκτασης σε σχέση με τις επιχειρήσεις προμηθευτές και τις εξαγωγικές επιχειρήσεις. Το εύρημα αυτό υποδηλώνει την περιορισμένη δύναμη αγοράς των εγχώρια προσανατολισμένων επιχειρήσεων. Κατ' επέκταση, όπως θα δούμε στα επόμενα, αποτυπώνει και τις μειωμένες δυνατότητες μετακύλισης του αυξημένου κόστους σε τρίτους.

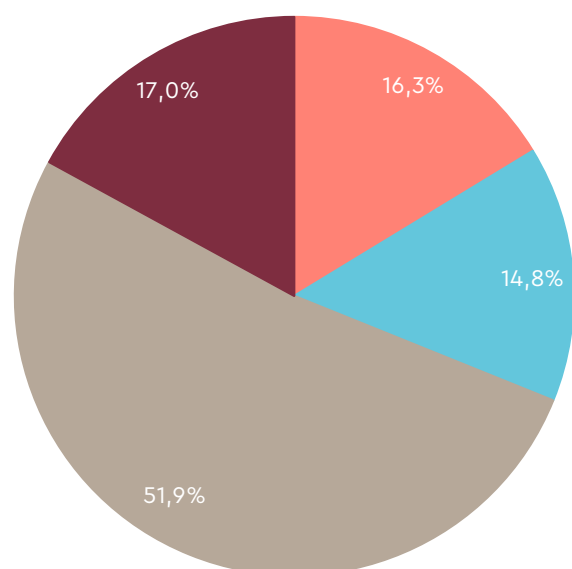
Όντως, όπως φαίνεται στο Σχήμα 24 περίπου μία στις δύο επιχειρήσεις (54,1%) αναγκάστηκε να

Σχήμα 22: Επιχειρήσεις που προχώρησαν σε αύξηση τιμών και κύρια αιτία της αύξησης

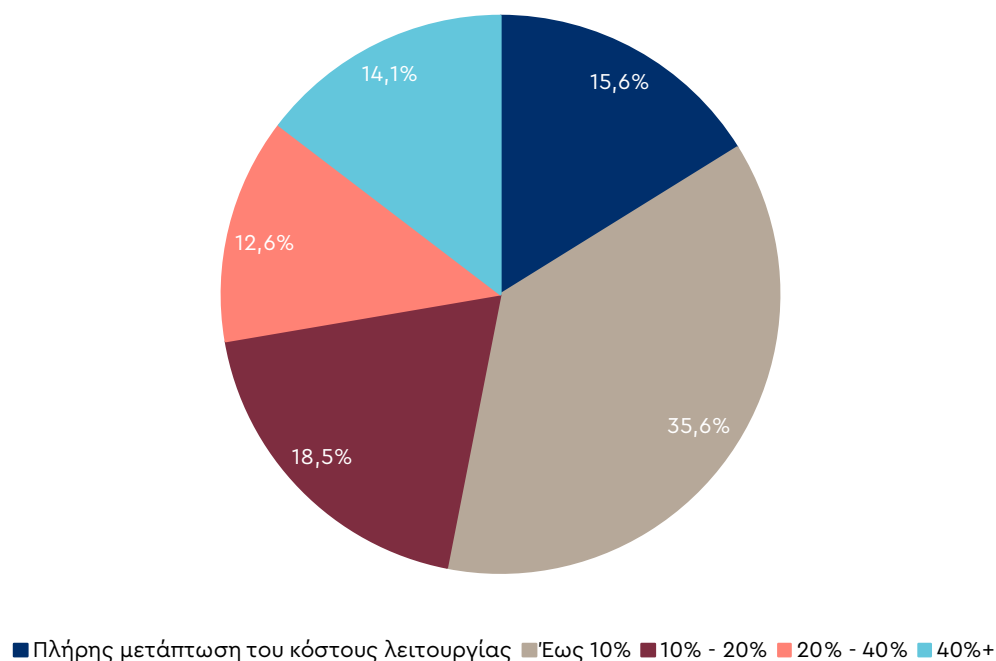
- Ναι, αλλά η αύξηση ήταν σχεδιασμένη και ο πληθωρισμός δεν την επηρέασε
- Ναι, η αύξηση ήταν σχεδιασμένη αλλά το ύψος της επηρεάστηκε από τον πληθωρισμό
- Ναι, χωρίς η αύξηση να είναι σχεδιασμένη (επιβλήθηκε από τον πληθωρισμό)
- Όχι
- ΔΑ

Σχήμα 23: Κλίμακα αύξησης τιμών

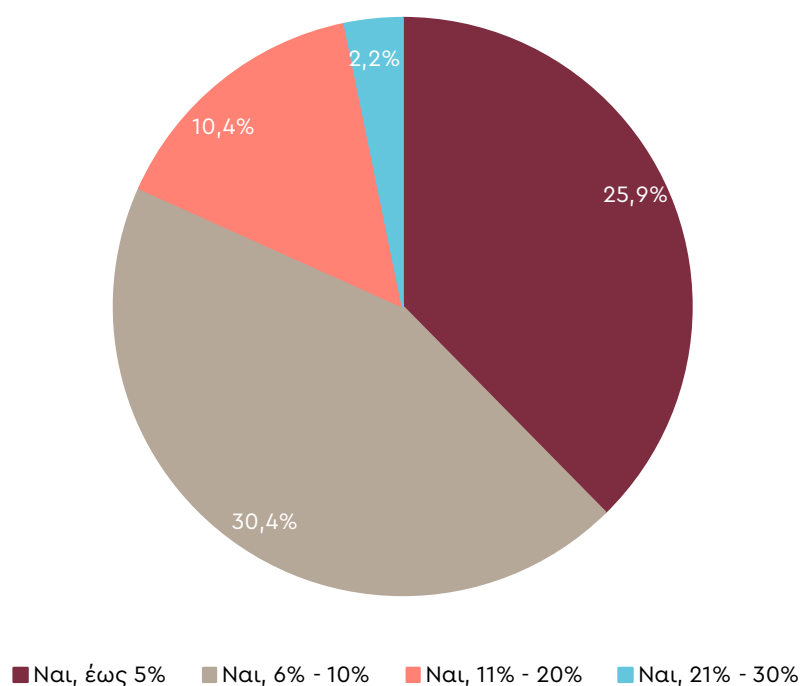
- Δεν έκανα αύξηση
- έως 5%
- 6% - 20%
- άνω του 20%

Σχήμα 24: Δυνατότητα μετάκλισης του αυξημένου κόστους παραγωγής

Σχήμα 25: Εκτίμηση ως προς την πιθανότητα και το εύρος μελλοντικών αυξήσεων στις τιμές της επιχείρησης

Ανεξαρτήτως του εάν έχετε προβεί ήδη σε αύξηση τιμών κατά το 2022, σκοπεύετε να αυξήσετε τις τιμές σας το επόμενο εξάμηνο;

απορροφήσει έως και το 20% του αυξημένου κόστους παραγωγής ενώ μόλις το 15,6% κατάφερε να το μετακυλήσει εν συνόλω σε τρίτους. Ωστόσο, σε ό,τι αφορά τις εξαγωγικές επιχειρήσεις το ποσοστό εκείνων που κατάφεραν να μετακυλήσουν όλη την αύξηση του κόστους ανέρχεται σε 17,3%, ενώ σε ό,τι αφορά τις επιχειρήσεις που πωλούν και ενδιάμεσα αγαθά το ποσοστό αυξάνεται στο 25%. Με άλλα λόγια, μία στις τέσσερις επιχειρήσεις που προμηθεύουν άλλες επιχειρήσεις κατάφερε να μετακυλήσει το σύνολο του αυξημένου κόστους στις επιχειρήσεις πελάτες.

Ανακεφαλαιώνοντας την παραπάνω συζήτηση, τα βασικά συμπεράσματα που προκύπτουν είναι τα εξής:

(α) **Η συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων (περίπου 75%) αναγκάστηκε να εσωτερικεύσει τμήμα του αυξημένου κόστους παραγωγής.** Δεδομένου ότι οι συγκεκριμένες επιχειρήσεις είναι πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες αυτό σημαίνει πως ο πληθωρισμός έχει άμεσες αρνητικές συνέπειες στα εισοδήματα των επιχειρηματιών και των νοικοκυριών τους.

(β) **Το παραγωγικό προφίλ της επιχείρησης σχετίζεται σημαντικά με τη δυνατότητά της να μετακυλήσει το αυξημένο κόστος παραγωγής.** Από την ανάλυση προκύπτει πως οι παράγοντες που αυξάνουν τις δυνατότητες μετακύλησης είναι κυρίως η πώληση ενδιάμεσων προϊόντων σε άλλες επιχειρήσεις και η πραγματοποίηση εξαγωγών. Αυτές οι επιχειρήσεις μπόρεσαν να προβούν σε συχνότερες και μεγαλύτερες αυξήσεις τιμών. Αντιθέτως, οι άλλες μεταβλητές που εξετάζουμε, όπως είναι το ύψος του τζίρου, τα έτη δραστηριοποίησης ή τα έτη λειτουργίας της επιχείρησης δεν φαίνεται να επηρεάζουν σημαντικά.

Εκτιμήσεις ως προς την μελλοντική εξέλιξη των τιμών της επιχείρησης

Λόγω της εμμένουσας δυναμικής του πληθωριστικού φαινομένου αλλά και των περιορισμών ως προς το εύρος της αύξησης των τιμών στις οποίες μπορεί να προχωρήσει μια επιχείρηση, υπάρχει η πιθανότητα οι παρελθοντικές (κατά το έτος 2022) να μην είναι οι τελευταίες. Για αυτόν τον λόγο, στο πλαίσιο της έρευνας εξετάσαμε και τις εκτιμήσεις των επιχειρήσεων ως προς το ενδεχόμενο νέων μελλοντικών αυξήσεων.

Σύμφωνα με την έρευνα **το 69% των επιχειρήσεων σκοπεύει να προβεί και σε νέα αύξηση τιμών κατά το επόμενο εξάμηνο** (Σχήμα 25). Ειδικότερα, το 56% των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα εκτιμά πως η νέα αύξηση θα είναι έως 10%, ενώ το 12,6% εκτιμά πως οι αυξήσεις θα είναι υψηλότερες. Από την ανάλυση δεν προέκυψαν σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των επιχειρήσεων ως προς το ποσοστό της εκτιμώμενης αύξησης των τιμών. Από τα παραπάνω αφενός υποδεικνύονται υψηλές πληθωριστικές προσδοκίες, παρά το γεγονός ότι οι νέες αυξήσεις μάλλον θα είναι μικρότερες των προηγούμενων, αφετέρου υποδηλώνεται υψηλή πιθανότητα διάχυσης (spillover) του πληθωριστικού φαινομένου και στο επόμενο έτος.

Το στοιχείο που έχει ενδιαφέρον είναι πως διαπιστώνουμε σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των βασικών υπο-ομάδων επιχειρήσεων που εξετάζουμε ως προς την εκτίμηση του κατά πόσο θα προβούν σε νέα αύξηση τιμών ή όχι (υπενθυμίζουμε πως το εκτιμώμενο ποσοστό αύξησης των τιμών δεν διαφοροποιείται μεταξύ των επιχειρήσεων). Ειδικότερα, αυξημένα ποσοστά ως προς την εκτίμηση μελλοντικής αύξησης των τιμών εμφανίζουν οι επιχειρήσεις που (Πίνακας 15):

- λειτουργούν έως δέκα έτη,
- δραστηριοποιούνται σε μεγάλα αστικά κέντρα,
- έχουν υψηλότερο τζίρο,
- πωλούν ενδιάμεσα αγαθά, και
- πραγματοποιούν εξαγωγές.

Πίνακας 15: Ανεξαρτήτως του εάν έχετε προβεί ήδη σε αύξηση τιμών κατά το 2022, σκοπεύετε να αυξήσετε τις τιμές σας το επόμενο εξάμηνο;

		ΝΑΙ	Όχι
Σύνολο επιχειρήσεων		68,9%	29,6%
Έτη λειτουργίας	Έως 10 έτη	77,8%	22,2%
	Πάνω από 10 έτη	65,7%	32,3%
Τόπος δραστηριοποίησης	Πάνω από 100.000 κάτοικοι.	73,0%	27,0%
	Έως 100.000 κάτοικοι	65,3%	31,9%
Ύψος τζίρου	Έως 100.000 €	65,7%	32,9%
	Από 100.000 € έως 500.000 €	69,2%	30,8%
	Άνω των 500.000 €	76,9%	19,2%
Προέλευση εσόδων	Κυρίως από πώληση τελικών αγαθών	69,1%	29,9%
	Και από πώληση ενδιάμεσων αγαθών	72,2%	25,0%
Εξαγωγική δραστηριότητα	Πραγματοποιεί εξαγωγές	82,6%	17,4%
	Δεν πραγματοποιεί εξαγωγές	65,5%	32,7%

Άλλες στρατηγικές αντιμετώπισης

Στον Πίνακα 16 αποτυπώνονται οι απαντήσεις που έδωσαν οι επιχειρήσεις της έρευνας αναφορικά με τις άλλες στρατηγικές -πλην της αύξησης των τιμών- που υιοθέτησαν προκειμένου να αντιμετωπίσουν το πληθωριστικό σοκ, καθώς και οι σημαντικότερες διαφοροποιήσεις ανά επιμέρους κατηγορία επιχειρήσεων. Επισημαίνεται πως οι επιχειρήσεις κλήθηκαν να επιλέξουν έως έξι (6) σημαντικότερες στρατηγικές που υιοθέτησαν. Αυτό σημαίνει πως, εάν οι απαντήσεις ισοκατανέμονταν μεταξύ των επιλογών, η συμμετοχή της κάθε στρατηγικής στο σύνολο των απαντήσεων θα ήταν 6,3%.

Βάσει των παραπάνω, οι απαντήσεις που έδωσαν οι επιχειρήσεις μπορούν να ομαδοποιηθούν σε τέσσερις μεγάλες ομάδες.

Στην πρώτη ομάδα περιλαμβάνονται οι απαντήσεις που εμφανίζουν πολύ υψηλή συχνότητα (άνω του 30%). Αυτές περιλαμβάνουν την προσπάθεια αποτελεσματικότερης διαχείρισης των υλικών/αποθεμάτων, την προσπάθεια εξοικονόμησης ενέργειας μέσω του περιορισμού της χρήσης εξοπλισμού ή/και φωτισμού και -ίσως μη αναμενόμενο- την προσπάθεια βελτίωσης της παραγωγικότητας της εργασίας.

Στη δεύτερη ομάδα περιλαμβάνονται οι απαντήσεις που εμφανίζουν υψηλή συχνότητα, δηλαδή από 20% έως 29,9%. Αυτή η ομάδα περιλαμβάνει στρατηγικές όπως η εξοικονόμηση ενέργειας μέσω επενδύσεων σε λιγότερο ενεργοβόρο εξοπλισμό/φωτισμό, η προσπάθεια επέκτασης της δραστηριότητας της επιχείρησης σε νέα πεδία ή/και αγορές, η καθυστέρηση πληρωμής οφειλών προς το δημόσιο, η μείωση των ποσοτήτων, η αλλαγή προμηθευτών και η προσπάθεια διαφοροποίησης των πρώτων υλών.

Στην τρίτη ομάδα, περιλαμβάνονται οι απαντήσεις που εμφανίζουν μέτρια συχνότητα (από 10% έως 19,9%). Αυτή η ομάδα περιλαμβάνει στρατηγικές όπως η καθυστέρηση πληρωμών οφειλών προς ιδιώτες, η εισαγωγή νέων φθηνότερων προϊόντων στη γκάμα των εμπορευμάτων και η μείωση του προσωπικού. Ειδικότερα, σύμφωνα με την έρευνα το 17% των επιχειρήσεων προχώρησε κατά το 2022 σε μείωση προσωπικού, εκ των οποίων μόνο το 5,2% δήλωσε πως η μείωση αυτή δεν σχετιζόταν με την οικονομική συγκυρία. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να αναφερθεί πως το 27,4% των επιχειρήσεων προχώρησε σε αύξηση προσωπικού. Ως εκ τούτου, το καθαρό αποτέλεσμα στην απασχόληση ήταν θετικό.

Τέλος, στην τέταρτη ομάδα περιλαμβάνονται οι απαντήσεις που εμφανίζονται με μικρή συχνότητα (έως 10% των απαντήσεων). Σε αυτές τις απαντήσεις περιλαμβάνονται η εσωτερική διαδικασία που πριν ανατίθεντο σε εξωτερικούς συνεργάτες, η επαναδιαπραγμάτευση των συμβολαίων πληρωμής με συνεργαζόμενες επιχειρήσεις, η εισαγωγή premium προϊόντων στη γκάμα των προϊόντων της επιχείρησης, και τέλος η πώληση πάγιων περιουσιακών στοιχείων.

Κατά συνέπεια, η συνολική εικόνα είναι δισυπόστατη. Από τη μία πλευρά, οι περισσότερες επιχειρήσεις επέλεξαν στρατηγικές οι οποίες δεν πλήττουν μεσο-μακροπρόθεσμα τις προοπτικές ανάπτυξής τους. Μάλιστα, ορισμένες από τις στρατηγικές που επιλέχθηκαν ενδέχεται να έχουν μόνιμες ευεργετικές συνέπειες στις προοπτικές τους όπως είναι για παράδειγμα η αποτελεσματικότερη διαχείριση των υλικών, η βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας (στο μέτρο που δεν προκαλείται από εντατικοποίηση της χρήσης του μοναδιαίου πόρου), η πραγματοποίηση επενδύσεων με στόχο τη μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης ή η προσπάθεια επέκτασης της δραστηριότητας της επιχείρησης σε νέες αγορές. Όλες αυτές οι στρατηγικές συνιστούν μια προσπάθεια αντιμετώπισης της κρίσης μέσω μιας «φυγής προς τα εμπρός». Αντίστοιχα, η πώληση πάγιων περιουσιακών στοιχείων που ενδέχεται να πλήξει μεσο-μακροπρόθεσμα τις προοπτικές της επιχείρησης εμφανίζεται με τη μικρότερη συχνότητα.

Όμως, από την άλλη πλευρά, εξίσου υψηλή συχνότητα έχουν και ορισμένες «λύσεις ανάγκης», με ενδεχόμενες αρνητικές μακροχρόνιες συνέπειες. Το 27,4% των επιχειρήσεων καθυστερεί την αποπληρωμή οφειλών προς το δημόσιο, το 19,3% καθυστερεί την πληρωμή οφειλών προς άλλες επιχειρήσεις και το 25,2% προχώρησε σε μείωση της ποσότητας προϊόντος ανά συσκευασία. Κατ'

Πίνακας 16: Άλλες στρατηγικές αντιμετώπισης του πληθωριστικού φαινομένου που υιοθέτησαν οι επιχειρήσεις

Είδος στρατηγικής	Σύνολο επιχειρήσεων	Σημαντικές διαφοροποιήσεις
Βελτίωση διαχείρισης υλικών/αποθεμάτων	43,0%	47,2% στα ενδιάμεσα αγαθά 69,6% στις εξαγωγικές
Εξοικονόμηση ενέργειας μέσω περιορισμού της χρήσης εξοπλισμού και φωτισμού.	42,2%	26,9% στις μεγάλες επιχειρήσεις
Προσπάθεια βελτίωσης της παραγωγικότητας της εργασίας	37,8%	56,5% στις εξαγωγικές
Εξοικονόμηση ενέργειας μέσω επενδύσεων σε λιγότερο ενεργοβόρο εξοπλισμό/φωτισμό.	29,6%	36,1% στις νέες επιχειρήσεις
Επέκταση της δραστηριότητας σε νέα πεδία και αγορές	27,4%	34,9% στις μεγάλες πόλεις 34,6% στις μεγάλες επιχειρήσεις 47,8% στις εξαγωγικές
Καθυστέρηση της πληρωμής οφειλών προς το δημόσιο	27,4%	36,1% στις νέες επιχειρήσεις 34,3% στις μικρές επιχειρήσεις 22,2% στα ενδιάμεσα
Μείωση ποσοτήτων	25,2%	33,3% στις νέες επιχειρήσεις 15,4% στις μεγάλες επιχειρήσεις 13% στις εξαγωγικές
Αλλαγή προμηθευτών	23,7%	27,8% στις νέες επιχειρήσεις 15,4% στις μεγάλες επιχειρήσεις 13% στις εξαγωγικές
Διαφοροποίηση πρώτων υλών.	20,7%	Χωρίς σημαντικές διαφοροποιήσεις ανά κατηγορία επιχειρήσεις.
Καθυστέρηση της πληρωμής οφειλών προς ιδιώτες	19,3%	30,6% στις νέες επιχειρήσεις 13% στις εξαγωγικές
Εισαγωγή νέων φθηνότερων προϊόντων	17,0%	25,0% στις νέες επιχειρήσεις 61,1% στα ενδιάμεσα 0% στα τελικά
Μείωση προσωπικού	11,9%	19,2% στις μεγάλες επιχειρήσεις 17,4% στις εξαγωγικές
Εσωτερίκευση λειτουργιών	8,9%	19,2% στις μεγάλες επιχειρήσεις 21,7% στις εξαγωγικές
Επαναδιαπραγμάτευση των συμβολαίων πληρωμής με συνεργαζόμενες επιχειρήσεις	5,9%	7,7% στις μεγάλες επιχειρήσεις 0% στις νέες επιχειρήσεις 0% στις εξαγωγικές
Εισαγωγή premium προϊόντων	5,2%	13,9% στις νέες επιχειρήσεις 8,6% στις μικρές επιχειρήσεις 0% στις μεγάλες

αναλογία, η προσπάθεια εισαγωγής προϊόντων υψηλότερης ποιότητας (premium) στη γκάμα των προϊόντων της επιχείρησης είναι πολύ περιορισμένη.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι σε γενικές γραμμές οι στρατηγικές αντιμετώπισης του πληθωριστικού σοκ από τις επιχειρήσεις της έρευνας αποτυπώνουν μια ωριμότητα, αλλά προκαλεί ανησυχία το γεγονός ότι περίπου μία στις πέντε αντιμετωπίζει αυξημένα χρέη κατά την επόμενη ημέρα.

Τα παραπάνω ισχύουν για το σύνολο των επιχειρήσεων. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις οι απαντήσεις των επιχειρήσεων εμφανίζουν αξιοσημείωτες διαφοροποιήσεις, όταν εξετάζονται ανά κατηγορία επιχείρησης. Για λόγους οικονομίας επιλέξαμε να αποτυπώσουμε τις σημαντικότερες από αυτές στην τρίτη στήλη του Πίνακα 12.

Όπως βλέπουμε, οι εξαγωγικές επιχειρήσεις φαίνεται να δίνουν σημαντικά μεγαλύτερη έμφαση στην αύξηση της αποτελεσματικότητας διαχείρισης των αποθεμάτων τους, τη βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας σε συνδυασμό, δυστυχώς, με τη μείωση προσωπικού, την επέκταση σε νέες αγορές και την εσωτερική λειτουργιών που πριν ανατίθεντο σε εξωτερικούς συνεργάτες. Αντίστοιχα, προτιμούν λιγότερο τη μείωση των ποσοτήτων, την αλλαγή προμηθευτών, την καθυστέρηση πληρωμής οφειλών προς τους ιδιώτες. Τέλος, καμία εξαγωγική επιχείρηση δεν επέλεξε να επαναδιαπραγματευτεί τα συμβόλαια πληρωμής με τις συνεργαζόμενες επιχειρήσεις.

Οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις έδωσαν μεγαλύτερη βαρύτητα στην επέκταση σε νέες αγορές, τη μείωση προσωπικού, την εσωτερική λειτουργιών που πριν ανέθεταν σε εξωτερικούς συνεργάτες και την επαναδιαπραγμάτευση των συμβολαίων πληρωμής με συνεργαζόμενες επιχειρήσεις. Αντίθετα, επέλεξαν σε μικρότερο ποσοστό την προσπάθεια εξοικονόμησης ενέργειας μέσω του περιορισμού της χρήσης εξοπλισμού και φωτισμού, τη μείωση της ποσότητας ανά συσκευασία και την αλλαγή προμηθευτών. Καμία δεν επέλεξε την εισαγωγή νέων premium προϊόντων. Αντίθετα, οι μικρότερες επιχειρήσεις του δείγματος (έως 100.000€ τζίρος) εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά στην καθυστέρηση πληρωμών προς το δημόσιο και στην εισαγωγή νέων premium προϊόντων.

Οι επιχειρήσεις που πραγματοποιούν έσοδα και από την πώληση αγαθών σε άλλες επιχειρήσεις (ενδιάμεσα αγαθά) έδωσαν μεγαλύτερη έμφαση στην αποτελεσματικότερη διαχείριση των αποθεμάτων και στην εισαγωγή νέων φθηνότερων προϊόντων στη γκάμα των προϊόντων που εμπορεύονται, προφανώς προσαρμοζόμενες στην αυξημένη ζήτηση για φθηνότερες εισροές. Αντίθετα, εμφανίζουν από τα χαμηλότερα ποσοστά καθυστέρησης πληρωμής οφειλών προς το δημόσιο.

Οι νέες επιχειρήσεις εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά στην προσπάθεια εξοικονόμησης ενέργειας μέσω επενδύσεων σε λιγότερο ενεργοβόρο εξοπλισμό, την καθυστέρηση πληρωμής οφειλών προς το δημόσιο και προς τους ιδιώτες, τη μείωση της ποσότητας ανά συσκευασία προϊόντος, την αλλαγή προμηθευτών, αλλά και τη διεύρυνση της γκάμας των προϊόντων, τόσο με την εισαγωγή νέων φθηνότερων όσο και ποιοτικά ανώτερων (premium). Καμία δεν δήλωσε πως προχώρησε σε επαναδιαπραγμάτευση των συμβολαίων πληρωμής με τις συνεργαζόμενες επιχειρήσεις.

Τέλος, οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε μεγάλες πόλεις (άνω των 100.000 κατοίκων) εμφανίζουν υψηλότερη συχνότητα στην επέκταση της δραστηριότητας σε νέα πεδία/αγορές.

Βάσει των παραπάνω προκύπτει μια εξειδίκευση των στρατηγικών αντιμετώπισης αναλόγως

των ειδικών χαρακτηριστικών των επιχειρήσεων. Το σύνολο των συνδυασμών που καταγράψαμε εμπεριέχουν δυνατά σημεία με αναμενόμενες θετικές μεσο-μακροπρόθεσμες συνέπειες αλλά και σημαντικούς κίνδυνους, με κυριότερο εκείνον της αύξησης των ληξιπρόθεσμων οφειλών των επιχειρήσεων. Ταυτόχρονα, όμως, οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των ομάδων επιχειρήσεων εμφανίζονται σημαντικές. Ως εκ τούτου, οι οριζόντιες δημόσιες πολιτικές για τη στήριξη των επιχειρήσεων, μολονότι αναγκαίες, δεν μπορούν να καλύψουν με επάρκεια τις ανάγκες όλων των επιχειρήσεων. Οι οριζόντιες πολιτικές στήριξης πρέπει να διαμορφώσουν ένα γενικό υπόστρωμα επί του οποίου θα αναπτυχθούν στοχευμένες παρεμβάσεις, αναλόγως των βασικών χαρακτηριστικών κάθε επιχείρησης.

Αποτελεσματικότητα των στρατηγικών αντιμετώπισης

Ανεξαρτήτως των στρατηγικών που υιοθέτησαν οι επιχειρήσεις, θεωρήσαμε χρήσιμο να διερευνήσουμε το πόσο αποτελεσματικές θεωρούν αυτές τις στρατηγικές. Τα αποτελέσματα των σχετικών ερωτήσεων παρουσιάζονται στον Πίνακα 17.

Όπως βλέπουμε, με εξαίρεση την προσπάθεια βελτίωσης της παραγωγικότητας της εργασίας και τις επενδύσεις σε λιγότερο ενεργοβόρο εξοπλισμό, το σύνολο των άλλων στρατηγικών αξιολογείται από τις επιχειρήσεις ως λίγο έως καθόλου αποτελεσματικό. Η ανάδειξη της σημασίας της παραγωγικότητας της εργασίας και των «πράσινων επενδύσεων» αποτυπώνει μια επιχειρηματική ωριμότητα, υπό την έννοια ότι οι επιχειρήσεις της έρευνάς μας προέκριναν λύσεις που όντως βελτιώνουν τις μεσο-μακροπρόθεσμες προοπτικές τους. Αντίστοιχα, θετικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι η αποτελεσματικότερη διαχείριση αποθεμάτων και η επέκταση της επιχείρησης σε νέα πεδία και αγορές αποτελούν τις επόμενες δύο πιο αποτελεσματικές στρατηγικές.

Από τα παραπάνω φαίνεται πως **οι περισσότερες από τις επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα έχουν ή επιθυμούν να υιοθετήσουν μια μεσο-μακροπρόθεσμη στρατηγική που στοχεύει στην επέκταση και όχι στη συρρίκνωση της επιχείρησης**. Το στοιχείο που πρέπει να προκαλέσει προβληματισμό είναι η μεγάλη απόκλιση μεταξύ των επιχειρήσεων που δηλώνουν ότι οι πρώτες τέσσερις στρατηγικές είναι οι πλέον αποτελεσματικές και των επιχειρήσεων που τελικά τις επιλέγουν. Με άλλα λόγια, **περίπου μία στις δύο επιχειρήσεις δεν έχει υιοθετήσει τη στρατηγική που θεωρεί ως αποτελεσματικότερη**. Από τα παραπάνω προκύπτει ανάγκη στοχευμένων παρεμβάσεων στα πεδία της εκπαίδευσης/κατάρτισης προσωπικού, στον πράσινο και ψηφιακό μετασχηματισμό των επιχειρήσεων και στη στήριξη της εξωστρέφειας.

Την άλλη όψη του νομίσματος αποτελούν οι στρατηγικές που, μολονότι οι επιχειρήσεις αντιλαμβάνονται ότι δεν είναι αποτελεσματικές, αναγκάζονται να υιοθετήσουν. Σε αυτήν την κατηγορία περιλαμβάνονται η καθυστέρηση πληρωμών προς το δημόσιο, η μείωση των ποσοτήτων ανά μονάδα προϊόντος και η αλλαγή προμηθευτών. Πρόκειται για αναγκαστικές επιλογές που επιβάλλονται από τη συγκυρία.

Πίνακας 17: Ανεξαρτήτως του τι έχετε κάνει, πόσο αποτελεσματική θεωρείται την κάτωθι στρατηγική;

	Ποσοστό επιχειρήσεων που έχουν υιοθετήσει τη στρατηγική	Ποσοστό επιχειρήσεων που έχουν θεωρούν τη στρατηγική...	
		Πολύ αποτελεσματική	Λίγο ή καθόλου αποτελεσματική ή προκαλεί κόστος στην επιχείρηση και απορρίπτεται
Προσπάθεια βελτίωσης της παραγωγικότητας της εργασίας	37,8%	52,3%	47,7%
Εξοικονόμηση ενέργειας μέσω επενδύσεων σε λιγότερο ενεργοβόρο εξοπλισμό/φωτισμό.	29,6%	52,5%	47,5%
Βελτίωση διαχείρισης υλικών/αποθεμάτων	43,0%	49,0%	51,0%
Επέκταση της δραστηριότητας της επιχείρησης σε νέα πεδία δραστηριοποίησης και αγορές	27,4%	44,4%	55,6%
Εξοικονόμηση ενέργειας μέσω περιορισμού της χρήσης εξοπλισμού και φωτισμού.	42,2%	32,0%	68,0%
Εισαγωγή νέων φθηνότερων προϊόντων στην γκάμα των προϊόντων/υπηρεσιών	17,0%	22,7%	77,3%
Εσωτερίκευση λειτουργιών που πριν ανατίθεντο σε εξωτερικούς συνεργάτες	8,9%	22,7%	77,3%
Καθυστέρηση της πληρωμής οφειλών προς το δημόσιο	27,4%	20,4%	79,6%
Εισαγωγή premium προϊόντων στην γκάμα των προϊόντων/υπηρεσιών	5,2%	19,7%	80,3%
Επαναδιαπραγμάτευση των συμβολαίων πληρωμής με συνεργαζόμενες επιχειρήσεις	5,9%	19,6%	80,4%
Αλλαγή προμηθευτών	23,7%	16,8%	83,2%
Καθυστέρηση της πληρωμής οφειλών προς ιδιώτες	19,3%	15,1%	84,9%
Μείωση προσωπικού	11,9%	14,6%	85,4%
Διαφοροποίηση πρώτων υλών/εμπορευμάτων	20,7%	14,1%	85,9%
Μείωση ποσοτήτων	25,2%	11,2%	88,8%
Πώληση παγίων περιουσιακών στοιχείων	4,4%	8,3%	91,7%

Κεφάλαιο 5:

Συμπεράσματα

Ο μακροπρόθεσμος ορίζοντας είναι παραπλανητικός οδηγός για τις τρέχουσες υποθέσεις. Μακροπρόθεσμα είμαστε όλοι νεκροί. Οι οικονομολόγοι θέτουν στον εαυτό τους ένα πολύ εύκολο, πολύ άχρηστο έργο, εάν σε θυελλώδεις καιρούς το μόνο που μπορούν να μας πουν είναι πως όταν η καταιγίδα θα έχει πλέον περάσει ο ωκεανός θα είναι και πάλι επίπεδος.

John Maynard Keynes (1923)

Το ευρύτερο πλαίσιο της συζήτησης

Ο πληθωρισμός έχει άμεσες και σημαντικές επιπτώσεις στην καθημερινότητα των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων. Επιπτώσεις, καταρχάς, αναδιανεμητικές, καθότι η άνοδος των τιμών προκαλεί αναδιανομή του εισοδήματος εις βάρος των φτωχότερων νοικοκυριών. Ενδεικτικά, το 11,4% του Αυγούστου του 2022 προήλθε κυρίως από την αύξηση των τιμών των τροφίμων, των δαπανών στέγασης, θέρμανσης και ψύξης και από την αύξηση του κόστους των μεταφορών. Οι παραπάνω κατηγορίες αθροίζουν στο 59,4% των δαπανών των φτωχότερων νοικοκυριών, αλλά στο 39,8% των δαπανών των πλουσιότερων (ΕΛΣΤΑΤ, ΕΟΠ 2021). Ακόμα χειρότερα, κατά τον μήνα Σεπτέμβριο, ο γενικός δείκτης τιμών καταναλωτή (πληθωρισμός) μειώθηκε σε σχέση με τους προηγούμενους μήνες, αλλά οι τιμές των τροφίμων δεν ακολούθησαν τη γενικότερη τάση και εμφάνισαν νέα ισχυρή αύξηση. Η συμβατική οικονομική σοφία υποστηρίζει ότι οι αναδιανεμητικές επιπτώσεις του πληθωρισμού είναι παροδικές, αλλά σε ό,τι αφορά την οικονομική πολιτική το κρίσιμο ερώτημα αφορά στο τι συμβαίνει στο ενδιάμεσο διάστημα, στους μήνες ή στα έτη που μεσολαβούν, έως ότου επέλθει η «διόρθωση» που προβλέπουν τα μακροοικονομικά υποδείγματα αλλά και η ιστορική εμπειρία. Σε τελική ανάλυση, και οι οικονομικές κρίσεις είναι παροδικές, αφού καμία οικονομία δεν βρίσκεται πάντα σε καθεστώς ύφεσης, αυτό όμως δεν καθιστά τις κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις μιας ύφεσης λιγότερο σημαντικές.

Μία άλλη επίπτωση του υψηλού και παρατεταμένου πληθωρισμού είναι πως μεταβάλλει τη δομή της αγοράς προς όφελος των μεγαλύτερων επιχειρήσεων (βλ. Κεφάλαιο 2). Κατ' αναλογία με ό,τι συμβαίνει στα νοικοκυριά, οι επιπτώσεις του πληθωρισμού στις επιχειρήσεις διαφοροποιούνται αναλόγως του μεγέθους τους. Μεγάλες επιχειρήσεις μονοπωλιακού τύπου με αγοραία ισχύ, δηλαδή, επιχειρήσεις που έχουν τη δυνατότητα να αυξήσουν τις τιμές χωρίς να έχουν σημαντικές απώλειες μεριδίου αγοράς, κατά κανόνα αυξάνουν τα κέρδη τους σε περιόδους υψηλού πληθωρισμού. Αντιθέτως, η βασική επίπτωση του πληθωρισμού στις μικρότερες επιχειρήσεις είναι η αύξηση του κόστους παραγωγής χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα μετακύλισης του κόστους στον καταναλωτή, διότι οι μικρές επιχειρήσεις κατά κανόνα λειτουργούν σε πολυπληθέστερες –από άποψη επιχειρήσεων– συνεπώς περισσότερο ανταγωνιστικές αγορές. Τα έως τώρα εμπειρικά δεδομένα επιβεβαιώνουν τον παραπάνω «κανόνα» και στην Ελλάδα. Σύμφωνα με δημοσιεύματα του

Τύπου (Καθημερινή 04/10/2022),¹⁹ η κερδοφορία των ελληνικών εισηγμένων επιχειρήσεων κατά το πρώτο εξάμηνο του 2022 έφτασε σε επίπεδα ρεκόρ που συγκρίνονται με εκείνα της χρυσής περιόδου 2004–2008.²⁰ Την ίδια στιγμή, το 41,5% των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνά μας δήλωσε πως αναμένει μείωση του κύκλου εργασιών κατά το 2022. Το ποσοστό αυτό αυξάνεται σε 51,4% για τις μικρότερες επιχειρήσεις του δείγματος (Κεφάλαιο 3).

Τέλος, οι διαφορετικές δυνατότητες των εθνικών οικονομιών να κινητοποιήσουν πόρους προκειμένου να προστατέψουν τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις τους από τον πληθωρισμό επηρεάζει τη διεθνή ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων. Το πρόγραμμα επιδότησης των λογαριασμών ρεύματος ύψους 200 δις ευρώ που ενεργοποίησε η Γερμανία δημιουργεί συγκριτικό πλεονέκτημα στις γερμανικές επιχειρήσεις έναντι των υπόλοιπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες δεν έχουν τη δημοσιονομική δυνατότητα να χρηματοδοτήσουν ένα τόσο εκτεταμένο πρόγραμμα προστασίας.

Η κοινότητα των οικονομολόγων είναι διχασμένη αναφορικά με το κατά πόσο το σημερινό πληθωριστικό σοκ είναι παροδικού χαρακτήρα ή θα έχει μόνιμα χαρακτηριστικά. Μολονότι οι περισσότεροι συμφωνούν στο ότι ο πληθωρισμός δεν πρόκειται να διατηρηθεί σε διψήφια νούμερα για μεγάλο χρονικό διάστημα, κανείς δεν μπορεί να προσδιορίσει με ακρίβεια πόσος χρόνος θα απαιτηθεί προκειμένου να μειωθεί σημαντικά. Ακόμα χειρότερα, κανείς δεν μπορεί να προβλέψει το νέο επίπεδο μακροχρόνιας ισορροπίας. Από τη μία πλευρά, υπάρχουν καλοί λόγοι να θεωρήσουμε πως οι πληθωριστικές πιέσεις θα είναι μεταβατικές. Όπως δείχνουμε στο Κεφάλαιο 1, ο σημερινός πληθωρισμός προκαλείται από την πλευρά της προσφοράς. Σταδιακά οι διεθνείς μεταφορές θα αποκατασταθούν, η αξιοποίηση της παραγωγικής δυνατότητας θα αυξηθεί και οι κεντρικές τράπεζες ίσως πετύχουν τον στόχο διατήρησης των μακροχρόνιων πληθωριστικών προσδοκιών σε χαμηλά επίπεδα.²¹ Από την άλλη πλευρά, υπάρχει πραγματικός κίνδυνος τα πράγματα να εξελιχθούν διαφορετικά: ο πληθωρισμός να παραμείνει σε υψηλά επίπεδα για περισσότερο χρονικό διάστημα και στη συνέχεια να σταθεροποιηθεί σε υψηλότερο επίπεδο απ' ό,τι έχουμε συνηθίσει τα προηγούμενα τριάντα χρόνια.²² Η αναζωπύρωση των γεωστρατηγικών ανταγωνισμών, εκτός από τις τεκτονικές αλλαγές στη φυσιογνωμία της παγκοσμιοποίησης όπως την ξέραμε (Λαμπριανίδης 2022), μπορεί να γεννήσει ανά πάσα στιγμή νέες πηγές οικονομικής ανισορροπίας.

Επομένως, το πραγματικό ερώτημα είναι τι κάνουμε τώρα, προκειμένου οι επιπτώσεις του πληθωρισμού να μην πλήξουν την οικονομική μεγέθυνση, ειδικά σε μια χώρα που ακόμα πασχίζει να ανακτήσει το χαμένο έδαφος από τη μακρά ύφεση, να μην ενισχυθούν οι τάσεις ανάπτυξης μονοπωλιακών δομών και περιορισμού του οικονομικού πλουραλισμού και να μην αυξηθούν οι οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες.

19 <https://www.kathimerini.gr/economy/562075105/kerdi-rekor-to-proto-6mino-gia-tis-eisigmenes/>

20 Συγκεκριμένα, τα καθαρά κέρδη των εισηγμένων εταιριών (συμπεριλαμβανομένων των τραπεζών, των επενδυτικών και των ασφαλιστικών εταιριών), κατά το πρώτο εξάμηνο του 2022 ανήλθαν σε 5,46 δις. ευρώ, δηλαδή ήταν υπερδιπλάσια σε σχέση με τα κέρδη ολόκληρου του προηγούμενου έτους (2,5 δις. ευρώ) και αυξημένα κατά 333,5% σε σχέση με το πρώτο εξάμηνο του 2021. Οι μεγάλοι κερδισμένοι είναι οι τράπεζες (+89,5% σε σχέση με πέρσι), τα διυλιστήρια και οι εταιρείες εμπορίας πετρελαιοειδών όπου το 33% των λειτουργικών κερδών προέρχεται από έξι εταιρίες.

21 Ενδεικτικά βλ. Krugman 2021, Reifenschneider & Wilcox 2022, Ilzetzki 2022, Armantier κ.ά. 2022

22 Ενδεικτικά Seiler 2022, D'Acunto & Weber 2022, Summers 2021, Ghosh 2022

Το βασικό επιχείρημα που προκύπτει από την παρούσα μελέτη μπορεί να συμπυκνωθεί σε τέσσερα βασικά σημεία.

Πρώτον, οι επιπτώσεις του υψηλού και παρατεταμένου πληθωρισμού είναι διαβρωτικές για την οικονομική και κοινωνική δομή. Ως εκ τούτου, απαιτείται η λήψη μέτρων, τόσο στο βραχυχρόνιο όσο και στο μεσοπρόθεσμο διάστημα, τα οποία αφενός θα περιορίσουν το αναπόδραστο κοινωνικό και οικονομικό κόστος αφετέρου θα θέσουν τη βάση για ένα πιο βιώσιμο και ανθεκτικό μοντέλο ανάπτυξης της οικονομίας.

Δεύτερον, οι αρχικές αιτίες του πληθωρισμού δεν βρίσκονται στην πλευρά της ζήτησης, αλλά στην πλευρά της προσφοράς. Η αρχική πληθωριστική έκρηξη οφείλεται στην αύξηση των τιμών των αγαθών λόγω της συμφόρησης των εφοδιαστικών αλυσίδων που προκάλεσε η πανδημία της COVID-19. Σε αυτήν την κατάσταση προστέθηκαν οι επιπτώσεις του πολέμου Ρωσίας-Ουκρανίας που αύξησαν τις παγκόσμιες τιμές της ενέργειας και των τροφίμων. Έτσι, κατά τους πρώτους μήνες του 2022 σχεδόν το σύνολο του πληθωρισμού στην Ελλάδα οφειλόταν στις υψηλότερες τιμές ενέργειας και τροφίμων. Εν συνεχεία, όμως, η αύξηση του κόστους παραγωγής επηρέασε και τις τιμές των υπόλοιπων προϊόντων, προκαλώντας ένα δεύτερο κύμα ανατιμήσεων (Κεφάλαιο 1). Η ελληνική (αλλά και ευρωπαϊκή) οικονομία εμφανίζει συμπτώματα «υπερθέρμανσης», χωρίς να βρίσκεται σε πλήρη παραγωγική ικανότητα.

Τρίτον, ο εισαγόμενος πληθωρισμός αυξάνει το οριακό κόστος παραγωγής όλων των επιχειρήσεων, ενώ ταυτόχρονα δημιουργεί συνθήκες κερδοσκοπίας των μεγάλων επιχειρήσεων, τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο. Οι ολιγοπωλιακές επιχειρήσεις, προικισμένες με τιμολογιακή ισχύ, εκμεταλλεύονται τις ελλείψεις, τις αυξήσεις του κόστους παραγωγής και το χάος της αγοράς και αυξάνουν τα περιθώρια κέρδους (Bivens 2022). Αυτό δίνει ακόμα μεγαλύτερη ώθηση στον πληθωρισμό.

Τέταρτον, οι πραγματικοί μισθοί έχουν μειωθεί, κατά συνέπεια οι παραλληλισμοί μεταξύ του τρέχοντος πληθωρισμού και του στασιμοπληθωρισμού της δεκαετίας του 1970 δεν είναι χρήσιμοι. Σε αντίθεση με ό,τι συνέβη τότε, σήμερα οι εργαζόμενοι είναι σχετικά ανίσχυροι στο να προστατεύσουν τους πραγματικούς μισθούς τους από την πληθωριστική πίεση (Stansbury & Summers 2020).

Από τα παραπάνω έπεται πως η αποτελεσματικότητα της αύξησης των επιτοκίων (νομισματική σύσφιξη) από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα είναι περιορισμένη.²³ Σύμφωνα με την χαρακτηριστική φράση του Josh Bivens, διευθυντή έρευνας του Economic Policy Institute των ΗΠΑ: «Η μείωση του επιπέδου της συνολικής ζήτησης, μέσω της αύξησης των επιτοκίων, θα ήταν μια προσέγγιση πολυβόλου σε κάτι που χρειάζεται νυστέρι» (αναφέρεται στο Isodore 2022). Κατ' αρχήν, οι όποιες επιπτώσεις στον πληθωρισμό θα εμφανιστούν μετά από μήνες, δηλαδή, η αύξηση των επιτοκίων δεν θα αποκλιμακώσει τον πληθωρισμό άμεσα. Δεύτερον, η μείωση των επιτοκίων δεν θα προκαλέσει μείωση των τιμών σε συγκεκριμένους κλάδους/τομείς, στο μέτρο που η αύξηση των τιμών δεν έχει να κάνει με την υπερβάλλουσα ζήτηση. Τρίτον, σε οικονομίες που χαρακτηρίζονται από διαρθρωτικά χαμηλό πληθωρισμό ο αντίκτυπος από μια μέτρια αύξηση του επιτοκίου είναι περιορισμένος (Ahmed κ.ά. 2021). Άρα, προκειμένου η αύξηση των επιτοκίων να έχει αποτέλεσμα, θα

23 Τα επιτόκια της ΕΚΤ από 0,25% τον Σεπτέμβριο του 2019 αυξήθηκαν σε 0,75% τον Ιούλιο του 2022 και σε 1,5% τον Σεπτέμβριο του 2022.

πρέπει να είναι μεγάλη. Αλλά σε αυτήν την περίπτωση οι αρνητικές συνέπειες θα είναι αντίστοιχα πολλαπλάσιες: μειώνουμε τον πληθωρισμό, αλλά «παγώνουμε» την οικονομία.

Τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου

Για τη μελέτη των επιπτώσεων του πληθωρισμού στις ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις διενεργήθηκε και μια έρευνα ερωτηματολογίου στο οποίο συμμετείχαν 135 επιχειρήσεις από όλη τη χώρα. Κύριος στόχος του ερωτηματολογίου ήταν να διαπιστώσει τις επιπτώσεις του πληθωρισμού στις επιχειρήσεις, αλλά –κυρίως– να διαγνώσει τις στρατηγικές αντιμετώπισης που υιοθέτησαν αυτές για την αντιμετώπιση των συνεπειών του πληθωρισμού. Η κατανομή του δείγματος των επιχειρήσεων επέτρεψε την μελέτη αυτών των ερωτημάτων στο σύνολο των επιχειρήσεων και ανά επιμέρους ομάδες, δηλαδή ανά μέγεθος, βάσει τζίρου, ανά έτη λειτουργίας, ανά τόπο δραστηριοποίησης (μεγάλο αστικό κέντρο ή οικισμός), αναλόγως του εάν παράγουν μόνο τελικά αγαθά ή όχι και αναλόγως του εάν πραγματοποιούν εξαγωγές ή όχι. Σύμφωνα με την ανάλυση των απαντήσεων που δόθηκαν (κεφάλαια 3 και 4) τα βασικά πορίσματα είναι:

1. **Η μεσοσταθμική αύξηση του κόστους λειτουργίας των επιχειρήσεων του δείγματος εκτιμήθηκε σε 19,3%, εξαιρούμενων των αυξήσεων στις δαπάνες μισθοδοσίας και στις λοιπές δαπάνες.** Ειδικότερα, η μεσοσταθμική αύξηση της δαπάνης ενέργειας για το σύνολο των επιχειρήσεων διαμορφώθηκε σε 42%. Η μεσοσταθμική αύξηση του κόστους μεταφορών ήταν 27%. Η μεσοσταθμική αύξηση του κόστους πρώτων υλών για το σύνολο των επιχειρήσεων ήταν 27,3%. Επίσης, σημαντικές διαφοροποιήσεις εμφανίζονται μεταξύ των διαφορετικών ομάδων επιχειρήσεων.
2. **Η συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων θεωρεί πως οι συνέπειες του πληθωρισμού είναι αρνητικές,** με σημαντικότερες τη μείωση της ζήτησης προϊόντων από τους τελικούς καταναλωτές (67%), την αύξηση του ανταγωνισμού με τις άλλες επιχειρήσεις (45,2%), την αδυναμία εύρεσης πρώτων υλών (40%), την αναστολή επενδυτικών αποφάσεων (38,5%), την αύξηση των οφειλών προς το δημόσιο (38,5%).
3. **Περίπου 4 στις 10 επιχειρήσεις (41,5%) αναμένουν μειωμένο κύκλο εργασιών** κατά το τρέχον έτος, παρά τους ισχυρούς ρυθμούς μεγέθυνσης της οικονομίας. Ωστόσο, παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις αναλόγως της ομάδας επιχειρήσεων. Οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά θετικών και χαμηλότερα ποσοστά αρνητικών εκτιμήσεων ως προς την εξέλιξη του κύκλου εργασιών σε σχέση με τις μικρότερες επιχειρήσεις.
4. **Το 44% των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα αναμένει ο ισολογισμός να κλείσει με κέρδη, το 27% αναμένει να κλείσει με ζημίες και το 29% να είναι ισοσκελισμένος.** Και σε αυτήν την περίπτωση, το μέγεθος, η πηγή προέλευσης των εσόδων και ο εξαγωγικός προσανατολισμός δρουν ευεργετικά. Επιπρόσθετα, οι απαντήσεις διαφοροποιούνται αναφορικά με τα έτη λειτουργίας της επιχείρησης και την αστικότητα.
5. **Το 44% εκτιμά αρκετά ή πολύ πιθανό η επιχείρηση να κλείσει κατά το επόμενο έτος.** Η αστικότητα, το μέγεθος της επιχείρησης, η πηγή των εσόδων και η εξαγωγική δραστηριότητα δρουν ευεργετικά ως προς τη διαμόρφωση θετικότερων προσδοκιών.

6. Κατά συνέπεια, το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναμένουν μειωμένο κύκλο εργασιών σε σχέση με το 2021 (41,5%), το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναμένει ο ισολογισμός του 2022 να κλείσει με ζημίες (27%) και το ποσοστό των επιχειρήσεων που θεωρεί πιθανό να κλείσει κατά το επόμενο έτος (44%) είναι εξαιρετικά υψηλό, ειδικά εάν λάβουμε υπόψη ότι το 2022 αποτελεί ένα έτος κατά το οποίο η εθνική οικονομία παρουσίασε ισχυρούς ρυθμούς μεγέθυνσης. Κατ' επέκταση, στο μέτρο που οι εκτιμήσεις των επιχειρηματιών επιβεβαιωθούν, το συγκεκριμένο εύρημα υπονοεί **περαιτέρω διεύρυνση των οικονομικών ανισοτήτων και μείωση του επιχειρηματικού πλουραλισμού, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά το μέγεθος των επιχειρήσεων.**
7. Το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε μικρές περιοχές εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά απαισιόδοξων εκτιμήσεων και ως προς τον κύκλο εργασιών και ως προς τον ισολογισμό του 2022 υπονοεί, επίσης, διεύρυνση των περιφερειακών και ενδοπεριφερειακών οικονομικών ανισοτήτων.
8. **Η εξωστρέφεια των επιχειρήσεων αποτελεί τον πιο σημαντικό παράγοντα διαφοροποίησης των θετικών και των αρνητικών προσδοκιών.** Από την έρευνα επιβεβαιώνεται πως η δυνατότητα των επιχειρήσεων να ανταπεξέλθουν σε αρνητικά οικονομικά σοκ ή/και η δυνατότητά να επωφεληθούν από θετικές οικονομικές συγκυρίες συνδέεται με την δυνατότητά τους να πραγματοποιούν εξαγωγές. Ως εκ τούτου οι πολιτικές στήριξης της εξωστρέφειας είναι καίριας σημασίας αλλά δεν πρέπει να αγνοείται το γεγονός ότι σε πολλές δραστηριότητες οι εξαγωγές δεν είναι εφικτές. Η πολιτική εξωστρέφειας είναι σημαντική αλλά δεν μπορεί να εξαντλεί την πολιτική στήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.
9. **Η μεσοσταθμική αύξηση των τιμών στο σύνολο των επιχειρήσεων εκτιμήθηκε σε 14,8%** με διαφοροποιήσεις μεταξύ των ομάδων επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, το ποσοστό των επιχειρήσεων που δεν προχώρησαν σε αύξηση τιμών εμφανίζεται αυξημένο μεταξύ των επιχειρήσεων που πωλούν σχεδόν αποκλειστικά τελικά αγαθά και μεταξύ των επιχειρήσεων που δεν πραγματοποιούν εξαγωγές.
10. **Το 54,1% αναγκάστηκε να απορροφήσει έως και το 20% του αυξημένου κόστους παραγωγής ενώ μόλις το 15,6% κατάφερε να το μετακυλήσει εν συνόλω σε τρίτους.** Το παραγωγικό προφίλ της επιχείρησης σχετίζεται σημαντικά με τη δυνατότητά της να μετακυλήσει το αυξημένο κόστος παραγωγής. Από την ανάλυση προκύπτει πως οι παράγοντες που αυξάνουν τις δυνατότητες μετακύλησης είναι κυρίως η πώληση ενδιάμεσων προϊόντων σε άλλες επιχειρήσεις και η πραγματοποίηση εξαγωγών. Αυτές οι επιχειρήσεις μπόρεσαν να προβούν σε συχνότερες και μεγαλύτερες αυξήσεις τιμών. Αντιθέτως, οι άλλες μεταβλητές που εξετάζουμε, όπως είναι το ύψος του τζίρου, τα έτη δραστηριοποίησης ή τα έτη λειτουργίας της επιχείρησης δεν φαίνεται να επηρεάζουν σημαντικά.
11. **Το 69% των επιχειρήσεων σκοπεύει να προβεί και σε νέα αύξηση τιμών κατά το επόμενο εξάμηνο.** Αυτό αφενός υποδεικνύει υψηλές πληθωριστικές προσδοκίες αφετέρου υποδηλώνει υψηλή πιθανότητα διάχυσης (spill-over) του πληθωριστικού φαινομένου και στο επόμενο έτος. Αυξημένα ποσοστά ως προς την εκτίμηση μελλοντικής αύξησης των τιμών εμφανίζουν οι επιχειρήσεις που λειτουργούν έως δέκα έτη, που δραστηριοποιούνται σε μεγάλα αστικά κέντρα, που έχουν υψηλότερο τζίρο, που πωλούν ενδιάμεσα αγαθά, και πραγματοποιούν εξαγωγές.

12. Ως προς τις άλλες στρατηγικές αντιμετώπισης η συνολική εικόνα είναι δισυπόστατη. **Από τη μία πλευρά, οι περισσότερες επιχειρήσεις επέλεξαν στρατηγικές οι οποίες δεν πλήττουν μέσο-μακροπρόθεσμα τις προοπτικές ανάπτυξής τους**, ενώ ορισμένες ενδέχεται να έχουν μόνιμες ευεργετικές επιπτώσεις (όπως είναι η αποτελεσματικότερη διαχείριση των υλικών, η βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας, η πραγματοποίηση επενδύσεων με στόχο τη μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης κ.λπ.). **Από την άλλη πλευρά, εξίσου υψηλή συχνότητα έχουν και ορισμένες «λύσεις ανάγκης» με ενδεχόμενες αρνητικές μακροχρόνιες συνέπειες**. Το 27,4% των επιχειρήσεων καθυστερεί την αποπληρωμή οφειλών προς το δημόσιο, το 19,3% καθυστερεί την πληρωμή οφειλών προς άλλες επιχειρήσεις.
13. Οι περισσότερες από τις επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα έχουν ή επιθυμούν να υιοθετήσουν μεσο-μακροπρόθεσμες στρατηγικές με στόχο την επέκταση και όχι τη συρρίκνωση της δραστηριότητάς τους (ενίσχυση της παραγωγικότητας της εργασίας, πράσινες επενδύσεις, αποτελεσματικότερη βελτίωση αποθεμάτων και επέκταση σε νέες αγορές). Ωστόσο, προκαλεί προβληματισμό ότι **μία στις δύο επιχειρήσεις δεν μπορεί να υιοθετήσει τη στρατηγική που θεωρεί ως αποτελεσματικότερη**, λόγω αντικειμενικών περιορισμών.

Γενικές κατευθύνσεις πολιτικής

Η απάντηση στο πληθωριστικό σοκ εκ των πραγμάτων πρέπει να συνδυάσει πολλαπλά εργαλεία και απαιτεί παρεμβάσεις, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Κωδικοποιώντας αυτές τις παρεμβάσεις μπορούμε να αναδείξουμε τέσσερις γενικούς άξονες στρατηγικής:

- την ανάδειξη της ενεργειακής και διατροφικής επάρκειας ως κοινό ευρωπαϊκό αγαθό,
- την αυξημένη προστασία εκείνων που αντιμετωπίζουν τις εντονότερες αρνητικές επιπτώσεις από τον πληθωρισμό,
- την επιτάχυνση των επενδύσεων που στοχεύουν στην αύξηση της ενεργειακής αποτελεσματικότητας, τον πράσινο και ψηφιακό μετασχηματισμό της οικονομίας,
- την υιοθέτηση μιας πολύπλευρης στρατηγικής προστασίας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων από τις αρνητικές συνέπειες του πληθωρισμού.

Ανάδειξη της ενεργειακής και διατροφικής επάρκειας ως κοινό ευρωπαϊκό αγαθό

Τόσο στην Ελλάδα όσο και στην υπόλοιπη Ευρώπη, οι περισσότερες κυβερνήσεις έχουν προχωρήσει στην υιοθέτηση σημαντικών μέτρων με στόχο τον περιορισμό των επιπτώσεων του πληθωρισμού στα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις. Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Bruegel,²⁴ από την έναρξη της ενεργειακής κρίσης τον Σεπτέμβριο του 2021 έως και τον Οκτώβριο του 2022 τα ευρωπαϊκά κράτη

24 Η σχετική βάση δεδομένων του Ινστιτούτου ενημερώνεται σε μηνιαία βάση κυρίως μέσω δημοσιευμάτων στον Διεθνή και Εθνικό Τύπο. Από την βάση δεδομένων εξαιρούνται μέτρα που λαμβάνονται σε ύπο-εθνικό επίπεδο (π.χ. σε επίπεδο Περιφέρειας) ή σε διεθνές επίπεδο (π.χ. ενδεχόμενο θέσπισης πλαφόν στις τιμές του φυσικού αερίου). Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Sgaravatti, G., S. Tagliapietra, G. Zachmann (2021) 'National policies to shield consumers from rising energy prices', Bruegel Datasets, first published 4 November 2021, available at <https://www.bruegel.org/dataset/national-policies-shield-consumers-rising-energy-prices>

κινητοποιήσαν περίπου 674 δις € σε δημοσιονομικά μέτρα στήριξης των καταναλωτών και των επιχειρήσεων.²⁵ Στην Ελλάδα οι σχετικές δαπάνες (10,5 δις ευρώ) αντιστοιχούν στο 5,7% του ΑΕΠ κατατάσσοντας την χώρα στην τέταρτη θέση μετά τη Μάλτα, τη Γερμανία και τη Λιθουανία. Ωστόσο, έως σήμερα (Οκτώβριος 2022), δεν υπάρχει κοινή ευρωπαϊκή πολιτική για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης. Οι παρεμβάσεις υλοποιούνται σε εθνικό επίπεδο και οι συζητήσεις για κοινή ευρωπαϊκή πολιτική προχωρούν με δυσκολία, λόγω των διαφορετικών προτεραιοτήτων των κρατών μελών.²⁶

Το κύριο πρόβλημα είναι πως η συζήτηση διενεργείται στη βάση μίας απουσίας. Της απουσίας ενός κοινού ευρωπαϊκού μηχανισμού χρηματοδότησης των δαπανών ενέργειας αντίστοιχου με εκείνον που κινητοποιήθηκε για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της COVID-19 και οδήγησε στο Ταμείο Ανάκαμψης. Επομένως, η ενεργειακή και διατροφική επάρκεια συναρτάται από τις δυνατότητες κάθε χώρας να χρηματοδοτήσει τις αναγκαίες παρεμβάσεις. Στην περίπτωση της Ελλάδας η ύπαρξη του δημοσιονομικού μαξιλαριού επιτρέπει κινήσεις στήριξης, αλλά ταυτόχρονα στερεί αυτούς τους πόρους από άλλες παραγωγικές χρήσεις και από παρεμβάσεις διαρθρωτικού μετασχηματισμού.

Ένα πρόσθετο ζήτημα σχετίζεται με το είδος των μέτρων. Δηλαδή, με το κατά πόσο αυτά θα αφορούν σε ελέγχους τιμών ή θα επεκταθούν και σε φορολογικά μέτρα (φορολόγηση των υπερκερδών). Στην πραγματικότητα, η αποκλιμάκωση των τιμών ενέργειας και τροφίμων απαιτεί την συνδυαστική χρήση και των δύο. Οι προσωρινοί έλεγχοι των τιμών (με την μορφή θέσπισης ανώτατων πλαφόν) μπορούν να χρησιμεύσουν στην πρόληψη της αύξησης των βασικών αγαθών (της ενέργειας και των τροφίμων). Σήμερα, πολλές κυβερνήσεις στην Ευρώπη (ενδεικτικά Βέλγιο, Ουγγαρία, Πολωνία, Ισπανία, Πορτογαλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ελλάδα, Γερμανία) έχουν καταφύγει στη ρύθμιση των λιανικών τιμών ενέργειας προκειμένου να προστατεύσουν τους καταναλωτές από τις αυξανόμενες τιμές ενέργειας (Sgaravatti κ.ά. 2022).²⁷ Αυτοί οι έλεγχοι δεν εξαλείφουν τις αιτίες του πληθωρισμού,

25 Ο κύριος όγκος διατέθηκε από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (573 δις) εκ των οποίων τα 264 δις € διατέθηκαν από την Γερμανία. Παράλληλα, 97 δις € διατέθηκαν από το Ηνωμένο Βασίλειο και 4,6 δις € από την Νορβηγία.

26 Για παράδειγμα σύμφωνα με την δήλωση του απερχόμενου Ιταλού υπουργού ενέργειας «οι Γερμανοί ενδιαφέρονται περισσότερο για την διασφάλιση της παροχής φυσικού αερίου παρά για την τιμή του, ωστόσο το ίδιο δεν ισχύει για τις υπόλοιπες 26 χώρες». Αντίστοιχα, ο απερχόμενος Ιταλός πρωθυπουργός Μάριο Νράγκι δήλωσε πως «δεν μπορούμε να διαχωριστούμε αναλόγως του δημοσιονομικού χώρου που διαθέτει κάθε κράτος μέλος, χρειαζόμαστε αλληλεγγύη» (<https://www.politico.eu/article/tensions-flare-over-the-eus-new-irresponsible-big-spender-germany/>)

27 Το βασικό επιχείρημα εναντίων των (προσωρινών) ελέγχων τιμών είναι εκπληκτικά αδύναμο (Tucker 2021). Σύμφωνα με αυτό οι έλεγχοι των τιμών εμποδίζουν τον μηχανισμό της αγοράς να δημιουργήσει τα «κοινωνικά αποδοτικά» μηνύματα τιμών τα οποία ενημερώνουν τους οικονομικούς δρώντες για τις σχετικές ελλείψεις και προκαλούν ανακατανομή πόρων υπέρ της παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών που εμφανίζουν έλλειψη. Το πρόβλημα με το επιχείρημα είναι πως εδράζεται στην εσφαλμένη υπόθεση ότι οι επικρατούσες τιμές της αγοράς είναι κοινωνικά αποδοτικές, κάτι το οποίο δεν ισχύει για μια οικονομία με ολιγοπωλιακές αγορές. Εάν οι επικρατούσες τιμές δεν είναι «κοινωνικά αποδοτικές» δεν υπάρχει λόγος να θεωρήσουμε πως οι κυβερνητικοί έλεγχοι θα τις στρεβλώσουν. Για την ακρίβεια, τα ανώτατα όρια τιμών (στα καύσιμα, την ενέργεια και τα βασικά είδη διατροφής) μπορεί να πετύχουν μια πιο αποτελεσματική κατανομή των πόρων από ό, τι θα μπορούσε να επιτευχθεί σε μια μη ρυθμιζόμενη αγορά (Dworczak, Duke Kominers και Akbarpour 2021). Επίσης, ακόμη και αν υποθέσουμε ότι ο μηχανισμός τιμών είναι ικανός να επιφέρει την ανακατανομή των πόρων προκειμένου να καλυφθούν κενά στην προσφορά, αυτό θα απαιτήσει σημαντικό χρονικό διάστημα. Κατά τη διάρκεια αυτής της μακράς περιόδου προσαρμογής, το σωρευτικό κοινωνικό και οικονομικό κόστος του υψηλού πληθωρισμού θα είναι μεγάλο, ιδίως για τις ομάδες χαμηλότερου και μεσαίου εισοδήματος.

αλλά περιορίζουν τις ανεπιθύμητες επιπτώσεις.²⁸ Όμως, η κάλυψη της διαφοράς μεταξύ του πλαφόν και της αγοραίας τιμής δεν αντιμετωπίζει την κερδοσκοπία και κινδυνεύει να μετατραπεί σε μηχανισμό μεταφοράς δημόσιων πόρων προς όφελος των κερδοσκόπων. Υπό αυτήν την έννοια, η θέσπιση πλαφόν πρέπει να συνδυαστεί με τη θέσπιση έκτακτης φορολογίας επί των έκτακτων υπερκερδών που πραγματοποιούν οι επιχειρήσεις παραγωγής και εμπορίας ενέργειας.

Η ανάδειξη της ενεργειακής και διατροφικής επάρκειας σε ευρωπαϊκό κοινό αγαθό επιτρέπει την έκδοση κοινού ευρωπαϊκού χρέους προκειμένου να χρηματοδοτηθούν οι παρεμβάσεις στήριξης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, ενώ ταυτόχρονα οι έλεγχοι τιμών και τα έκτακτα μέτρα φορολογικής πολιτικής μπορούν να περιορίσουν το απόλυτο ύψος των απαιτούμενων πόρων. Επιπρόσθετα, η ΕΕ πρέπει να επιχειρήσει τη μείωση της τιμής προμήθειας φυσικού αερίου από τρίτες χώρες ενεργώντας ως ενιαίος αγοραστής για λογαριασμό του συνόλου των μελών της (McWilliams κ.ά. 2022). Βέβαια, αυτό απαιτεί μια συμφωνία των κρατών μελών για τη μείωση της ζήτησης φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας, διατήρηση των διασυνοριακών συναλλαγών και συγκέντρωση της ζήτησης με στόχο την επίτευξη καλύτερης συμφωνίας (Heussaff κ.ά. 2022).

Προστασία των χαμηλότερων εισοδηματικών ομάδων από τον πληθωρισμό

Τα νοικοκυριά με το χαμηλότερο εισόδημα και οι επιχειρήσεις με μικρότερο κύκλο εργασιών υποφέρουν δυσανάλογα από την τρέχουσα αύξηση του πληθωρισμού. Δεν διαθέτουν ισχυρές αποταμιεύσεις για να εξομαλύνουν την κατανάλωσή τους, ο πλούτος τους έχει τη μορφή τραπεζικών καταθέσεων σε λογαριασμούς χαμηλού επιτοκίου που δεν προστατεύονται από τον πληθωρισμό, δαπανούν μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματός τους σε καύσιμα, ενέργεια και τρόφιμα. Δεδομένων των περιορισμών στην πρόσβαση σε φτηνό δανεισμό, η αύξηση του κόστους διαβίωσης ή/και λειτουργίας θα οδηγήσει σε στρατηγικές εξοικονόμησης κόστους μέσω μικρότερης κατανάλωσης. Η δε αύξηση του κόστους εξυπηρέτησης των δανείων θα αυξήσει το ποσοστό μη εξυπηρετούμενων δανείων. Η οικονομία θα υποφέρει από τη μειωμένη ζήτηση, η ανεργία θα αυξηθεί, οι συνθήκες δανεισμού θα χειροτερέψουν περαιτέρω όσο αυξάνονται τα κόκκινα δάνεια. Είναι αναγκαίο να ληφθούν μέτρα που δεν θα επιτρέψουν το παραπάνω «σενάριο καταστροφής» να πραγματωθεί.

Η πρώτη αντίδραση της κυβέρνησης ήταν οριζόντια μέτρα επιδότησης του συνόλου των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων. Μολονότι αυτό ήταν εν πολλοίς δικαιολογημένο από την ανάγκη γρήγορης παρέμβασης, υπάρχει η ανάγκη τα μέτρα στήριξης σταδιακά να γίνουν πιο στοχευμένα. Δυστυχώς, στον δημόσιο διάλογο η έννοια των «στοχευμένων μέτρων» σχεδόν ταυτίζεται με την έννοια της περιστολής της σχετικής δαπάνης. Ωστόσο, η στόχευση δεν πρέπει να σχετίζεται τόσο με το συνολικό ύψος των μέτρων όσο το είδος των εργαλείων που κινητοποιούνται. Για παράδειγμα, για επιχειρήσεις με μικρές ενεργειακές ανάγκες είναι πιο αποτελεσματική η δυνατότητα ρύθμισης χρεών (π.χ. αύξηση των δόσεων αποπληρωμής). Αντίθετα, για επιχειρήσεις με υψηλές ενεργειακές ανάγκες οι υφιστάμενες οριζόντιες επιδοτήσεις ενέργειας ενδεχομένως να μην καλύπτουν την αύξηση του κόστους. Σε αυτό το πλαίσιο, υπάρχει ανάγκη εξειδίκευσης περισσότερων εργαλείων παρέμβασης με κλαδική στόχευση και σε συνεργασία με τους συλλογικούς φορείς εκπροσώπησης των επιχειρήσεων.

28 Όπως υποστηρίζει η Isabella Weber (2021), τέτοιοι έλεγχοι τιμών «θα αγόραζαν χρόνο για να αντιμετωπιστούν τα σημεία συμφόρησης».

Στρατηγική εξοικονόμησης ενέργειας και επιτάχυνση της πράσινης και ψηφιακής μετάβασης.

Οι εκτεταμένες επιδοτήσεις του κόστους ενέργειας και οι έλεγχοι τιμών μπορεί να αντιμετωπίζουν το πρόβλημα προσωρινά, όμως ενέχουν τον κίνδυνο να υποτιμήσουν τη σημασία διαρθρωτικών αλλαγών με στόχο τη μετάβαση σε μια οικονομία με μικρότερες ενεργειακές απαιτήσεις. Η πληθωριστική πίεση βραχυπρόθεσμα μπορεί να αναδιατάξει ορισμένες προτεραιότητες όπως είναι π.χ. το χρονοδιάγραμμα από-λιγνητοποίησης, αλλά σε βάθος χρόνου η μόνη βιώσιμη στρατηγική είναι η αύξηση της ενεργειακής αποδοτικότητας και η επιτάχυνση της πράσινης μετάβασης.

Από τα παραπάνω προκύπτει πως τα μέτρα εξοικονόμησης ενέργειας και πράσινου μετασχηματισμού, μολονότι απαιτούν περισσότερο χρόνο προκειμένου να αποδώσουν, αποτελούν τη μόνη βιώσιμη λύση. Υπό αυτήν την έννοια, η επιδότηση των τιμών ενέργειας πρέπει να αντιμετωπιστεί ως μεταβατική λύση, η οποία συμπληρώνεται από εκτεταμένες πολιτικές κινήτρων που θα διευκολύνουν τον οικολογικό μετασχηματισμό των παραγωγικών διαδικασιών ανεξαρτήτως μεγέθους. Προς αυτήν την κατεύθυνση οι πόροι του Ταμείου Ανάκαμψης και του νέου ΕΣΠΑ 2021–2027 έχουν να παίξουν αποφασιστικό ρόλο.

Ειδικά μέτρα στήριξης για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις

Όπως φάνηκε από τα προηγούμενα αλλά και όπως αναδείχθηκε με χαρακτηριστικό τρόπο από την έρευνα πεδίου, τα μέτρα στήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων πρέπει να κινηθούν σε δύο άξονες. Ο πρώτος αφορά βραχυπρόθεσμες παρεμβάσεις που στοχεύουν στο να ελαχιστοποιήσουν τη -δεδομένη- επιβάρυνση των επιχειρήσεων. Το πάγωμα των ασφαλιστικών εισφορών των ελευθέρων επαγγελματιών και αυτοαπασχολούμενων για το 2023, η μείωση του ΦΠΑ στα καύσιμα και στα ενεργειακά προϊόντα, η μείωση του ΦΠΑ σε κλάδους υψηλής ενεργειακής έντασης όπως είναι η εστίαση, οι διευκολύνσεις αναφορικά με τις οφειλές στο δημόσιο κ.λπ. αποτελούν άμεσα μέτρα τα οποία μπορούν να μειώσουν την πίεση που ασκείται στις επιχειρήσεις. Ωστόσο, τα μέτρα αυτά θα είναι μικρής αποτελεσματικότητας, εάν δεν συνοδευτούν από μια μεσοπρόθεσμη στρατηγική μετασχηματισμού. Η διασφάλιση ισότιμων όρων πρόσβασης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στις δράσεις του ΕΣΠΑ 2021–2027 και του Ταμείου Ανάκαμψης, ο ψηφιακός μετασχηματισμός των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, η ενεργοποίηση στοχευμένων προγραμμάτων «πράσινου μετασχηματισμού» και ο σχεδιασμός μιας πολιτικής κατάρτισης των επιχειρηματιών και των εργαζομένων με στόχο την αύξηση της παραγωγικότητας αποτελούν αναγκαία συμπληρωματικά στοιχεία.

Βιβλιογραφία

- Adaora N. A. (2013), «The Impact of Inflation on the Manufacturing Sector of the Nigerian Economy (1981- 2011)», Caritas University, Amorji-Nike, Enugu, Enugu State.
- Ahmed, R., C. Borio, P. Disyatat and B. Hofmann (2021) Losing traction? The real effects of monetary policy when interest rates are low.' BIS Working Paper No. 983. Basel: Bank for International Settlements.
- Arioli R., Bates C., Dieden H., Duca I., Friz R., Gayer C., Pavlova I. (2017), «EU consumers' quantitative inflation perceptions and expectations: An evaluation», Occasional Paper No. 186, European Central Bank.
- Armantier O., L. Goldman, G. Kosar, G. Topa, W. van der Klaauw και J. C. Williams (2022), «What Are Consumers' Inflation Expectations Telling Us Today?», *Federal Reserve Bank of New York Liberty Street Economics*, 14 February.
- Bach G. L., Al. Ando (1957), «The Redistributive Effects of Inflation», *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 39, No. 1, pp. 1-13, The MIT Press.
- Bans-Akutey M., Yaw D., Faisal M. (2016), «What is the effect of Inflation on Manufacturing Sector Productivity in Ghana?», MPRA Paper No. 75145.
- Barry D. J.R. Edwards, (1978), «Inflation and the Redistribution of Wealth», *Management Decision*, Vol. 16 Iss 4 pp. 208 – 216.
- Bhutta N. T., Hasan A. (2013), «Impact of firm specific factors on profitability of firms in the food sector», *Open Journal of Accounting*, 2, 19-25.
- Birati A., Cukierman A. (1979), «The Redistributive Effects of Inflation and the Introduction of a Real Tax System in the US Bond Market», *Journal of Public Economics* 12, 125-139. North-Holland Publishing Company.
- Bivens J. (2022), «Corporate profits have contributed disproportionately to inflation. How should policymakers respond?», Economic Policy Institute, April 21.
- Braudel F. (1992), *Η δυναμική του καπιταλισμού*, εκδ. Αλεξάνδρεια, σελ. 142-150.
- Briault Cl. (1992), *The costs of inflation*, Bang of England Research Papers.
- Bulow, J. Geanakoplos, P. Klemperer (1985), 'Multimarket oligopoly: strategic substitutes and strategic complements'. *Journal of Political Economy* 93, pp. 488-511.
- Cabral, L. & Xu, L. (2021) Seller reputation and price gouging: Evidence from the COVID-19 pandemic. *Economic Inquiry*, 59: 867- 879. <https://doi.org/10.1111/ecin.12993>.
- Campbell M.C. (1999), «Perceptions of Price Unfairness: Antecedents and Consequences», *Journal of Marketing Research*, May 1999, Vol. 36, No. 2 (May, 1999), pp. 187-199, Sage Publications, Inc.
- Carlton D. W. (1982), «The Disruptive Effect of Inflation on the Organization of Markets» στο Robert E. Hall (επιμ.) *Inflation: Causes and Effects*, University of Chicago Press, p. 139 – 152.

- Carriere-Swallow Y., Pr. Deb, D. Furceri, D. Jimenez, J.D. Ostry (2022), «Shipping Costs and Inflation». IMF Working Paper No. 2022/061.
- Chaudhry, I. S., Ayyoub, M., & Imran, F. (2013), «Does Inflation Matter for Sectorial Growth In Pakistan? An Empirical Analysis», *Pakistan Economic and Social Review*, 51(1), 71–92.
- Chi Zhang, Zhixin L., Lei L. (2021), «The impact of firms' inflation perceptions on investment: Evidence from listed manufacturing enterprises in China», *E3S Web of Conferences* 275, 01043 (2021).
- D'Acunto & M. Weber (2022), "Rising Inflation Is Worrisome. But Not for the Reasons You Think", *VoxEU.org*, 4 January.
- Dayi F. (2020), «The effect of inflation on firm profitability: an application in the retail sector of Borsa Istanbul», *Süleyman Demirel University Visionary Journal*, Year: 2020, Volume: 11, No: 26, 62–72.
- De Schutter Oliver (2010), «Food Commodities Speculation and Food Price Crises», *United Nations Briefing Note* 02.
- Demirguc-Kunt A., Lokshin M, Torre I. (2020), «Opening-up Trajectories and Economic Recovery: Lessons after the First Wave of the COVID-19 Pandemic», *Policy Research Working Paper*, No. 9480. World Bank, Washington, DC., World Bank.
- Domash A. & L. H. Summers (2022) 'A labor market view on the risks of a U.S. hard landing.' NBER Working Paper 29910. Cambridge, Mass.: National Bureau of Economic Research.
- Driffill E., Gr. Mizon, Al. Ulph (1990), «Costs of Inflation», Chapter 19 in *Handbook of Monetary Economics*, 1990, vol. 2, pp 1013–1066 from Elsevier.
- Dworzak, P., S. Duke Kominers and M. Akbarpour (2021) 'Redistribution through markets.' *Econometrica* 89 (4): 1665–1698.
- Eckstein O. (1981). *Core inflation*, Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- El-Erian M. (2022) 'Market fallout from Ukraine war combines the risks of past crises.' *The Financial Times*, March 15.
- Fischer S. (1981), «Relative shocks, relative price variability, and inflation», *Brookings Papers on Economic Activity*, 2: 381–431.
- Foster E. (1978), «The variability of inflation», *Review of Economics and Statistics*, 60, p. 364–50.
- Friedman M. (1977), «Nobel lecture: inflation and unemployment», *Journal of Political Economy*, 85, p. 451–72.
- Furtado C. (1959), *The Economic Growth of Brazil*. Berkeley: University of California Press, 1963.
- Galbraith J.K. (2022) 'The case for strategic price policies.' *Project Syndicate*, January 21.
- Ghosh Jayati (2022), *Dealing with inflation, really*, *Social Europe*, 25th July 2022.
- Gordon R.J. (1975). "Alternative Responses of Policy to External Supply Shocks", *Brookings Papers on Economic Activity*. *Brookings Papers on Economic Activity*, Vol. 1975, No. 1. 6 (3): 183–206.
- GREC (2022), «Η Επίπτωση των τιμών Ενέργειας & Διατροφής στα Νοικοκυριά και τις Επιχειρήσεις», *Greek & Regional Economics Research (GREC) Team*, Τράπεζα Πειραιώς.

- Green J.R. (1984), «Taxation, Inflation and Small Business» Final report to the U.S. Small Business Administration of the results of a study of inflationary effects on small and large business taxes.
- Ha J., M.A. Kose, Fr. Ohnsorge (2022), "Today's inflation and the Great Inflation of the 1970s: Similarities and differences", VoxEU, 30 Mar 2022.
- Ha J., M.A. Kose, H. Matsuoka, U. Panizza, D. Vorisek (2022), "Anchoring Inflation Expectations in Emerging and Developing Economies", VoxEU.org, 14 July.
- Hayo B., Neumeier F. (2018), *Households' Inflation Perceptions and Expectations: Survey Evidence from New Zealand*.
- Heussaff, C., S. Tagliapietra, G. Zachmann, J. Zettelmeyer (2022) 'An assessment of Europe's options to reduce energy prices', *Policy Contribution 17/2022*, Bruegel.
- IGU (2022) 2022 World LNG Report, International Gas Union.
- IMF (2020) Global Financial Stability Report: Markets in the Time of COVID-19. April. Washington, DC: International Monetary Fund.
- International Monetary Fund (2022). World Economic Outlook: War Sets Back the Global Recovery. Washington, DC, April.
- IPES (2022) 'Another perfect storm? How the failure to reform food systems has allowed the war in Ukraine to spark a third global food price crisis in 15 years, and what can be done to prevent the next one.' Special Report of the International Panel of Experts on Sustainable Food Systems.
- Isodore, C. (2022) 'The Fed's battle to fight inflation could cause more pain than higher prices.' CNN Business, February 17.
- Jaffee B., Kleiman E. (1977), «The welfare implications of uneven inflation» στο Lundberg E., B. Bolder (επιμ.), *Inflation Theory and Anti-Inflation Policy*, West View Press.
- Kalecki M. (1971), Selected essays on the dynamics of the capitalist economy, 1933-1970. Cambridge: Cambridge University Press.
- Keynes J. M. (1923), *A Tract on Monetary Reform*, <https://delong.typepad.com/keynes-1923-a-tract-on-monetary-reform.pdf>.
- Kornher, L., J. von Braun, B. Algieri (2022) 'Speculation risks in food commodity markets in the context of the 2022 price spikes – Implications for policy.' ZEF Policy Brief No. 40. Bonn: University of Bonn/Centre for Development Research.
- Kristanti F.T., Rahayu S., Isywardhana D. (2019), «The Survival Of Small And Medium Business», *Polish Journal Of Management Studies*, Vol.20 No.2.
- Krugman, P (2021), "History says don't panic About inflation", New York Times, November 11.
- Lee C. Y. (2014), «The Effects of firm-specific factors and macroeconomics on the profitability of property-liability insurance industry in Taiwan», *Asian Economic and Financial Review*, 4(5), 681-691.
- Lee W.F., Rask N. (1976), «Inflation and crop profitability: how much can farmers pay for the land?», *American Journal of Agricultural Economics*, 58(5), 984-990.

- Liu J., & Wilson N. (2002), «Corporate Failure Rates and the Impact of the 1986 Insolvency Act: An Econometric Analysis», *Managerial Finance*, 28(6), 61–71.
- Logue D., Willet T. (1976), «A note on the relationship between the rate and variability of inflation», *Economica*, 43, p. 151–58.
- Loto M. A. (2012), «Global Economic Downturn and the Manufacturing Sector Performance in the Nigerian Economy (A Quarterly Empirical Analysis)», *Journal of Emerging Trends in Economics and Management Sciences (JETEMS)*, 3(1), 38–45.
- Luca M., Reshef O. (2021), «The Effect of Price on Firm Reputation», *Management Science* 67(7):4408–4419.
- Marcus M. (1969), «Profitability and size of the firm: Some further evidence», *The Review of Economics and Statistics*, 51(1), 105–107.
- McDonald J. T. (1999), «The determinants of firm profitability in Australian manufacturing», *The Economic Record*, 75(229), 115–126.
- McWilliams, B., G. Sgaravatti, S. Tagliapieta, and G. Zachmann (2022) 'A grand bargain to steer through the European Union's energy crisis' Policy Contribution 14/2022, Bruegel.
- Meyer F. V., *Inflation and Capital*, Cambridge, Bowes and Bowes, 1954, p. 17.
- Naresh R. Pandit (2022), «As the economy continues to deteriorate, what can struggling businesses do to survive?», World Economic Forum Notes.
- Natarajan, S. and M. Reyes (2022) 'Goldman's No. 2 Takes Rare Swing at Fed's Autonomy and Resolve.' Bloomberg | Quint, 27 January.
- Okun A.M. (1975), «Inflation: Its mechanics and welfare costs», *Brookings Papers*, 2: 351–390.
- Okun A.M. (1971), «The mirage of steady inflation», *Brookings Papers on Economic Analysis*, 2, p. 435–98.
- Osinowo O. H. (2015), «Effect of Fiscal Policy on Sectorial Output Growth in Nigeria», *Advances in Economics and Business*, 3(6), 195–203.
- Pabuçcu H., Ayan T. (2017), «The Development of an alternative method for the sovereign credit rating system based on adaptive neuro-fuzzy inference system», *American Journal of Operations Research*, 7(1), 41–55.
- Ranyard R., Missier F. D., Bonini N., Duxbury D., Summers B. (2008), «Perceptions and expectations of price changes and inflation: a review and conceptual framework», *Journal of Economic Psychology*, 29(4): 378–400.
- Reifenschneider, D and D Wilcox (2022), "The Case for a Cautiously Optimistic Outlook for U.S. Inflation," PIIIE Policy Brief 22–3, Peterson Institute for International Economics.
- Sargent T. J. (1970), «Interest Rates and Prices in the Long Run», *Journal of Money, Credit and Banking*, Vol. 5 (1), pt. II, pp. 385–449.
- Seiler P. (2022), "The Ukraine War Has Raised Long-term Inflation Expectations", VoxEU.org, 12 March.

- Sgaravatti, G., S. Tagliapietra, and G. Zachmann (2021) 'National policies to shield consumers from rising energy prices.' Bruegel Datasets.
- Shiller R. (1996), «Why Do People Dislike Inflation? » NBER Working Paper Series, National Bureau of Economic Research, p. 52.
- Siyakiya P. (2014), «An Analysis of the Effects of Hyperinflation on Manufacturing Sector Output. A Case of Zimbabwe's Manufacturing Firms 2000 – 2013», *International Institute of Social Studies*. The Hague, The Netherlands.
- Solow R. M. (1969), *Price Expectations and the Behavior of the Price Level*, Manchester University Press.
- Stanisławska E. (2019), «Consumers' perception of inflation in the inflationary and deflationary environment», *Journal of Business Cycle Research*, 15(1): 41–71.
- Storm S. (2022), Inflation in the Time of Corona and War, Institute for New Economic Thinking Working Paper Series No. 185.
- Storm S., C. Naastepad (2012) *Macroeconomics beyond the NAIRU*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Summers L.H. (2022) 'The Fed is charting a course to stagflation and recession.' The Washington Post, March 15.
- Summers, L (2021), "On inflation, it's past time for team 'transitory' to stand down", The Washington Post, November 15.
- Sunkel O. (1958), «Inflation in Chile: An Unorthodox Approach», *International Economic Papers*, 10, 1960.
- Taylor L., Barbosa-Filho N.H. (2021), «Inflation? It's Import Prices and the Labor Share!», *International Journal of Political Economy*, 50:2, 116–142.
- Tucker, T. (2021) 'Price controls: How the US has used them and how they can help shape industries.' Roosevelt Institute Issue Brief, November.
- Ulusoy T. (2008), «Systematic risk and firm financial structure evidence from Istanbul Stock Exchange», *The Business Review Cambridge*, 11(2), 226–231.
- Vernengo M. (2005), «Money and Inflation: A Taxonomy», Working Paper No: 2005–14, Department of Economics, University of Utah.
- Vos R., J. Glauber, M. Hernandez, D. Laborde (2022), «COVID-19 and rising global food prices: What's really happening?», IFPRI Blog: Issue Post.
- Weber, I. (2021) 'Could strategic price controls help fight inflation?' The Guardian, December 29.
- Αρανίτου, Β., Αγγελάκης, Α., Νικολακάκης, Μ., Ιωαννίδης Γ., (2022), Ο οικονομικός και κοινωνικός ρόλος των ΜμΕ επιχειρήσεων στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Νίκος Πουλαντζάς.
- Λαμπριανίδης Λόης (2022), *Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία θα αλλάξει την παγκοσμιοποίηση όπως την ξέραμε*, Ινστιτούτο Εναλλακτικών Σπουδών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συγκεντρωτικές απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο της έρευνας πεδίου

1. Ηλικία		
έως 29 ετών	1,5%	2
30 – 39 ετών	17,0%	23
40 – 49 ετών	37,8%	51
50 – 59 ετών	34,1%	46
60 ετών και πάνω	9,6%	13
Σύνολο	100,0%	135

2. Επίπεδο εκπαίδευσης		
Πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια εκπαίδευση	17,8%	24
Μετα-δευτεροβάθμια επαγγελματική σχολή / ΙΕΚ	25,9%	35
ΑΕΙ / ΤΕΙ	39,3%	53
Μεταπτυχιακό / Διδακτορικό	17,0%	23
Σύνολο	100,0%	135

3. Περιφέρεια		
Περιφέρεια Αττικής	21,5%	29
Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης	3,7%	5
Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	5,9%	8
Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας	4,4%	6
Περιφέρεια Ηπείρου	0,7%	1
Περιφέρεια Θεσσαλίας	4,4%	6
Περιφέρεια Ιονίων Νήσων	2,2%	3
Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας	19,3%	26
Περιφέρεια Κρήτης	22,2%	30
Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου	2,2%	3
Περιφέρεια Πελοποννήσου	6,7%	9
Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδος	5,9%	8
ΔΑ		1
Σύνολο	100,0%	135

4. Κλάδος		
Μεταποίηση	16,3%	22
Κατασκευές	5,2%	7
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	23,0%	31
Μεταφορές και αποθήκευση	1,5%	2
Υπηρεσίες παροχής καταλύματος και εστίασης	23,0%	31

Ενημέρωση και επικοινωνία	0,7%	1
Οικονομικές, χρηματοπιστωτικές, ασφαλιστικές υπηρεσίες, διαχείριση ακίνητης περιουσίας	3,0%	4
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	3,7%	5
Εκπαίδευση	3,7%	5
Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας	1,5%	2
Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	3,0%	4
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	8,9%	12
Δεν είμαι σίγουρη-ος σε ποιο κλάδο εντάσσομαι	6,7%	9
Σύνολο	100,0%	135

5. Αστικότητα

πάνω από 100.000 κατοίκους.	46,7%	63
50.000 – 100.000 κατοίκους	14,8%	20
10.000 – 50.000 κατοίκους	14,8%	20
2.000 – 10.000 κατοίκους	11,1%	15
έως 2.000 κατοίκους	12,6%	17
Σύνολο	100,0%	135

6. Έτη λειτουργίας

Έως 5 έτη	16,3%	22
5 – 10 έτη	10,4%	14
Πάνω από 10 έτη	73,3%	99
Σύνολο	100,0%	135

7. Έσοδα: ενδιάμεσα/τελικά

Κυρίως από τελικά αγαθά	71,9%	97
Κυρίως από ενδιάμεσα αγαθά	8,9%	12
Και από τα δύο	17,8%	24
ΔΑ		2
Σύνολο	100,0%	135

8. Εξαγωγές

Ναι	17,0%	23
Όχι	81,5%	110
ΔΑ		2
Σύνολο	100,0%	135

9. Ποσοστό φύρας		
Δεν έχω φύρα	25,9%	35
έως 5%	35,6%	48
6% - 10%	11,1%	15
11% - 20%	14,1%	19
21% - 30%	6,7%	9
άνω του 30%	4,4%	6
ΔΑ		3
Σύνολο	100,0%	135

10. Τζίρος 2021		
Κάτω από 50.000 €	30,4%	41
50.000 € - 100.000 €	21,5%	29
100.000 € - 300.000 €	17,8%	24
300.000 € - 500.000 €	11,1%	15
500.000 € - 1.000.000 €	6,7%	9
πάνω από 1.000.000 €	12,6%	17
Σύνολο	100,0%	135

11. Μισθωτοί		
1 - 4 άτομα	47,4%	64
5 - 9 άτομα	14,1%	19
10 - 19 άτομα	9,6%	13
20 - 49 άτομα	4,4%	6
Πάνω από 50 άτομα	2,2%	3
Δεν απασχολώ μισθωτούς ως προσωπικό	22,2%	30
Σύνολο	100,0%	135

12. Κατά το 2022 η επιχείρηση προχώρησε σε αύξηση προσωπικού;		
Όχι	69,6%	94
ΝΑΙ	27,4%	
Ναι, 1 άτομο	19,3%	26
Ναι, 2 άτομα	3,7%	5
Ναι, 3 - 5 άτομα	4,4%	6
Ναι, άνω των 6 ατόμων	2,2%	3
ΔΑ		1
Σύνολο	100,0%	135

13. Κατά το 2022 η επιχείρηση προχώρησε σε μείωση προσωπικού;		
Όχι	79,3%	107
ΝΑΙ	17,0%	
Ναι, αλλά η μείωση δεν είχε σχέση με την οικονομική συγκυρία.	5,2%	7
Ναι, και η μείωση ήταν αποτέλεσμα της οικονομικής συγκυρίας	11,9%	16
ΔΑ		5
Σύνολο	100,0%	135

14. Υπάρχει επενδυτικό πλάνο (εντός της επόμενης τριετίας);		
Όχι, δεν διαθέτω συγκεκριμένο επενδυτικό πλάνο	41,5%	56
Ναι, διαθέτω επενδυτικό πλάνο και σκοπεύω να το υλοποιήσω.	25,9%	35
Ναι, διαθέτω αλλά το έχω αναστείλει λόγω των γενικότερων οικονομικών εξελίξεων.	32,6%	44
Σύνολο	100,0%	135

15.1 Συμμετοχή κόστους μισθοδοσίας (%)		
0%	12,6%	17
έως 5%	13,3%	18
6% – 10%	11,9%	16
11% – 15%	11,1%	15
16% – 20%	7,4%	10
21% – 25%	4,4%	6
26% – 30%	9,6%	13
31% – 35%	5,2%	7
36% – 40%	5,9%	8
41% – 45%	2,2%	3
45% – 50%	1,5%	2
Άνω του 50%	2,2%	3
ΔΑ		17
Σύνολο	100,0%	135

15.2 Συμμετοχή κόστους πρώτων υλών/εμπορευμάτων		
0%	2,2%	3
έως 5%	8,1%	11
6% – 10%	17,0%	23
11% – 15%	9,6%	13
16% – 20%	3,0%	4
21% – 25%	5,2%	7
26% – 30%	8,1%	11
31% – 35%	10,4%	14
36% – 40%	10,4%	14

41% – 45%	2,2%	3
45% – 50%	0,7%	1
Άνω του 50%	13,3%	18
ΔΑ		13
Σύνολο	100,0%	135

15.3 Συμμετοχή κόστους ενέργειας και μεταφορών

0%	2,2%	3
έως 5%	10,4%	14
6% – 10%	24,4%	33
11% – 15%	17,0%	23
16% – 20%	7,4%	10
21% – 25%	3,0%	4
26% – 30%	11,1%	15
31% – 35%	4,4%	6
36% – 40%	6,7%	9
41% – 45%	1,5%	2
45% – 50%	2,2%	3
Άνω του 50%	5,2%	7
ΔΑ		6
Σύνολο	100,0%	135

15.4 Συμμετοχή κόστους ενοικίου

0%	21,5%	29
έως 5%	19,3%	26
6% – 10%	15,6%	21
11% – 15%	11,1%	15
16% – 20%	5,2%	7
21% – 25%	1,5%	2
26% – 30%	3,0%	4
31% – 35%	1,5%	2
36% – 40%	0,7%	1
41% – 45%	0,7%	1
Άνω του 50%	1,5%	2
ΔΑ		25
Σύνολο	100,0%	135

15.5 Συμμετοχή κόστους [Άλλες δαπάνες:]

0	1,5%	2
έως 5%	22,2%	30
6% – 10%	17,8%	24

11% – 15%	14,1%	19
16% – 20%	13,3%	18
21% – 25%	3,0%	4
26% – 30%	3,7%	5
31% – 35%	5,9%	8
36% – 40%	3,0%	4
41% – 45%	0,7%	1
Άνω του 50%	3,7%	5
ΔΑ		15
Σύνολο	100,0%	135

16.1 Μεταβολή κόστους ενέργειας

Δεν έχω τέτοια δαπάνη	0,7%	1
Δεν έχει αυξηθεί	1,5%	2
έως 10%	17,0%	23
11 % – 20%	11,9%	16
21% – 30%	9,6%	13
31% – 40%	9,6%	13
41% – 50%	11,9%	16
51% – 60%	5,9%	8
61% – 70%	10,4%	14
71% – 80%	0,7%	1
81% – 90%	1,5%	2
91% – 100%	5,9%	8
Πάνω από 100%	10,4%	14
ΔΑ		4
Σύνολο	100,0%	135

16.2 Μεταβολή κόστους μεταφορών (καύσιμα & δαπάνες συντήρησης)

Δεν έχω τέτοια δαπάνη	10,4%	14
Δεν έχει αυξηθεί	3,7%	5
έως 10%	13,3%	18
11 % – 20%	16,3%	22
21% – 30%	15,6%	21
31% – 40%	11,1%	15
41% – 50%	4,4%	6
51% – 60%	8,1%	11
61% – 70%	4,4%	6
81% – 90%	1,5%	2
91% – 100%	1,5%	2
Πάνω από 100%	2,2%	3
ΔΑ		10
Σύνολο	100,0%	135

16.3 Μεταβολή κόστους προμηθειών/εμπορευμάτων/πρώτων υλών

Δεν έχω τέτοια δαπάνη	3,7%	5
Δεν έχει αυξηθεί	0,7%	1
έως 10%	23,7%	32
11 % - 20%	23,7%	32
21% - 30%	13,3%	18
31% - 40%	11,9%	16
41% - 50%	5,2%	7
51% - 60%	3,7%	5
61% - 70%	5,9%	8
71% - 80%	1,5%	2
Πάνω από 100%	4,4%	6
ΔΑ		3
Σύνολο	100,0%	135

16.4 Μεταβολή κόστους ενοικίου επαγγελματικής στέγης

Δεν έχω τέτοια δαπάνη	24,4%	33
Δεν έχει αυξηθεί	40,7%	55
έως 10%	11,9%	16
11 % - 20%	5,2%	7
21% - 30%	0,7%	1
41% - 50%	2,2%	3
51% - 60%	0,7%	1
71% - 80%	0,7%	1
Πάνω από 100%	0,7%	1
ΔΑ		17
Σύνολο	100,0%	135

16.5 Μεταβολή κόστους ενοικίασης οχημάτων (leasing)]

Δεν έχω τέτοια δαπάνη	57,8%	78
Δεν έχει αυξηθεί	7,4%	10
έως 10%	5,9%	8
11 % - 20%	2,2%	3
21% - 30%	2,2%	3
41% - 50%	0,7%	1
51% - 60%	0,7%	1
ΔΑ		31
Σύνολο	100,0%	135

17. Εκτίμηση κύκλου εργασιών κατά το 2022

ΑΥΞΗΜΕΝΟΣ	40,7%	
-----------	-------	--

ΜΕΙΩΜΕΝΟΣ	41,5%	
ΣΤΑ ΙΔΙΑ	17,0%	
Σημαντικά αυξημένος σε σχέση με πέρσι	22,2%	30
Ελάχιστα αυξημένος σε σχέση με πέρσι	18,5%	25
Σημαντικά μειωμένος σε σχέση με πέρσι	26,7%	36
Ελάχιστα μειωμένος σε σχέση με πέρσι	14,8%	20
Περίπου στα ίδια επίπεδα	17,0%	23
ΔΑ	0,7%	1
Σύνολο	100,0%	135

18. Εκτίμηση ισολογισμού για το 2022

Με ζημίες	26,7%	36
Με μηδενικό (ούτε κέρδη ούτε ζημίες)	28,9%	39
Με κέρδη	43,7%	59
ΔΑ	0,7%	1
Σύνολο	100,0%	135

19. Επιπτώσεις πληθωρισμού

Μείωση της ζήτησης προϊόντων/υπηρεσιών από τελικούς καταναλωτές	18,1%	90
Αύξηση του ανταγωνισμού με άλλες επιχειρήσεις	12,2%	61
αδυναμία εύρεσης πρώτων υλών/προϊόντων λόγω της διατάραξης της εφοδιαστικής αλυσίδας	10,8%	54
Αναστολή επενδυτικών αποφάσεων	10,4%	52
Αύξηση του ύψους των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το δημόσιο	10,4%	52
Ενίσχυση μισθολογικών αιτημάτων από την πλευρά του προσωπικού.	9,6%	48
Αύξηση του κόστους δανεισμού	6,4%	32
Μείωση της ζήτησης προϊόντων/υπηρεσιών από άλλες επιχειρήσεις για τις οποίες λειτουργείτε ως προμηθευτής	6,2%	31
Αύξηση του κόστους αντικατάστασης του αποθέματος/ασφαλείας	6,0%	30
Αύξηση του ύψους των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς ιδιώτες	5,8%	29
Επίσπευση επενδυτικών αποφάσεων	1,6%	8
Αύξηση της ζήτησης προϊόντων/υπηρεσιών από τελικούς καταναλωτές	1,2%	6
Μείωση του ύψους των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς ιδιώτες	0,4%	2
Μείωση του ύψους των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το δημόσιο	0,4%	2
Αύξηση της ζήτησης προϊόντων/υπηρεσιών από άλλες επιχειρήσεις για τις οποίες λειτουργείτε ως προμηθευτής	0,2%	1

20. Κατά το τρέχον έτος προχωρήσατε σε αυξήσεις μισθών;

Όχι, οι μισθοί παρέμειναν σταθεροί	31,9%	43
ΝΑΙ	54,8%	
Ναι αλλά η αύξηση οφειλόταν σχεδόν αποκλειστικά στην αύξηση του κατώτατου μισθού.	24,4%	33
Ναι, με μεσοσταθμική αύξηση του συνόλου των μισθών έως 10%	25,9%	35
Ναι, με μεσοσταθμική αύξηση του συνόλου των μισθών έως 15%	2,2%	3

Ναι, με μεσοσταθμική αύξηση του συνόλου των μισθών άνω του 15%	2,2%	3
ΔΑ	13,3%	18
Σύνολο	154,8%	135

21. Πιθανότητα κινδύνου κλεισίματος

ΠΟΛΥ & ΑΡΚΕΤΑ	44,4%	
ΕΛΑΧΙΣΤΑ & ΚΑΘΟΛΟΥ	54,8%	
Πολύ πιθανό	17,0%	23
Αρκετά πιθανό	27,4%	37
Ελάχιστα πιθανό	37,8%	51
Καθόλου πιθανό	17,0%	23
ΔΑ	0,7%	1
Σύνολο	100,0%	135

22. Κάθε πότε προχωρούσατε σε αναπροσαρμογή των τιμών;

Κάθε εξάμηνο	11,9%	16
Κάθε έτος	26,7%	36
Κάθε 2 έτη	14,1%	19
Άνω των 2 ετών.	43,7%	59
ΔΑ	3,7%	5
Σύνολο	100,0%	135

23. Κατά την διάρκεια του 2022 έχετε αυξήσει τις τιμές;

ΝΑΙ	83,7%	
Ναι αλλά η αύξηση ήταν σχεδιασμένη και ο πληθωρισμός δεν την επηρέασε	7,4%	10
Ναι, η αύξηση ήταν σχεδιασμένη αλλά το ύψος της επηρεάστηκε από τον πληθωρισμό	25,9%	35
Ναι, χωρίς η αύξηση να είναι σχεδιασμένη (επιβλήθηκε από τον πληθωρισμό)	50,4%	68
Όχι	15,6%	21
ΔΑ	0,7%	1
Σύνολο	100,0%	135

24. Ποια είναι η μεσοσταθμική αύξηση τιμών που έχετε πραγματοποιήσει;

Καμία αύξηση	16,3%	22
έως 5%	14,8%	20
6% - 10%	27,4%	37
11% - 20%	24,4%	33
21% - 30%	8,1%	11
άνω του 30%	8,9%	12
Σύνολο	100,0%	135

25. Με δεδομένη την παραπάνω αύξηση, τι ποσοστό του πρόσθετου κόστους λειτουργίας έχετε απορροφήσει;		
Δεν έχω απορροφήσει καθόλου την αύξηση του κόστους.	15,6%	21
Έως 5%	13,3%	18
5 – 10%	22,2%	30
10% – 20%	18,5%	25
20% – 30%	8,9%	12
30% – 40%	3,7%	5
30% – 50%	8,1%	11
50% – 80%	2,2%	3
Άνω του 80%	3,7%	5
ΔΑ	3,7%	5
Σύνολο	100,0%	135

26. Ανεξαρτήτως του εάν έχετε προβεί ήδη σε αύξηση τιμών κατά το 2022, σκοπεύετε να αυξήσετε τις τιμές σας το επόμενο εξάμηνο;		
ΝΑΙ	68,9%	
Όχι δεν θα κάνω αύξηση τιμών	29,6%	40
Ναι, έως 5%	25,9%	35
Ναι, 6% – 10%	30,4%	41
Ναι, 11% – 20%	10,4%	14
Ναι, 21% – 30%	2,2%	3
ΔΑ	1,5%	2
Σύνολο	100,0%	135

27. Στρατηγική αντιμετώπισης:	
Βελτίωση διαχείρισης υλικών/αποθεμάτων	58
Εξοικονόμηση ενέργειας μέσω περιορισμού της χρήσης εξοπλισμού και φωτισμού.	57
Προσπάθεια βελτίωσης της παραγωγικότητας της εργασίας	51
Εξοικονόμηση ενέργειας μέσω επενδύσεων σε λιγότερο ενεργοβόρο εξοπλισμό/φωτισμό.	40
Επέκταση της δραστηριότητας της επιχείρησης σε νέα πεδία δραστηριοποίησης και αγορές	37
Καθυστέρηση της πληρωμής οφειλών προς το δημόσιο	37
Μείωση ποσοτήτων	34
Αλλαγή προμηθευτών	32
Διαφοροποίηση πρώτων υλών/εμπορευμάτων	28
Καθυστέρηση της πληρωμής οφειλών προς ιδιώτες	26
Εισαγωγή νέων φθηνότερων προϊόντων στην γκάμα των προϊόντων/υπηρεσιών	23
Μείωση προσωπικού	16
Εσωτερίκευση λειτουργιών που πριν ανατίθεντο σε εξωτερικούς συνεργάτες	12
Επαναδιαπραγμάτευση των συμβολαίων πληρωμής με συνεργαζόμενες επιχειρήσεις	8
Εισαγωγή premium προϊόντων στην γκάμα των προϊόντων/υπηρεσιών	7
Πώληση παγίων περιουσιακών στοιχείων	6

28.1 Αποτελεσματικότητα στρατηγικής: [Μείωση ποσοτήτων]		
Πολύ αποτελεσματική	8,9%	12
Λίγο αποτελεσματική	31,9%	43
Καθόλου αποτελεσματική	14,1%	19
Την απορρίπτω διότι θα έχει αρνητικές επιπτώσεις για την επιχείρησή μου	24,4%	33
Σύνολο	100,0%	135

28.2 Αποτελεσματικότητα στρατηγικής: [Βελτίωση διαχείρισης υλικών/αποθεμάτων]		
Πολύ αποτελεσματική	37,8%	51
Λίγο αποτελεσματική	32,6%	44
Καθόλου αποτελεσματική	5,2%	7
Την απορρίπτω διότι θα έχει αρνητικές επιπτώσεις για την επιχείρησή μου	1,5%	2
Σύνολο	100,0%	135

28.3 Αποτελεσματικότητα στρατηγικής: [Προσπάθεια βελτίωσης της παραγωγικότητας της εργασίας]		
Πολύ αποτελεσματική	39	56
Λίγο αποτελεσματική	37	43
Καθόλου αποτελεσματική	4	5
Την απορρίπτω διότι θα έχει αρνητικές επιπτώσεις για την επιχείρησή μου	3	3
Σύνολο	100,0%	135

28.4 Αποτελεσματικότητα στρατηγικής: [Μείωση προσωπικού]		
Πολύ αποτελεσματική	10,4%	14
Λίγο αποτελεσματική	17,8%	24
Καθόλου αποτελεσματική	17,8%	24
Την απορρίπτω διότι θα έχει αρνητικές επιπτώσεις για την επιχείρησή μου	25,2%	34
Σύνολο	100,0%	135

28.5 Αποτελεσματικότητα στρατηγικής: [Διαφοροποίηση πρώτων υλών/εμπορευμάτων]		
Πολύ αποτελεσματική	9,6%	13
Λίγο αποτελεσματική	37,8%	51
Καθόλου αποτελεσματική	12,6%	17
Την απορρίπτω διότι θα έχει αρνητικές επιπτώσεις για την επιχείρησή μου	8,1%	11
Σύνολο	100,0%	135

28.6 Αποτελεσματικότητα στρατηγικής: [Αλλαγή προμηθευτών]		
Πολύ αποτελεσματική	12,6%	17
Λίγο αποτελεσματική	38,5%	52
Καθόλου αποτελεσματική	14,1%	19
Την απορρίπτω διότι θα έχει αρνητικές επιπτώσεις για την επιχείρησή μου	9,6%	13
Σύνολο	100,0%	135

28.7 Αποτελεσματικότητα στρατηγικής: [Εισαγωγή νέων φθηνότερων προϊόντων στην γκάμα των προϊόντων/υπηρεσιών]		
Πολύ αποτελεσματική	16,3%	22
Λίγο αποτελεσματική	25,9%	35
Καθόλου αποτελεσματική	13,3%	18
Την απορρίπτω διότι θα έχει αρνητικές επιπτώσεις για την επιχείρησή μου	16,3%	22
Σύνολο	100,0%	135

28.8 Αποτελεσματικότητα στρατηγικής: [Εισαγωγή premium προϊόντων στην γκάμα προϊόντων/υπηρεσιών]		
Πολύ αποτελεσματική	13,3%	18
Λίγο αποτελεσματική	29,6%	40
Καθόλου αποτελεσματική	14,1%	19
Την απορρίπτω διότι θα έχει αρνητικές επιπτώσεις για την επιχείρησή μου	10,4%	14
Σύνολο	100,0%	135

28.9 Αποτελεσματικότητα στρατηγικής: [Εξοικονόμησης ενέργειας μέσω επενδύσεων σε λιγότερο ενεργοβόρο εξοπλισμό/φωτισμό.]		
Πολύ αποτελεσματική	38,5%	52
Λίγο αποτελεσματική	30,4%	41
Καθόλου αποτελεσματική	3,0%	4
Την απορρίπτω διότι θα έχει αρνητικές επιπτώσεις για την επιχείρησή μου	1,5%	2
Σύνολο	100,0%	135

28.10 Αποτελεσματικότητα στρατηγικής: [Εξοικονόμησης ενέργειας μέσω περιορισμού της χρήσης εξοπλισμού και φωτισμού.]		
Πολύ αποτελεσματική	23,0%	31
Λίγο αποτελεσματική	37,0%	50
Καθόλου αποτελεσματική	7,4%	10
Την απορρίπτω διότι θα έχει αρνητικές επιπτώσεις για την επιχείρησή μου	4,4%	6
Σύνολο	100,0%	135

28.11 Αποτελεσματικότητα στρατηγικής: [Επέκταση της δραστηριότητας της επιχείρησης σε νέα πεδία δραστηριοποίησης]		
Πολύ αποτελεσματική	31,9%	43
Λίγο αποτελεσματική	25,2%	34

Καθόλου αποτελεσματική	6,7%	9
Την απορρίπτω διότι θα έχει αρνητικές επιπτώσεις για την επιχείρησή μου	8,1%	11
Σύνολο	100,0%	135

28.12 Αποτελεσματικότητα στρατηγικής: [Επέκταση της δραστηριότητας της επιχείρησης σε νέες αγορές]

Πολύ αποτελεσματική	32,6%	44
Λίγο αποτελεσματική	16,3%	22
Καθόλου αποτελεσματική	10,4%	14
Την απορρίπτω διότι θα έχει αρνητικές επιπτώσεις για την επιχείρησή μου	8,9%	12
Σύνολο	100,0%	135

28.13 Αποτελεσματικότητα στρατηγικής: [Εσωτερίκευση λειτουργιών που πριν ανατίθονταν σε εξωτερικούς συνεργάτες]

Πολύ αποτελεσματική	14,8%	20
Λίγο αποτελεσματική	20,7%	28
Καθόλου αποτελεσματική	17,8%	24
Την απορρίπτω διότι θα έχει αρνητικές επιπτώσεις για την επιχείρησή μου	11,9%	16
Σύνολο	100,0%	135

28.14 Αποτελεσματικότητα στρατηγικής: [Πώληση παγίων περιουσιακών στοιχείων]

Πολύ αποτελεσματική	5,2%	7
Λίγο αποτελεσματική	12,6%	17
Καθόλου αποτελεσματική	19,3%	26
Την απορρίπτω διότι θα έχει αρνητικές επιπτώσεις για την επιχείρησή μου	25,9%	35
Σύνολο	100,0%	135

28.15 Αποτελεσματικότητα στρατηγικής: [Επαναδιαπραγμάτευση των συμβολαίων πληρωμής με συνεργαζόμενες επιχειρήσεις]

Πολύ αποτελεσματική	12,6%	17
Λίγο αποτελεσματική	25,9%	35
Καθόλου αποτελεσματική	12,6%	17
Την απορρίπτω διότι θα έχει αρνητικές επιπτώσεις για την επιχείρησή μου	13,3%	18
Σύνολο	100,0%	135

28.16 Αποτελεσματικότητα στρατηγικής: [Καθυστέρηση της πληρωμής οφειλών προς το δημόσιο]

Πολύ αποτελεσματική	14,8%	20
Λίγο αποτελεσματική	15,6%	21
Καθόλου αποτελεσματική	15,6%	21
Την απορρίπτω διότι θα έχει αρνητικές επιπτώσεις για την επιχείρησή μου	26,7%	36
Σύνολο	100,0%	135

28.17 Αποτελεσματικότητα στρατηγικής: [Καθυστέρηση της πληρωμής οφειλών προς ιδιώτες]

Πολύ αποτελεσματική	10,4%	14
Λίγο αποτελεσματική	13,3%	18
Καθόλου αποτελεσματική	16,3%	22
Την απορρίπτω διότι θα έχει αρνητικές επιπτώσεις για την επιχείρησή μου	28,9%	39
Σύνολο	100,0%	135

29. Πώς αξιολογείτε τις συνέπειες του πληθωρισμού στην επιχείρησή σας: [Επιπτώσεις]

Πολύ αρνητικές	66,7%	90
Λίγο αρνητικές	25,2%	34
Ούτε θετικές, ούτε αρνητικές	6,7%	9
Λίγο θετικές	0,7%	1
Σύνολο	100,0%	135

30. Πώς αξιολογείτε τις κυβερνητικές παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση της αύξησης του κόστους ενέργειας

Θετικές ή/και στην σωστή κατεύθυνση	19,3%	26
Αναποτελεσματικές, αδύναμες, εικονικές	54,1%	73

Έτος Ίδρυσης 2006

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

imegsevee.gr

Αθήνα

Αριστοτέλους 46, 104 33
210-8846852
info@imegsevee.gr

Θεσσαλονίκη

Κωλέττη 24, 54627
2310-545967, 2310-517843
thessaloniki@imegsevee.gr

Πάτρα

Πανεπιστημίου 170, 264 43
2610-438557
patra@imegsevee.gr

Ηράκλειο

Βασιλείου Πατρικίου 11, 71409
2810-361040, 2810-361080
iraklio@imegsevee.gr

Λάρισα

Καστοριάς 2α, 41335
2410-579876-7
larisa@imegsevee.gr

Ιωάννινα

Σταύρου Νιάρχου 94, 45500
26510-44727
ioannina@imegsevee.gr

Το παρόν ερευνητικό κείμενο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Υποέργου 1: "Μηχανισμός μελέτης και ανάλυσης οικονομικού περιβάλλοντος λειτουργίας μικρομεσαίων επιχειρήσεων" της Πράξης "Παρεμβάσεις της ΓΣΕΒΕΕ για τη συστηματική παρακολούθηση και πρόγνωση αλλαγών του παραγωγικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος των μικρομεσαίων επιχειρήσεων" με κωδικό ΟΠΣ 5003864, του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία (ΕΠΑΝΕΚ)

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης